

Matiu

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Matiu rimirai

Nəgkiarien kwəkwə kape nəkwəkwə e Matiu

? Pa rimirai nəkwəkwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e - nəmehuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Aposol Matiu rimirai. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu. Nhagin mən kirik e Livae. Matiu in yamə Isrel yame ramərer tuk mane kape takis kape gavman kape Rom. Mərig Yesu rimmokrən kən in mə in tukruə kafan kirik yermamə.

? Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel, mərig rimirai ye nəgkiarien kape nəmə Gris, meinai narmamə m-fam aikən a kharkun.

? Nimiraghien rimmhovor pən iran mənə ye nipig rimirai? Nəkwəkwə e ramripin Oltestamen mine Niutesteman, meinai in raməgkiar pik ye nəgkiarien kape profet mənə kupan kape Kughen yamə mine kimnəvsao kən ye Oltestamen. Ye nipig kape Yesu, gavman kape Rom rimmamarmaru ye nəmə Isrel. Kimnamhawhin yermamə kirik mə tukruə mivəhsi-ta əriə ye kwermi Rom. Tukmə kwən a ritərhav-pə, tukamokrən kən in kimə Kristo, uə Mesaea. Nipran ramni yermamə yame Kughen rimiini ta mə tukrher-pə kən mə tukruə mivəh miragh narmamə.

? Rīmīrai nəkṵəkwə e tuk naha? Rīmīrai nəkṵəkwə e mə tukrīni-ərḥav huvə mə Yesu in Kristo (uə Mesaea). Matiu rīmīni nəgkiarien rīpsaah ye Oltestamen yame profet mīnə kīmnhani ye Yesu, kini mhajoun mə nəgkiarien mīnə a kīmisor nəfrakīsien kīn ye nīmraghien kape Yesu. Kini Matiu rorkeikei mə narmamə tukharkun mə Yesu in King yame In yerpīrig rapita king mīnə fam.

*Rīp Yesu Kristo mīnə
(Luk 3:23-38)*

¹ In e nhag rīp Yesu Kristo* mīnə, kīrik e King Deved, kini kīrik mīn e Ebrahim.

² Mərig rīp Yesu yame rəkupən, Ebrahim. Kini Ebrahim in rīm Aesak, kini Aesak in rīm Jekob, kini Jekob in rīm Juda mīne naorahini mīnə,†

³ kini Juda in rīm Peres mīne Zera, nīsīnriu e Tamara, kini Peres in rīm Hesron, kini Hesron in rīm Ram,

⁴ kini Ram in rīm Aminadab, kini Aminadab in rīm Nason, kini Nason in rīm Salmon,

⁵ kini Salmon in rīm Boas, e nīsīni e Rehab, kini Boas in rīm Obed e, nīsīni e Rut, kini Obed in rīm Jese,

* **1:1:** Nəgkiarien Gris ramni “Mesaea.” Nīpran ramni mə “Yermamə yame Kughen rīmīrpen mə tukrher-pə kīn.” **1:1:** Jen 22:18; 1 Kron 17:11 † **1:2:** Juda mīne naorahini mīnə iriə m-fam twelef, kamni kīmīə kwənərəus twelef kape Isrel. **1:3:** Jen 38:1-30; 1 Kron 2:4, Rut 4:18-22 **1:5:** Rut 1:4-5; 4:13-17

- 6 kɪni Jese in rɪm King Deved. Kɪni King Deved
in rɪm Solomon e nɪsini e piraovɪn kape Uria
kupan, †
- 7 kɪni Solomon in rɪm Rehoboam, kɪni Re-
hoboam in rɪm Abia, kɪni Abia in rɪm Asa,
- 8 kɪni Asa in rɪm Jehosafat, kɪni Jehosafat in rɪm
Jehoram, kɪni Jehoram in rɪp Usia,
- 9 kɪni Usia in rɪm Jotam, kɪni Jotam in rɪm Ahas,
kɪni Ahas in rɪm Hesekia,
- 10 kɪni Hesekia in rɪm Manase, kɪni Manase in
rɪm Amon, kɪni Amon in rɪm Josaea,
- 11 kɪni Josaea in rɪm Jehoeakin mɪne piauni
mɪnə, kɪni kwasig ikɪn, nəmə Babilonia
kɪmnhavən apa Isrel, mhavəh-si ta nəmə
Isrel tuk tanə atuatur kapəriə, mhapɪk əriə
mhavən apa Babilonia.
- 12 Kɪni in e nhag rɪp Yesu mɪnə, rɪrikakun ye
nɪpɪg yame kwənərəus mɪnə kape Isrel kɪmnisarə
Babilonia.
Jehoeakin in rɪm Sealtiel, kɪni Sealtiel in rɪp
Serubabel,
- 13 kɪni Serubabel in rɪm Abiud, kɪni Abiud in rɪm
Eliakim, kɪni Eliakim in rɪm Asor,
- 14 kɪni Asor in rɪm Jadok, kɪni Jadok in rɪm Aki,
kɪni Aki in rɪm Eliud,
- 15 kɪni Eliud in rɪm Eleasara, kɪni Eleasara in rɪm
Matan, kɪni Matan in rɪm Jakob,
- 16 kɪni Jakob in rɪm Josef e yerman kape Meri.
Kɪni Meri in rɪmɪrəh Yesu, kɪni kamokrən

1:6: 2 Saml 12:24 † 1:6: Uria rɪmamhə, ai, King Deved rikir.
əmru stori ye 2 Saml 11. 1:11: 2 King 22-24; 2 Kron 36:10; Jer
27:20 1:12: Esra 3:2

kin In kimə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.

¹⁷ Ror məkneikin mə ririkakun ye Ebrahim mamuə meriaji-pə King Deved, kaha hah minə kape Yesu, kimirai nhagriə, iriə fotin. Kini ririkakun ye King Deved, muə meriaji-pə kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, nhagriə e, iriə m-fam fotin. Kini ririkakun min ye kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, meriaji-pə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, nhagriə e, iriə m-fam fotin.

Yesu Kristo rimnarha-pə
(Luk 2:1-7)

¹⁸ In e nəvsaoyen kin narhayen kape Yesu Kristo. Nisin Yesu, nhagin e Meri. Kimirpen-ta mə tukrəri-pən kwən kirik, nhagin e Josef. Mərig kiripəh hanə niwarə-kwisien, kini Josef ripəh napir-pəniyen tukun, mərig Nanmin kape Kughen rimnor Meri ror tipin. Kini narmamə kwəsəm mə Meri rinor tipin. ¹⁹ Kini kafan yerman Josef rimə tukrəpəh in, mərig in yemə atuatur, [mipəh norkeikeiyen mə tukror Meri rauris ye nimri narmamə], rikin raməsik mə tukrəpəh apis-apis əmə Meri. ²⁰ Mərig nipig rikin rimoh mə tukror məknakin, kini rəmrərhav, məm agelo kirik kape Kughen Yermanu rimauə tukun mimə, “Josef, mikip Deved. Takpəh niginien tuk nikirien Meri, meinai kwajikovə yame ramarə iran, in rimasi-pən əmə tuk Nanmin kape Kughen. ²¹ Kini Meri tukrirəh tini kirik yerman, kini takhen-pən nhagin

mə YesuŠ, meinai In tukririsin kafan narmamə minə ye norien has kapəriä.”

²² Narimnar minə fam a kimnhatərhav-pə, kasor Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

²³ “Piakəskəh kirik yame yerman rīpəh hanə nivəniēn tukun, tukror tīpīn.

Kini mīrəh tīni kirik yerman,

Kini tukhen-pən nhagin kimə Emanuel.”(*Aes 7:14*)

(Nīpran e ramni mimə, “Kughen ramarə kitawə min.”)

²⁴ Josef rimnəm-ta nəmərəhavyen a, kini məri-pən nəgkiarien yame agelo kape Kughen Yermaru rimini, kini mivən, mikir Meri rəmhen kin kafan piraovin, mīravən iman yerkwanu. ²⁵ Mərig in rīpəh nivəniēn tukun meriaji Meri rimneiməkin tīni yerman. Kini Josef rhen-pən nhagin mimə Yesu.

2

Nəmasur minə kimnhasi-pən isok, masarha kin Kristo

¹ Yesu rimnarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Ye nīpig a, King Herod rimnamarmaru iran. Kini ai nəmehuə minə tiksīn khasi-fiak isok mhauə Jerusalem. Kharkun huvə nar tuk nəmien nīmətīēn ye kəmhou minə. Kini mhauə misaiyoh mhamə, ² “?Kwajikovə a In hiə, yame rimnarha-pə? In king kape nəmə Isrel. Kafan kəmhou

Š **1:21:** Nhag e Yesu, nīpran ramni mə “Kughen ririsin narmamə ye norien has kapəriä.” **1:21:** Luk 1:31; 2:21 **1:25:** Luk 2:21

rimnhaktə, yaksəm apa fiak; kini yakamhauə mə jakhavəh-si haktə In.”

³ Məriğ King Herod rimnəriğ nəgkiarien a, iriə nəmə Jerusalem, kimisəriğ raha. ⁴ Kini rimnofugin hae pris minə mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, maiyoh əriə mə, “? Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukraməkeikei marha-pə apa hiə?”

⁵ Kini khani-pən tukun mhamə, “In tukrarha-pə apa Betlehem, ye tanə e Judia. Meinai profet kupan kirik kape Kughen rimirai məknakin mimə, ⁶ “ ‘Eh. Betlehem, ye tanə Judia.

Tukhapəh nisəm-əhuyen əmiə mə nəmehuə minə ye taon minə tiksın apa Judia kisapita əmiə, meinai yemehuə kirik tukrisi-pre irəmiə.

Kini In tukrəm huvə kafak narmamə minə e nəmə Isrel, rəmhen kin yame yermamə ramarha huvə tuk sipsip minə. ” (*Maeka 5:2*)

⁷ Məkneikin King Herod rokrən kin narmamə yamə mine kharkun huvə nar khauə, rofugin apis-apis əriə. Maiyoh əriə mə kəmhou a rimnhaktə atuatur ye naha nipig. Kini kimnhani-əsah-pən tukun. ⁸ Kini in rimini-pən tuk əriə mimə, “Havən Betlehem, misarha-kin huvə kwajikovə a. Kini tukmə naksəm, nakhani-əsah-pə iran, pəh yo min yakvən mivəh-si haktə In.”

⁹⁻¹⁰ Məriğ nipig kimisəriğ nəgkiarien a, khatərhav, mhavən, misəm min kəmhou kupan yame kimisəm apa fiak, rikiriə ragien pik. Kini kəmhou a rikir əriə mivən mimhen atuatur

a kwajikovə raməmir ikin. ¹¹ Kini khavən a imə, masəm kwajikovə a iriu nisini Meri. Kini misənimkur ye nimir Yesu mhavəh-si haktə In. Mhavəhsi-ərhav narimnar kapəriə yame nimirin rhaktə pik, mhavəh-si pən gol kimin, mine nimar nar kirik min yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə frangkinsens, mine pomad yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə mir.

¹² Kini kwasig ikin, kimsəmrərhav misəm Kughen ramor kwirig kimi əriə mimə, “Takhapəh nharerig-pəniən tuk King Herod, mhakurao-pən ye swatuk pisin, mharerig-pən iməmiə ikin.”

Josef mine Meri kirərh Yesu miwap mirhuvən apa Ijip

¹³ Kini kwənhatərhav-ta, məkneikin Josef rimnamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimatərhav-pə tukun mimə, “! Ərer aihuaa! Mirəh kwajikovə e iriu nisini mirhap mirhuvin apa Ijip. Kini mirharə aikin mirheriaji Yo əmə jakni-pre tuk ik mə takrherig-pə min. Meinai pəh nien mə tuk tu, King Herod tukruə marha kin kwajikovə e mə tukrhopni.”

¹⁴ Ror pən, yenpig, Josef rarar, mirəh kwajikovə irisir nisini mirhap mirhuvin Ijip. ¹⁵ Kini kimirharə ye tanə a mirheriaji-pən King Herod rimamhə. Kimirharə Ijip rəri-pən əmə Nəgkiarien kape Kughen Yermaru yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə, “Yimnokrən kin narik yerman mə tukritərhav Ijip.” *(Hos 11:1)*

Mobael minə kape King Herod kwəshopni-hopni kwajikovə narman apa Betlehem

¹⁶ Kini ye nipig King Herod ruirkun mə narmamə yamə mine kamhavəh nirkunien huvə tuk nəmien nımtətien ye kəmhau minə kwənhakurao ye nərigien kafan, məkneikin niemha rhai pik. Kini mher-pən kin kafan mobael minə mə tukhavən Betlehem mine ikin minə fam ipakə tukun masarha kin kwajikovə narman yamə mine kapəriə newk ripəh napitayen kıraru, mə tukshopni-hopni fam əriə. In rimirpen newk kıraru meinai rikin raməsik mə ye nipig atuatak a in a nəmə minə a kimisəm kəmhau iran. ¹⁷ Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini-ərhav tuk profet Jeremaea kupan mimə,

¹⁸ “Narmamə ipakə tuk Betlehem* kimisərig pi-raovın kirik ramasək pik, meinai ramərig raha pik.

Piraovın a in Rejel†. In ramasək tuk kafan kwajikovə minə.

Ripəh nipəhyen mə narmamə tuksəgkiar huvə kimin, meinai kafan kwajikovə narman minə kwənhamhə fam.” *(Jer 31:15)*

Josef mine Meri mine kwajikovə krhitərhav Ijip mirherig-pən Nasaret

¹⁹ Mərig nipig Josef mine Meri mine kwajikovə kırharə apa Ijip, King Herod rimhə. Kini Josef

* **2:18:** Gris ramni “Nəmə Rama.” Rama in taon kirik ipakə tuk Betlehem. † **2:18:** Rejel e nisın kwən a Isrel kupan; kamni kimə Rejel in mama kape nəmə Isrel. Nipig ramni “Piraovın a in Rejel tukrasək” nipran ramni mə nipian Isrel minə fam tuksasək.

rimnamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yer-
maru rini-pən tukun ²⁰ mīmə, “Josef. Hekimter.
Mirəh kwajikovə e mine nisini, mirherig-pən ye
tanə Isrel, meinai narmamə yamə minə khamə
tukshopni kwajikovə a, iriə kwənhamhə ta.” ²¹ Ror
pən, Josef rarar, mirəh kwajikovə a mine nisini,
mirherig-pən mīn ye tanə a Isrel.

²² Mərig nīpig Josef rimmərig mə kwən a Akeleas
rimivəh tamhek rimni King Herod, mamarmaru
ye Judia, kini in rigin mīn kīn nīrerig-pəniēn tanə
a Judia. Kini maməmrərhav məm Kughen rimmor
kwirig kimin mīmə tukripəh nīvəniēn Judia. Kini
rimatərhav mivən iki pisin ye provins a Galili,
²³ kini kirhuvīn mirharə ye taon kirik, nhagin e
Nasaret. Nar a ritərhav-pə ror nəgkiariēn kape
profet minə kupan ruauə minor nəfrakisien kīn,
yamə kimnhani mhamə,

“Tukamni kīmə in yemə Nasaret.” (Aes 11:1;
53:2)

3

*Jon Baptaes raməvsao-ərhav kīn nəgkiariēn
kape Kughen*

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17; Jon 1:19-28)

¹ Newk minə tiksīn ruauə muavən ta, kini
Jon Baptaes ritərhav-pə, maməvsao-ərhav kīn
Nəgkiariēn kape Kughen apa ye tīpəvsik apa Judia,
² mamni mīmə, “Srar ye nərigiēn kapəmiə tuk
təvhagə has kapəmiə meinai nīpig yame Kughen
tukrarmaru ye narmamə mīfam ruauə ipakə.”

³ Jon Baptaes e, in yermamə yame Aesea, profet kupan kape Kughen, rimini-ta mimə,
 “Kwən kirik ramokrapomh ye tipəvsik mamni mimə,

‘Kimiə, taksor əpnəpeinə tuk Yermaru, kini misor kafan swatuk ratuatuk.’” (*Aes 40:3*)

⁴ Jon rapəh nivəhsi-pəniən neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki kau.* Kini nan nəviginiən kəvraiyyuk əmə mine sukapak. ⁵ Kini narmamə khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mine iku pisin ye tanə Judia mine ikin minə ipakə tuk nu e Jodan. Kimnhauə mə tuksəm-ru Jon. ⁶ Kini mamhani-ərhav-pən norien has minə kapəriə. Kini in rimnor baptaes irəriə ye nu a Jodan.

⁷ Mərig nipig Jon rimnəm mə narmamə ye khwen mir e Farisi mine Sadusi khapsaah kimnhauə mə in tukror baptaes irəriə, kini rini-pən tuk əriə mimə, “! Ah! !Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpiniən kimi narmamə. ?Mərig, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin? ⁸ Sor narimnar tiksın yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen. ⁹ Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, mərig rikimiə tukripəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əmiə mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen

* **3:4:** Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin e Elaeja. **3:4:** 2 King 1:8 **3:7:** Mat 12:34; 23:33

rirkun nor-min-ien kapiet apnapig ruə rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim. ¹⁰ Kini taktəkun ai, Kughen rinərer matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik rīpəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə, In tukrərəru marakikin-pən ye nap.†

¹¹ “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu yame ramhajoun mə nakwəsarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has. Mərig yermamə kirik tukruə kwasig irak, yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakrap kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap. ¹² In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsim kirik ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukrīpik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit yame rīpik əriə mamvən yerkwanu; mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, yame ramarakikin-pən əriə ye nap ehuvə yame ramuək rerin.”

*Jon rimnor baptaes ye Yesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

3:9: Jon 8:33,39; Rom 4:12 † **3:10:** Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikinien ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə. **3:10:** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11:** Jon 1:26-27,33; Wok 1:5,1:3:25

¹³ Kini Yesu rimitharhav Galili muə ye nu e Jodan, mə Jon tukror baptaes iran. ¹⁴ Mərig Jon rimini-əhu skai In mini-pən tukun mimə, “Ratuatuk mə Ik takor baptaes irak. ?Rhawor nakamuə mə jakor baptaes iram?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Takpəh nəpəhyen. Kughen rimini mə ratuatum mə takor baptaes irak.” Kini Jon rimneighan kin. ¹⁶ Kini mor baptaes ye Yesu. Kini nipig Yesu rimneiwaiyu mhekimter min ye tame nu, məkneikin napuə rəkwaag, kini rəm Nanmin kape Kughen reiwaiyu-pə rəmhen kin mak ye tanə, maməkwtə-pən iran. ¹⁷ Kini nəgkiarieren kirik risipən ye neai mamni mimə, “In e narik, yame yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

4

Setan ramarkut tuk nukuraoyen ye nərigien kape Yesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kini Nanmin kape Kughen rimikir Yesu mivən ye tipəvsik, mə Setan* tukrivəhsi-pən vəhsi-pən kimin. ² Kini Yesu rimnəpəh nəviginiyen kape nipig foti, yeraan mine yenpig, kini məmkərəv pik. ³ Kini Setan† ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi Yesu mini-pən tukun mimə, “Tukmə Ik Ji Kughen əfrəh, nipən tuk kapien minə e pəh khaukrekin mhauə misor bred kin.”

3:16: Jon 1:32 **3:17:** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 * **4:1:** Setan in yemehuə kape nanmin has minə. **4:1:** Hib 2:18; 4:15 **4:2:** Eks 34:28 † **4:3:** Gris ramni, “Kini yermamə kape nivəhsi-pən vəh-si-pənien ruə.”

⁴ Mərig Yesu rhorp̄in nəgkiarien m̄imə, “Nikam. Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Narmamə to khapəh nhamragh-əmə-yen ye nəviginien. Mərig kamhamragh m̄in ye nəgkiarien m̄inə fam yame ramsi-pən tuk Kughen.’ ” (*Dut 8:3*)

⁵ Kini Setan rimikir Yesu m̄ivən apa Jerusalem, mərip In ye Nimə Ehuə kape Kughen apa yerp̄irig əgkəp. ⁶ Kini m̄ini-pən tukun m̄imə, “Tukmə Ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “ ‘In tukturher-pə kin agelo m̄inə kafan khauə masarha huvə tuk Ik. Tukharaptərəkin Ik kin kwermiriə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapier kirik.’ ” (*Sam 91:11, 12*)

⁷ Mərig Yesu rhorp̄in kafan nəgkiarien m̄imə, “Nikam. Nəkwəkwə kape Kughen ramni m̄in m̄imə, ‘Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nikam.’ ” (*Dut 6:16*)

⁸ Məkneikin Setan rikir Yesu m̄ivən apa ye tukwas apomh kirik, kini mhajoun In kin kantri m̄inə fam ye tokrei tanə, mine nehuəyen kapəriə, ⁹ kini m̄ini-pən tukun m̄imə, “Tukmə nakəhuak kimi yo, yakvəhsi-pre narimnar m-fam e kimik.”

¹⁰ Mərig Yesu r̄ini-pən tukun m̄imə, “! Setan, əta irak! Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni m̄imə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ ” (*Dut 6:13*)

¹¹ Kini ai Setan rəta iran, kini agelo m̄inə kimnhauə misasitu iran.

Yesu rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarjen kape Kughen ye provins e nhagin e Galili

12-13 Kini ye nipig a, kimnharaptərəkın Jon Bap-taes, kirəhsi-pən ye kalabus. Kini nipig Yesu rimnərig nəvsaoyen kın, kini mivən apa yerkwanu kirik ye provins Galili, nhagin e Nasaret. Mamarə apaikın, mitərhav, mivən apa taon kirik e Kapaneam, ipakə tuk lugun e Galili, mamarə apaikın. Kwənmhaan a in kwənmhaan kape kwənərəus mir kape Isrel e Sebulun mine Naftali. 14 Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarjen kape profet kupan e Aesea ruauə mor nəfrakisien kın, yame rimini mimə,

15 “Kwənmhaan kape nəmə Sebulun mine Naftali, kawərer ye swatuk ramvən apa ye lugun ehuə e Galili, ye nikar tanə pən ye nu e Jodan.

In e provins e Galili - ime narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel.

16 Nəmə aikın a kimisarə ye nəpignəpien, kini misəm nikhakien kirik. Kini rinamraan.

Nikhakien ehuə rimnəsia-pen əriə yamə mine kimisarə ye nəpignəpien kape nimhəyen e yame ramhotərəkın əriə ye nipig mifam.”
(Aes 9:1-2)

17 Kini ririkakun ye nipig a, Yesu rinamni-ərhav nəgkiarjen kape Kughen mamni mimə, “Sasar ye nərigien kapəmiə tuk norien has minə, meinai nipig yame Kughen tukramarmaru ye narmamə ruauə pakə.”

Yesu rimmokræn kin narmamə kuas mə tukhauə kafan narmamə minə

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu raməriwək ye nıkar lugun ehuə e Galili kini məm kwərə mir kıraru. Iriu piauni. Andru mine Saemon (yame nhagin min kirik e Pita). Iriu kwarukın net apa ye lugun, meinai iriu yermamə mir kape nıviyen kəmam. ¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mımə, “Rauə mirakwasig kin Yo, mirauə kafak yermamə mir. Yo jakor əmiru nakrauə yermamə mir kape nıviyen narmamə.”

²⁰ Məkneikın, iriu kimıwəpəh kapəriu net mirakwasig kin in.

²¹ Kini Yesu rəriwək kəskəh min, məm kwərə mir kıraru min, iriu piauni. Nhagriu e Jemes mine Jon, ji Sebedi mir. Kawkwətə ye nəkwai bot irisir rımriu, marhajir əsigin kapərisir net. Kini Yesu rimmokræn kin əriu mə tukrauə, ²² məkneikın kwərə, mwəpəh bot, mine rımriu, kini mirakwasig kin.

Yesu ramhajoun narmamə kini mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə

(Luk 6:17-19)

²³ Kini Yesu raməriwək ikın minə ye provins e Galili, mamhajoun narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, maməvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə ye nəmhəyen pisin pisin. ²⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu rarkurao fam ye provins e Siria. Kini narmamə kimnhapık narmamə m-fam

yamə mine kamhamhə, mhauə tuk Yesu. Kapəriə nəmhayen ror məkneikin: Tiksin kamhamhə; tiksın, nıprairiə rimamhə; tiksın, nanmin has ramərer-pən irəriə; tiksın, nıkəvaan ramor əriə; kini tiksın, nıprairiə fam rimhə. Məriğ Yesu rimnor huvə fam əriə. ²⁵ Kini nəmə Galili khapsaah, mine nəmə Dikapolis, mine nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə ikin minə apa nıkarın pən apa ye nu e Jodan khapsaah kimnhakwasig kin In.

5

*Yesu rıpık kafan narmamə minə mishaktə
mhavən ye tukwas, raməvhag kimi əriə
(Luk 6:20-23)*

¹ Nıpiğ Yesu rimnəm nukwhao ehuə yame ramkwasig kin, kini In rhaktə fiak ye tukwas kirik, kini məkwətə. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ² Kini In rimirikakun mhajoun əriə mimə,

³ “Narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə masətigtə əmə ye Kughen, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai iriə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəriə.

⁴ Narmamə yamə mine kisasək, kini rikiriə raməmhə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrəgkiar vi vi kimi əriə.

⁵ Narmamə yamə mine khapəh nhavəh-si-haktə atukien əriə, iriə e kisarə ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrivəhsi-pən tokrei tanə e kimi əriə.

- 6 Narmamə yamə mine kisorkeikei pik yerkiria m-fam mə nimraghien kapəria tukratuatuk ye nimri Kughen, iria e kisara ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen tukror nimraghien kapəria in ratuatuk.
- 7 Narmamə yamə mine rikiria rehuə tuk narmamə, iria e kisara ye nihuvəyen əfrakis, meinai Kughen rikin rehuə tuk əria.
- 8 Narmamə yamə mine rikiria ratuatuk, iria e kisara ye nihuvəyen əfrakis meinai tuksəm Kughen.
- 9 Narmamə yamə mine kasərəhu nəmərinyen, iria e kisara ye nihuvəyen əfrakis meinai tukokrən kin əria kimə ji Kughen minə.
- 10 Narmamə yamə mine kamuh əria tuk norien atuatuk, iria e kisara ye nihuvəyen əfrakis meinai Kughen ramarmaru irəria.
- 11 “Nakasara ye nihuvəyen əfrakis nipig narmamə kasor nahasien kimi əmia meinai kimiə narmamə kafak minə. In e tukhani hah əmia, misoriah əmia, miseikuə irəmia mamhani nəgkiarieren hah misoriah əmia kin. ¹² Nəfrakisien, narmamə kimsor min məknakin ye profet minə kupan rəmhen kin yame kasor irəmia ai taktakun. Ror pən, sagien pik, meinai nərokien ehuə kapəmia ramarə apa ye rao ye neai.”

Nigər mine nikakien
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

- ¹³ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə naksəmhen kin nigər kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.

Kini mærig tukmæ nigar ræhiu pik, ?tuxhawor kor rhekin min? Ripæh næmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin æmæ.

¹⁴ “Kimiæ naksæmhen kin laet kape narmamæ m-fam ye tokrei tanæ. Keinein nerkwaigien kin taon yame kimivhirækin yerpirig ye tukwas. ¹⁵ Kini yermamæ kirik rikæk yame to ræsia-pæn ye laet kini mivai-pæn ye nitip. Nikam. Nipig tukmæ ræsia-pæn ye laet tukramækeikei mukrai-haktæ pæn ikin kamukrai-pæn laet ikin, mæ laet tukrisia-pen fam narmamæ apa imæ. ¹⁶ Kini ye norien kirikianæ æmæ min, sor laet ræsia ye nimraghien kapæmiæ pæh narmamæ tuksæm wok huvæ yamæ mine nakasor, kini mhavæhsi-haktæ nhag Rimimiæ Kughen yame ramaræ ye rao ye neai.”

Nimraghien kape Yesu rimnor Loa kape Moses ruauæ minor næfrakisien kin

¹⁷ Kini Yesu ramni min mimæ, “Rikimiæ tukripæh nuhyen mæ yimauæ mæ jakarakikin Loa kape Kughen uæ nægkiarien kape profet kupan minæ. Nikam. Pæh nien mæ yimauæ mæ jakarakikin æriæ, mærig yimauæ mæ jakor nægkiarien minæ a khauæ misor næfrakisien kin. ¹⁸ !Næfrah! Yakamni-pre tuk æmiæ mimæ nipig tokrei tanæ mine neiai kwaræ, kini Loa, in min tukramaræ. To nar kirik ripæh nirkækien iran. Nar apnapig in leta kwakwæ æmæ, kini Loa tukrærer mor wok meriaji-pæn nægkiarien minæ fam kape Loa tukhauæ misor næfrakisien kin. ¹⁹ Ror pæn, narmamæ yamæ mine kisæpæh loa,

5:14: Jon 8:12; 9:5 **5:15:** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16:** Efes 5:8-9; 1 Pita 2:12 **5:17:** Rom 3:31 **5:18:** Luk 16:17; 21:33

mishajoun narmamə mə iriə mɪn tuksəpəh, nar ap-
napig mə nəgkiarien kəskəh əmə kirik ye loa kape
Moses, tukokrən kɪn əriə kimə iriə yetanə əgkəp ye
rao ye neai. Mərig narmamə yame mine kasor
loa mɪnə a, mishajoun narmamə kɪn, tukokrən
kɪn əriə kimə iriə yerpɪrig əgkəp ye rao ye neai.
²⁰ Yakamni məknakin tuk əmiə meinai kapəmiə
norien tukraməkeikei matuatuk huvə əgkəp ye
nimri Kughen rapita norien kape Farisi mɪnə mine
nəmhajoun mɪnə kape Loa, yame khamə ta mə
iriə kisatuatuk huvə. Mərig tukmə kapəmiə norien
ripəh natuatuk-huvə-yen ye nimri Kughen, to
nakhapəh nhavəniən misarə apa ye rao ye neai.”

*Niemha in rahas rəmhen kɪn nhopniyen yer-
mamə*

²¹ Kini Yesu ramni mɪn mɪmə, “Kimiə nakwəsərig
ta nəgkiarien yame nəmhajoun kimnhani-pən tuk
ripmiə mɪnə, mhamə, ‘Takhapəh nishopniyen yer-
mamə’ (*Eks 20:13*) kini, ‘yermamə yame ramhopni
yermamə, in tukraməkeikei mərer ye nimri mirh
mivəh narpiniən.’ (*Dut 5:17*) ²² Mərig Yo yakamni-
pre tuk əmiə mə, tukmə yermamə kirik, niemha
rhai in tuk nar kirik yame piauni rimnor, ratuatuk
mə kwən a yame niemha ramhai in tukrərer ye
nimri mirh mivəh narpiniən. Kini tukmə yermamə
kirik rimnhek piauni*, ratuatuk mə in tukrərer ye
nimri kaonsel. Kini tukmə yermamə kirik raməko-
pən yarmhə kimi in kirik, ratuatuk mə yermamə
yame rimini nəgkiarien a tukrivən ye nap ehə.

5:19: Jem 2:10 * **5:22:** Nəgkiarien Gris ramni mə, “Tukmə
ramni-pən tuk piauni mə ‘!Rakah!’ Nəgkiarien e in narpakwaiyen.

5:22: 1 Jon 3:15

23 “Kini tuk norien a, tukmə nakamvən ye tebol ye Nimə Ehuə Kape Kughen mə takvəhsi-pən nar kirik kimi Kughen, mərig aikin a, tukmə rikim raməsik piam yame rimnor niemha kimik, uə ik nimnor nar kirik kimin yame ripəh nəmhenien, 24 pəh pi pom kafam nivəhsi-pənien, kini mivən məm piam mwərəhu huvə nətərigien kapəmiru, mərəpəh niworien tikmir, miwor kirikianə, kini ai, mipivən mipivəhsi-pən nar kirik kimi Kughen ye tebol.

25 “Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takaməkeikei məkupən mərəhu nəmərinyuyen tuk əmiru minə, tamə rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus. 26 Kini yakamni-pre nəfrakisien tuk ik, mə tukmə ror məknakin, tō nakpəh nap-tayen ye kalabus meriaji mor infamien ye narpinien kafam.”

Rikim tukripəh nəkrəhyen kin piraovin

27 Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig nəgkiarien e mə, ‘Kimiə yamə mine nakwəsarkurək ta, takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin. (Eks

20:14; Dut 5:18) 28 Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman rəm piraovin pisin kini rikin raməkrəh kin, in rinor ta təvhagə has yerkin, rəmhen kin yame rimnəkrəh əfrakis kin. 29 Kini tukmə nimrim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik

mə takpəh nimirim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nīpram piəpiə. ³⁰ Kini tukmə kwermim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəraru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nīpram piəpiə.”

Takpəh nəpəhyen kafam piraovin

³¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien e yame ramni mimə, ‘Yermamə yame raməpəh kafan piraovin, in tukraməkeikei mivəhsi-pən nəkwəkwə kirik kimin yame ramhajoun mə rimməpəh.’

(Dut 24:1-4)

³² Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik raməpəh kafan piraovin yame rīpəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini pian a rarar mikwasig kin yerman pisin, rəmhen kin mə piraovin a rimmor təvhagə hah, mərig təvhagə has a rimirikakun ye yerman hanə kafan. Kini tukmə kwən kirik rikir piraovin a, in rəmhen kin yame rimməkrəh kin piraovin a.”

Takpəh nivəhyen kwəsə ye nhag yermamə kirik, mərig takəfrakis əmə

³³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta nəgkiarien kirik min yame nəmhajoun minə kimnhani-pən tuk riptawə minə mhamə, ‘Tukmə nimnhani nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin, takhapəh nisakapirien nəgkiarien kapəmiə. Kini tukmə nimnhani-pən nəgkiarien kirik kimi Kughen Yermaru, sor.’

(Lev 19:12; Nam

30:2; *Dut 23:21*) ³⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mīmə, takhapəh nhaniyen nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kın. Takhapəh nhaniyen nhag rao ye neai, meinai Kughen ramkwətə ikın mamarmaru. ³⁵ Mhapəh nhaniyen nhag tokrei tanə, meinai Kughen ramarmaru ikın. Mhapəh nhaniyen nhag Jerusalem, meinai in taon kape King Ehuə. ³⁶ Mhapəh nishajounien kapəmia kapə mə kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kın, meinai kapəmiə nəsaninien rikək tuk nukreikinien nıkwənemiə mə tukrhawən uə tukrapig. ³⁷ Mərig taksəfrakis nıpig m-fam. Tukmə nakseighan kın nar kirik, sor. Kini tukmə naksəpəh, hapəh. Mərig Setan in ramherer narmamə mə tukhani nhag nar kirik mə tukror nəgkiarien kapəriə ror nəfrakisien kın.”

*Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has
(Luk 6:29-30)*

³⁸ Kini Yesu ramni mın mīmə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien kirik ramni mīmə, “Tukmə yermamə kirik rhaps nımri yermamə kirik, tukaməkeikei khopis mın nımrin. Kini tukmə yermamə kirik rhopir kweru yermamə kirik, tukaməkeikei khopir mın kwerun.” *(Eks 21:24;*

Lev 24:20; Dut 19:21) ³⁹ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mīmə, takhapəh nisarpinien tai təvhagə has yame kamor-pre kimi əmiə. Kini tukmə yermamə kirik rərip nıkarım matuk, kini nakukreikin-pən mın nıkarın pəh rərip. ⁴⁰ Kini tukmə yermamə kirik rıvəh-si-pən ik ye kot maməkeikei kimik mə takvəhsi-pən kafam sot kımın mə tukrərəhu

huvə nətərigien kapəmiru, vəhsi-ta m̄in kafam kot m̄ivəhsi-pən k̄imin. ⁴¹ Kini tukmə mobael k̄irik raməkeikei k̄imik mə takrur kafan n̄itip məriwək rəmhen k̄in kilomita k̄irikianə, takrip̄in məriwək meriaji kilometa k̄iraru. ⁴² Vəhsi-pən naha nhagin k̄imi yermamə yame ramaiyoh ik k̄in. Kini takpəh n̄ini-əhuyen yermamə k̄irik yame r̄imə tukrivəh kafam k̄irik nar k̄irik m̄ivən, kini m̄irerig-pə m̄in m̄irəhsi-pre m̄in.”

Sorkeikei tikm̄ir kapəmiə m̄inə
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kini Yesu ramni m̄in m̄imə, “Nakwəsərig ta mə, ‘Takasəkeikei m̄isorkeikei k̄imiə m̄inə tiks̄in, kini masəmakin kapəmiə tikm̄ir m̄inə.’ (Lev 19:18) ⁴⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə tak-sorkeikei kapəmiə tikm̄ir m̄inə, kini masəhuak tuk narmamə yamə m̄ine kasor ahas pre k̄imi əmiə, ⁴⁵ kini norien a ramhajoun mə k̄imiə ji Kughen R̄imimiə, yame ramarə apa ye rao ye neai. Kini sor məknakin meinai Kughen ramor m̄irh raməsia-pen nəmə huvə m̄inə m̄ine nəmə has m̄inə. Kini In mamor nəhig r̄ip̄ mamuh nəmə atuaturuk m̄ine narmamə yamə m̄ine khapəh nisatuaturukien. ⁴⁶ Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə m̄ine kasorkeikei əmiə, Kughen to r̄ipəh nərokien əmiə iran, meinai nar apnərig mə nəmə has m̄inə rəmhen k̄in narmamə yamə m̄ine kasərer tuk mane kape takis, mərig iriə m̄in kasorkeikei narmamə yamə m̄ine kasorkeikei əriə. ⁴⁷ Kini tukmə nakhavəh əmə k̄imiə m̄inə tiks̄in m̄isəgkiar k̄imi əmiə m̄inə, pa r̄imə nakasor nar k̄irik rhuvə rapita

narmamə minə tıksin. Nakharkun mə nar apnapıg narmamə yamə mine khapəh nharkunien Kughen, mərig iriə min kasəgkiar kimi əriə minə tıksin.”

⁴⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Rimimiə Kughen In ratuatuk, ror pən, norien kapəmiə tukraməkeikei matuatuk min.”

6

Takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə tuk norien huvə yame nakasor

¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə naksor nar atuatuk, takhapəh nisorien mə tukəm kəgnəgin əmiə tukun, tamə Rimimiə ye rao ye neai ripəh nərokien əmiə iran. ² Ror məkneikin, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriə, hapəh nisorien ye norien kape narmamə yame norien kapəriə rhuvə mərig rikiriə rahas. In e, nıpiğ kisasitu ye yavən has minə, masher naiyuk, mhani-ərhav ye nimə kape nofuginien mine ye nəkwai swatuk, mə narmamə tuksəm khasiai əriə tukun. Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mimə iriə kasor məknakin, minhavəh ta nərok piəpiə kapəriə [in e nisaiyen kape narmamə]. ³ Mərig kimia, tukmə nakhavəh-si-pən nar kirik kimi yavən has minə mə taksasitu irəriə, takhapəh nisəpəhyen mə narmamə tuksəm. Nar apnapıg mə kwermim matuk, mərig takpəh nəpəhyen mə tukrəm. ⁴ Sor məkneikin mə narmamə tukseinein norien huvə minə kapəmiə, kini Rimimiə yame raməm norien apisapis kapəmiə

mīnə, In tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə mīnə.”

Norien kape nəhuakien
(Luk 11:1-4)

⁵ Kini Yesu ramni mīn mīmə, “Nīpīg naksəhuak, hapəh nisəri-pəniēn norien kape narmamə yame kapəriə norien rhuvə məriḡ rikiriə rəmkiḡmīk. In e, kisorkeikei mə tuksərer ye nimə kape nofuginien, mīne ye swatuk piḡsiək, masəhuak mə narmamə tuksəriḡ əriə. Yakamni əfrakis tuk əmiə mīmə iriə kasor məknakin, mīnhavəh ta nərok piḡpiḡ kapəriə- [in e nisiayien kape narmamə]. ⁶ Məriḡ tukmə nakhamə taksəhuak, havən apa ye nəkwai nimə kapəmiə, misətapīg, masəhuak kimi Rimimiə yame kipəh nəmien In. Kini Rimimiə, yame raməm kapəmiə norien apisapīs mīnə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə mīnə.

⁷ “Kini tukmə naksəhuak, takhapəh nisəwhai-kəjiyen nəḡkiarien ripsaah yame nīpran rikək, rəmhen kīn yame narmamə yamə mīne kaseinein Kughen kasor. Iriə khamə ta mə kapəriə kughen mīnə tuksəriḡ əriə tuk nəḡkiarien mīnə khapsaah yamə mīne kasəhuak mamhani. ⁸ Hapəh nisorien rəmhen kīn əriə, meinai, kwasīg ikin naksaiyoh kīn nar kirik, Rimimiə In ruirkun ta naha nhagīm yame naksəkwakwə kīn. ⁹ Kini ror məkneikīn, tukmə nakhamə taksəhuak, səhuak məkneikīn: “Rimḡtawə ye neai, nhagīm rəmrhakə, pəh narmamə tukhasiai Ik.

¹⁰ Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə,

6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14
6:10: Luk 22:42

6:7: 1 King 18:26-29

6:8: Mat

Kini pəh nar yame Ik nakorkeikei in tukruə mor nəfrakisien kin ikin e tokrei tanə rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai.

11 Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

12-13 Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.

Kini vəhsi-ta əmawə tuk kwermi Setan.

Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə minə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.*

14 Səhuak məknakin meinai tukmə nakhapəh nisarpinien tai norien has yamə mine narmamə kasor irəmiə, Rimiimiə ye rao ye neai tukripəh narpinien kapəmiə norien has minə. 15 Mərig tukmə naksarpin norien has yame narmamə kasor irəmiə, Rimiimiə min tukrəkeikei marpin norien has yame nakasor.”

Nəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien

16 Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə nakhamə taksəpəh nəviginien tuk nəhuakien, hapəh nisorien nimrimia rəpou rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə mərig yerkiria rəmkimik. Iriə kasor nimririə ror pisin, mə narmamə tuksəm əriə mə nikumhə raməs əriə, khasiai əriə tukun. Yakamni əfrah mə iriə kwənhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə]. 17 Mərig nipig naksəpəh

* **6:12-13:** Kopi akwas tiksın kape Niutesteman kamharpin nəgkiarien e mhamə, “Meinai Ik pisin əmə Yermaru, Ik pisin əmə nakavəh nəsaninien, mine nar huvə minə, kafam pisin əmə, ripəh norien infamien. Amen.” **6:16:** Aes 58:5-9

nəviginien, misəhuak kimi Kughen, saikwas ye nimirimə, misətei huvə ye nikwənemiə, ¹⁸ mə narmamə tuksəm əmiə khapəh nharkunien mə naksəpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini Rimimiə, yame kipəh nəmien In, In pisin əmə tukrəm mirkun. Kini Rimimiə yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmiə tuk kapəmiə norien huvə minə.”

Taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai
(Luk 12:33-34)

¹⁹ Kini Yesu ramni min mimə, “Takhapəh nisəwhai-kəjiyen kapəmiə nautə ye tokrei tanə e mə tukripsaah. Ye tokrei tanə e, ivn minə mine nəmtəyen raməs narimnar ikin, kini yəkrəh minə kisat-pən imə, misəkrəh kin narimnar. ²⁰ Mərig taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai. Kini ikin aikin a, to ivn minə mine nəmtəyen ripəh nəsien narimnar aikin, kini to yəkrəh minə khapəh nisat-pənien aikin. ²¹ Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən min aikin.”

Nikhakien kape laet
(Luk 11:34-36)

²² Kini Yesu ramni min mimə, “Nəkwai nimirim in rəmhen kin laet yame ravəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nəkwai nimirim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. ²³ Mərig tukmə nikwai nimirim mir kwahas, rəmhen mə nipram rukwar kin nəpignapien. ! Kini tukmə nikhakien ye nipram rəmhen əmə

kɪn nəpɪgnapɪen, ɪn rəmhen kɪn yame nakamarə
əfrakis aikɪn rəpɪgnəp ikɪn!

*To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi
Kughen mine mane*

(Luk 16:13)

²⁴ “Yermamə rikək yame to ror slef kape
yemehuə mir kɪraru. To ramor məknakɪn,
tukraməkeikei morkeikei kɪrik, maməməkɪn
kɪrik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kɪrik, məpəh
kɪrik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi
Kughen mine mane.”

*Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine
nəviginien, meinai Kughen rorkeikei atawə, mivəhsi-
pə fam narimnar kimi atawə*

(Luk 12:22-31)

²⁵ Kɪni Yesu ramni mɪn mɪmə, “Tuk nar a,
yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-
pikien tuk nımraghien kapəmiə mə taksən naha,
mhanım naha, uə mə takvəhsi-pən naha neipən.
? Nakharkun mə nımraghien kapəmiə rapita
nəviginien, kɪni nıpraimiə rapita neipən? ²⁶ Səm-
ru man mɪnə ye nımago-ago. Khapəh nisəsımien,
mhapəh nisarha-kɪnien nəviginien, mhapəh
nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nımə. Mərig
Rimimiə ye rao ye neai raməvigin əriə. !Mərig
nakharkun mə ɪn rorkeikei pik əmiə rapita man
mɪnə! ²⁷ ? Tukmə nakətərig pik tuk nımraghien
apomh kafam, nakɪrkun mə to rasitu iram nakarə

6:25: Fil 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7
12:6-7

6:26: Mat 10:29-31; Luk

min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pən-ien aoa kirikianə ye nımraghien kapəmiə.

²⁸ “?Kini rhawor e naksətərig pik tuk neipən? Səm-ru jihi nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. ²⁹ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupan, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jihi nai minə a. ³⁰ Jihi nai minə kishaktə tuk nipig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavəh-si-pən neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə. ³¹ Ror pən, takhapəh nisətərig-pikien mhani mhamə, ‘?Jaksən naha?’ uə ‘?Jakhanim naha?’ uə ‘?Jakhavəhsi-pən naha neipən?’ ³² Meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine naksəkwwə kin ye nımraghien kapəmiə. ³³ Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen mine nımraghien atuatuk, pəh iriu tukwərer əkupən ye nımraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nımraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə. ³⁴ Ror məkneikin, takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar yamə mine tukianəkwamer nakhavəh, meinai narimnar kape tikianəkwamer, iriə kape tuknəkwamir. Nımraghien kape towei in rəutən

6:29: 1 King 10:4-7; 2 Kron 9:3-6 **6:32:** Mat 6:8 **6:33:** 1 King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17

pik, takpəh norien narkutien kimik mamətərig tuk narimnar kape tikianəkwamer.”

7

Takhapəh nhaniyen nikar narmamə (Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Kini Yesu rimini min mə, “Takpəh nəm-pəniien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəmpre nar has irəmiə. ² Meinai nəgkiarien skai yame nakamhani hah yermamə kirik, Kughen tukrini əmə min iram rəmhen kin yame nimini. Tukmə nakəkir narmamə ye norien yame ratuatuk, Kughen tukrəkir ik ye norien yame ratuatuk. Mərig tukmə nakəkir oror narmamə ye norien yame riskai, Kughen tukror əmə min iram rəmhen kin yame ik nimnor.

³ “? Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimiə? ⁴ Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimrimiə, ? takshawor pən iran mine mhasur ta nimoptanə ye nimri piaumiə? ⁵ Kimiə naksəmhen kin narmamə yamə mine kamhani nar mhapəh nisorien. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimrimiə, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə mipihasur-ta.”

Nivəhsi-pəniien nəgkiarien kimi narmamə yame khapəh nisəhuakien

⁶ Kini Yesu rimini min mə, “Hapəh nhavəhsi-pənien narimnar kape Kughen kimi narmamə yamə mine kisahas rəmhen kin kuri minə, tamə kisasar misəs əmiə. Kini mhapəh nisarakikin-pənien nar huvə minə kapəmiə* kimi [narmamə yamə mine kisəmkimik rəmhen kin] pukəh minə, tamə kasəriwək əsuun.”

*Saiyoh kin, misarha kin, misəsik-əsik tapig
(Luk 11:9-13; 6:31)*

⁷ Kini Yesu rimini min mə, “Saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik tapig, kini tapig tukrəhitə tuk əmiə. ⁸ Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik tapig, tapig tukrəhitə tuk əriə.

⁹ “?Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin bred, mərig in tukrivəhsi-pən kapier uə, nıkam? !Nıkam! ¹⁰ ?Uə tukmə nıpig raiyoh kin kəmam, mərig in tukrivəhsi-pən snek uə? !Nıkam! ¹¹ Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəhsi-pənien narimnar huvə minə kimi jimie minə. Mərig Rimimie ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə. Kini nəfrakisien mə In tukrivəhsi-pən nar huvə minə kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.

* **7:6:** Gris ramni mə “Takpəh narakikin-pən-ien ‘perel’ kapəmiə kimi pukəh minə.” Perel in rəmhen kin kapier kirik yame nımrin rhaktə. **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8:** Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22 **7:11:** Jem 1:17

12 “Kini sor huvə pən kimi narmamə m-fam ye norien minə fam yame naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə, meinai norkeikeiyen raməpkəfugin nəgkiarieren fam ye loa kape Moses mine profet kupan minə.”

*Swatuk kīraru
(Luk 13:24)*

13 Kini Yesu rimiini min mə, “Kimiə takasəkeikei mhakurao ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai kwəruə yame rehuə, mine swatuk yame rimar, ramkir-pən narmamə ye nap ehuə. Kini narmamə khapsaah tukhakurao-pən ye kwəruə a. 14 Mərig kwəruə yame rəkəskəh, mine swatuk yame rəutən, ramkir-pən narmamə ye nimraghien rerin. Kini narmamə kwatiksın əmə tuksəm.”

*Yesu tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə
yamə mine kaseinein In
(Luk 6:43-44)*

15 Kini Yesu ramni min mə, “Takasərig əmiə tuk profet eikuə minə. Iriə tukhauə tuk əmiə misəpou rəmhen kin sipsip; mərig rikiriə rəmhen kin kuri aparu yamə mine kasəkwəpah. 16 Narmamə kasəm kwənkwan ye nimraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas. Kwənurkəsik to ripəh nikuəyen kin kwənkwai grep; kini kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwai fig. 17 Ye norien kirikianə min, nai huvə tukramkuə kin kwənkwai nai huvə; kini nai hah tukramkuə kin kwənkwai nai hah. 18 Nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame

kípəh nənien. Kini to nai has rípəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə. ¹⁹ Nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen kin kwənkwaيريا yame rhuvə, tukərapir-pir, karakə-pən kin ye nap. ²⁰ Ror məkneikin mə narmamə kasəm kwənkwan ye nimirghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas.

²¹ “Nar apnapig mə narmamə kasokrən kin Yo mə Yermaru, mərig pəh nien mə iriə m-fam tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. Mərig yamə mine kasor nəkwai Rimik yame ramarə ye rao ye neai, iriə en tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. ²² Ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə mifam iran, narmamə khapsaah tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘!Yermaru! !Yermaru! ?Rhawor? ?Nakirkun əmawə uə nikam? Kimawə yimnhani-ərhav nəgkiarien kafam yame nimivəhsi-pə kimi əmawə. Kini misəko-ta nanmin has ye nhagim. Kini masor nimtətien minə.’ ²³ Mərig Yo jakni-pən atuaturuk tuk əriə mimə, ‘!Ah! !Yakpəh hanə nirkunien əmiə! !Havən isok tuk Yo! Kimiə yor təvhagə has minə.’”

Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tucksərer tim tim
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴ Kini mini min mimə, “Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine khauə tuk Yo, kini misətərig kin nəgkiarien kafak, masarar, misor narimnar yame yakməni, narmamə en kisəmhen əmə kin yermamə yame kafan nirkunien rehuə, tukmə

rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mīkir nīmoptanə, meiwaiyu məspir kapiə apig, mor pən nimə iran. ²⁵ Kini nīpig tukmə nəhig rīp kīni yapiwən raiyu, kīni nīmətag ramuh nimə, to rapəh nīmīrien, meinai nīhun ramərer tīm tīm ye kapiə. ²⁶ Mərig narmamə yamə mīne kasərig nəgkiarien kafak, mhapəh nīsorien, iriə kīsəmhen kīn yermamə yame kafan nīrkunien rīkək. Tukmə rimə tukror kafan nimə, ravhirəkīn haktə əmə ye nīpakir. ²⁷ Kini nīpig tukmə nəhig rīp, kīni yapiwən raiyu, kīni nīmətag ramuh nimə, rəusərku, mowhan əpīr-pīr.”

²⁸ Kini Yesu rīmnor infamien ye kafan nəvhagien, nukwhao ehuə a kīsərig kafan nhajounien, kīsakur ²⁹ meinai rīmnhajoun əriə, kīsəm mə rīpəh nəmhenien kīn nəmhajoun mīnə kape Loa kape Moses, meinai nəgkiarien kafan, nanmīn aikīn.

8

Yesu rīmnor huvə yermamə kīrik yame ravəh nəmhəyen e leprosi

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Kini Yesu rīmasi-pən ye tukwas meiwaiyu-pə, kīni narmamə khapsaah khakwasig kīn. ² Kini kwən kīrik yame ravəh nəmhəyen əutən kīrik e leprosi raməmīr ye tīkīn ruə meiwaiyu, mənīmkur-pən tukun, mīni-pən tukun mīmə, “Yermaru, tukmə nakīrkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkīmīk irak.”

3 Kini Yesu rərao-pən mīrap kwən a, mīmə, “Ǝwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Ǝsanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rikək iran.

4 Kini Yesu rīmīni-əhu in mīmə, “Takpəh nīni-ərhavyen narimnar mīnə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kīrik pəh in rəm mə nīpram rīnor məknen. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən Loa kape Moses, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”

*Nhatətəyen kape yemehuə kape mobael
(Luk 7:1-10)*

5 Kini Yesu rīmavən mītərhav-pən taon Kapaneam, kini yamehuə kīrik kape Mobael kape Rom rīmauə məm Yesu, maiyoh kīn nasituyen, mīmə, 6 “Yermaru. Kafak yorwok ramhə, kini mamapīr apa ye nīmə kafak, nīpran fam rīmhə. Kini ramərig pīk nəmhəyen.”

7 Kini Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Ǝwəh. Jakurə mor huvə in.”

8 Mərig yamehuə kape mobael rīmīni-pən tukun mīmə, “Yermaru, yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. Ik yerpīrig mərig yo ye tanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin mīn. 9 Yakirkun mə nīməhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo mīn, kafak nəmehuə mīnə aikin yame kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael mīnə tīksin aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kīrik mīmə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei mīvən. Kini tukmə yakni-pən tuk kīrik mīmə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini

tukmā yakni-pən tuk kafak slef mīmā, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

¹⁰ Yesu rīmnərig nəgkiarien e, rakur pik kin. Kini marar mīni-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mīmā, “Yakamni əfrakis tuk əmiā mə, nar apnapig kwən e pəh nien mə yemə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen yemə Isrel kirik yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhen kin in. ¹¹ Yakamni-pre tuk əmiā mə narmamə khapsaah tukhasi-pən ye kantri pişin pişin mīnə, mhauə misəvigin kwis ye tebol iriə Ebrahim mine Aesak mine Jakob apa ye rao ye neai. ¹² Mərig kimiā kwənərəus kape Isrel yame Kughen rīmnəkupan mīrpen əmiā mə In tukrar-maru irəmiā, In tukrarak-ərhav kin əmiā iruə ye nəpiğnəpien. Kini aikin a narmamə tuksasək, misəkweruə meinai kisərig nəmheyen ehua.”

¹³ Kini Yesu rarar mīni-pən tuk yemehuə kape mobael mə, “Yuvən. Kafam yorwok tukrihuvə rəmhen kin yame nakwəni nəfrakisien mə Kughen tukror.” Kini ye nipiğ atuatur a, yorwok kafan rīmnəsanin mīn.

*Yesu rīmnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Aikin, Yesu rarar, mivən apa nimə kape Saemon Pita*. Ye nipiğ a, kuhu Saemon ramhə maməpan-əpan pik, kini Yesu rīmavən məm,

8:11: Luk 13:29 **8:12:** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 * **8:14:** Nipiğ kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, ‘Saemon.’ Kini nipiğ kirik, kamokrən kin kimə, ‘Pita.’

¹⁵ məker-pən ye kwermın, məkneikın nəpan-əpanien rəta. Kını piahwaru a rərer, mivən mıruk ta nəriə nəviginien.

¹⁶ Kını nıpiğ mırh natukrivə, narmamə khapik narmamə khapsaah yamə mine nanmın has ramərer-pən irəriə, kını Yesu rımnəgkiar əmə maməko ta nanmın has minə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. ¹⁷ Nar a rimitərhav-pəror Nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə minor nəfrakisien kın, yame rımini mımə, “In rımiyəh-si ta nəmhəyen minə kapətawə, kını mor nıpraitawə yamə mine kamhamhə, kwənhahuvə mın.” *(Aes 53:4)*

*Nıkwasiğien kın Yesu in rəutən
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kını nıpiğ Yesu rəm nukwhao kisərer ərkurao kın, kını rımini-pən tuk kafan narmamə mə, “Takhavən ye nıkar lugun pən.”

¹⁹ Aikın yemhajoun kirik kape loa ruə mini-pən tukun mımə, “Yhajoun. Yo jakıkwasiğ kın Ik ikın hiə takvən ikın.”

²⁰ Məriğ Yesu rini-pən tukun mımə, “Kuri aparu minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikın. Kını man minə, nımairiə rarə yame kasapir ikın. Məriğ Yo, Ji Yermamə, kafak nımə rirkək tuk napirien.”

²¹ Kını yermamə kirik kafan rini-pən tukun mımə, “Yermaru. Pəh pi pom. Eighaan kın yo pəh yakvən minim rımik.”

²² Məriğ Yesu rini-pən tukun mımə, “Nıkam. Apəh-pən, mıkwasiğ kın Yo. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nımraghien pəh khavən mhanım nəmə mhə minə.”

*Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye lugun
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kini ai, Yesu rat-pən ye bot, kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ²⁴ Məkneikin, nimətag ehuə kirik rimməvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot. Mərig Yesu ramapir. ²⁵ Kini narmamə kafan kimnhavən mhasig In, mhamə, “! Yemehuə! ! Yemehuə! !Vəh miragh ətawə! !Kinasəmnim!”

²⁶ Kini Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Nakashawor mamhagin məkneikin? ?Nhatətəyen hiə kapəmiə?” Kini rarar, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.

²⁷ Mərig nəmə minə a kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine nu, mərig tukmə raməgkiar kawor nəkwan!”

*Yesu rimməko ta nanmin has ye yermamə kiraru
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak apa kwənmhaan a kamni kimə Gedara†. Məkneikin, yermamə kiraru yamə mir nanmin has ramərer-pən irəriu kirasi-pən ye nəpəəg kapier yame kamnim narmamə ikin. Iriu karoh narmamə, narmamə kamhagin-pən aikin. ²⁹ Kirauə miwəm Yesu kirəmə, “!Eh! !Ji Kughen! ?Nakmə takhawor əmru? ?Nakwauə mə takor narpinien kimi əmru yame ripəh hanə norien nipig tukun, uə?”

³⁰ Ikin aikin a, pukəh minə khapsaah kasəruk ikin, mərig isok kəskəh tuk əriə. ³¹ Kini nanmin

8:24: Sam 4:8 **8:26:** Mat 14:31; Sam 89:9 † **8:28:** Mak mine Luk kiramə nhag kwənmhan a Gerasa. **8:29:** Mak 1:24; Luk 4:41

has minə kimisaiyoh-pən skai kimi Yesu mhamə, “!Aweh! Tukmə nakmə takəko ta əmawə, əta-pən irəməwə yerki pukəh minə a.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Havən!” Məkneikən, nanmən has minə a kımnhatərhav ye kwərə mir a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik. ³³ Kini ai, narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisaiyu, mhavən apa ye taon misəvsao-pən kın narimnar fam, mine narimnar yame Yesu rimnor kimi kwərə mir yamə mir a nanmən has rimamərer-pən irəriu. ³⁴ Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa taon khatərhav, mhauə tuk Yesu masəkeikei kimin mə tukritərhav aikin.

9

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame niṣran rimamhə

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kini Yesu rat-pən ye bot mukurao-pən ye niṣkar nu, miṣtərhav-pən iman ikin. ² Kini narmamə tiksın kharəh yermamə kirik mhavən kimin. Niṣran rimamhə. Ramapir ye kafan nikaokao. Kini Yesu rimnəm kapəriə nhatətəyen, kini mini-pən tuk yemə ramhə mimə, “Narik, pəh niginien. Yakwərəh-si ta fam ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

³ Kini nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses kimisərig nəgkiarrien a, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Ah! !Nəgkiarrien a rahas! Kwən a raməgkiar məknakin mamni mə in Kughen.”

4 Mərig Yesu In ruirkun ta kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mīmə, “?Rhawor e nətərigien kapəmiə ramahas məkneikin? 5 ? Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm mə nəgkiarien kafak rəfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə yakwərisin ta narpinien kape kafan təvhagə hah? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter məriwək mamvən? 6 Mərig yakorkeikei mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mīmə, “Yakamni-pre tuk ik mə, ‘Takhekimter, mīrəh kafam nikaokao məriwək mamvən imam yerkwanu.’ ” 7 Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, məriwək mamvən iman ikin. 8 Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen yame ravəhsi-pən nehuəyen kimi yermamə mə tukror məknakin.

*Yesu rimmokrən kin Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

9 Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Matiu*. Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimiini-pən tukun mīmə, “Yuə, mīkwasig kin Yo.” Məkneikin Matiu rərer, mīkwasig kin Yesu.

10 Kini Yesu rimavən məvigin ye nimə kape Matiu, kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has pisin pisin minə kimnhauə misəkwətə misəvigin iriə Yesu mine kafan narmamə minə.

9:4: Luk 9:47; Jon 2:25

9:6: Jon 17:2

* 9:9: Matiu, nhag

pin kirik e Livae.

¹¹ Mərig nıpiğ Farisi minə kimisəm nar a, khani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “!Ah! ?Rhawor e yhajoun kapəmiə raməvigın iriə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”

¹² Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanın khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta.

¹³ Mərig havən misarha-kin nıprai nəgkiarien e ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik rıpəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ” *(Hos 6:6)*

Kini Yesu rırpın nəgkiarien mimə, “Yakamni məkneikin meinai pəh nien mə Yo yımauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine [khamə ta mə] kwəsatuatuk ta. Nıkam. Yımauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə.”

Nhajounien kape Yesu in rıvi, nhajounien kape loa kape Moses in nəkwəs

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kini narmamə kape Jon Baptaes kimnhauə misəm Yesu mhani-pən tukun mhamə, “Ɛm-ru. Farisi minə mine kimawə yaksəpəh nəviginien tuk nəhuakien kimi Kughen. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə khapəh nisəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nıpiğ kimiə nimisor nəviginien kape yerman yame

rimnarkurək pə pə, ? məriḡ nakhamə ta mə in minə tiksın tuksasək ye nīpig a uə? !Nikam! Məriḡ tukripior nīpig yame narmamə tukhavəhsi-ta Yerman e yame rimnarkurək pə pə tuk In minə tiksın. Kini ye nīpig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nisəviginien iran.†

16 “To yermamə kirik rīpəh nīvəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rimneikus]. To ror məknakin, kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehuə. 17 Kini to yermamə kirik rīpəh nīvəhyen waen wi kini mivi-pən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəməteih, kini waen tukraiyyu. Nikam, kīpəh norien məknakin. Tukaməkeikei kivi-pən waen wi ye tiki waen wi. Kini waen mine tiki waen tukawəmir huvə.”

Piraovın kirikyame ramhə, mine piakəskəh yame ruamhə

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Nīpig Yesu raməḡkiar hanə kimi əriə, yemehuə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mīmə, “Eh. Kafak piakəskəh rīpimhə ai taktakun əmə. Məriḡ yuə, mərəhu-pən kwermim iran, pəh ramragh min.” 19 Kini Yesu rimnərer iriə kafan narmamə minə, mhakwasig kin kwən a mamhavən.

20 Məkneikin pian kirik aikin yame ravəh nəmhəyen kape nīpiraovın, mivəh newk twelef.

† 9:15: “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nīpran e Yesu. Mine “In minə tiksın” nīpran e Kristen minə. Nīpig Yesu rimnəpəh əriə mīmə ye nai kamarkwao kin, kimisasək.

Kini rukurao-pən ye nīmetai Yesu ikin, mərəo-pən mīrap nəpəæg nīmri kot kafan. ²¹ Ye nərigien kafan rīmə, “Tukmə yakrap əmə kafan kot, kini jakəsənīn.”

²² Kini Yesu rukreik marha-pən məm pian a mīni-pən tukun mīmə, “Piakəskəh kafak. Pəh nīgīnien. Kafam nhatətəyen rīmnor ik nakwahuvə mīn.” Kini ye nīpig a, pian a rīmnəsənīn.

²³ Kini nīpig Yesu rīmauə mītərhav-pə ye nīmə kape yemehuə a, kini mīvən imə, məm narmamə kisher tərhenao masəni nīpei kape nīmhəyen. Kini narmamə kīmnhauvrīg-uvrīg pīk. ²⁴ Kini Yesu rīmīni-pən tuk əriə mīmə, “Sap mhatərhav. Piakəskəh e rapəh nīmhəyen; ramapir əmə.” Mərig narmamə kīsarh iakei iran. ²⁵ Mərig narmamə kīmnhatərhav mhavən iruə, kini Yesu rīvən imə, mīrao-pən mīvəh kwermī piakəskəh a, kini rhəkīmtər. ²⁶ Kini nəvsaoyen kīn rīnnaiyu markurao fam ye tanə a.

Yesu rīmnor huvə nīmriin pīs mir

²⁷ Yesu rīmatərhav aikin a, kini lnīmriin pīs mir kīraru karakwasig kīn, mwokrən apomh mīrəmə, “Mīkip King Dēved. !Rīkim tukrehuə tuk əmru!”

²⁸ Kini Yesu rīmavən apa imə, kini nīmriin pīs mir a kīrauə tukun. Kini Yesu rīni-pən tuk əriu mīmə, “?Kīmīru nakwhatətə irak mə to yakor huvə nīmrimīru uə nīkam?”

Kini iriu kīrəni-pən tukun mīrəmə, “Ǝwəh, Yer-maru.”

²⁹ Kini Yesu rīmīrap nīmriiru mīni-pən tuk əriu mə, “Kughen tukror huvə nīmrimīru meinai

nakwhatətə irak.” ³⁰ Kini nimiriu rhuva, kinəwəm nar. Kini Yesu rini-pən skai tuk əriu mimə, “Takrapəh nəvsaoyen kin narimnar minə e kimi narmamə.” ³¹ Mərig iriu kimiratərhav miravən mwəvsao-ərhav kin Yesu, miravən ikin minə fam ye tanə a.

Yesu rimməko ta nanmin has ye yermamə yame reinein nəgkiarinen

(Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15)

³² Nipig kwərə mir a kwəratərhav, narmamə kharəh yermamə kirik yame reinein nəgkiarinen, mhauə tuk Yesu. Kwən a in reinein nəgkiarinen meinai nanmin has ramərer-pən iran. ³³ Kini Yesu rimməko ta nanmin hah ye kwən a, kini rimməgkiar.

Kini nukwhao ehua kisəm, kisakur pik tukun, mhani mhamə, “Kipəh nəm-hanəyen nar kirik ror məkneikin ikin e Isrel.”

³⁴ Mərig Farisi minə khani mhamə, “! Nīkam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

Yesu rikin raməmhə pik tuk narmamə

³⁵ Kini Yesu rimməriwək mamvən ye taon mine yerkwanu minə fam, maməwhag ye nəkwai nimə kape nofuginien, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen. Mamor huvə narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mine narmamə m-fam yamə mine niprairie raha, kamhahuvə. ³⁶ Nipig rimməm narmamə kwənhapsaah, kini rikin raməmhə pik tuk ərie

meinai kimisarə ye nɪpɪg əutən mɪnə, [mɪseinein nɪsasitu-atukien irəriə ye kapəriə nɪmraghien] rəmhen kɪn sɪpsɪp yamə mɪne yermamə rɪkək tuk narha-huvəyən tuk əriə. ³⁷ Kini rɪni-pən tuk kafan narmamə mɪnə mə, “!Səm-ru! Nəvɪgɪnien rɪnehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatɪksɪn əmə yame kamhavəh. ³⁸ Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pən kɪn yorwok mɪnə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.”

10

Yesu rɪmɪrpen kafan narmamə twelef (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kini Yesu rɪmnokrən kɪn narmamə twelef kafan khauə kɪrɪkɪanə, kɪni rɪvəh-sɪ-pən nəsanɪnien kimi əriə tuk nəkotayen nanmɪn has ye narmamə, mɪne tuk nor-huvəyən nəmhəyən mɪnə fam.

² Nhag aposol* twelef kape Yesu mɪnə, iriə e: yame raməkupan, Saemon, nhagɪn kɪrɪk e Pita; mɪne naorahini Andru; mɪne Jemes mɪne Jon, jɪ Sebedi mir; ³ mɪne Filip; mɪne Batalomiu; mɪne Tomas; mɪne Matiu, yermamə kape nɪvəhyen mane kape takis; mɪne Jemes jɪ Alfeas; mɪne

9:36: Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37:** Luk 10:2 * **10:2:** Aposol, nɪpran ramni mə “yermamə kher-pən kɪn.” Yesu rɪmɪrpen narmamə twelef kafan mə tukrher-pən kɪn əriə kamhavən masor wok kape Kughen.

Tadeas; ⁴ mine Saemon Selot†; mine Judas Iskar-
iot, yame rimneighan-pən kin Yesu ramvən ye
kwermi tikmir minə kafan.

*Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tuk-
sasitu ye narmamə*

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kwasig ikin Yesu rher-pən kin kafan narmamə
twelef mə tukhavən misor wok, mini-pən tuk
əriə mimə, “Takhapəh nhavəniən misarə kimiə
narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus
kape Isrel; kini mhapəh nhavəniən ye taon kirik
kape nəmə Sameria, ⁶ məriḡ takhavən misarə
kimiə nəmə Isrel yamə mine kisəmhen kin sipsip
yamə mine kaserwei. ⁷ Kini nipiḡ takamhavən,
takasəkeikei mamhani-ərhav mhamə, ‘Nipiḡ
yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam
ruauə ipakə.’ ⁸ Kini kimiə takasəkeikei misor
huvə narmamə yamə mine kamhamhə. Kini
takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine
kwənhamhə ta mə tukhamragh min. Kini
narmamə yamə mine leprosi ramor tikiriə,
takasəkeikei misor niprairiə ruə mihuvə min.
Kini narmamə yamə mine nanmin has ramərer-
pən irəriə, takasəkeikei misəko ta əriə. Kini tukmə
naksasitu ye yermamə kirik, tukriḡpəh nərokien
əmiə iran, meinai nimnhapəh nhavəhyen nimri
nirkunien tuk nor huvəyen narmamə. ⁹ Tukmə
nakamhavən, takhapəh nhavəhyen mane,

† **10:4:** “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao
kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin nəmə Rom yame kasar-
maru ye nəmə Isrel. **10:6:** Jer 50:6 **10:7:** Mat 3:2; 4:17;
Luk 10:9,11 **10:9:** Luk 10:4

10 mhapəh nharurien niṭip minə. Mhapəh nhavəhyen neipən kīraru kīraru. Mhapəh nhavəhsi-pəniēn sandel, mhapəh nhavəhyen kaskin. Yakamni məkneikin meinai ratuatuk əmə mə narmamə yamə mine kimiə taksasitu irəriə taksasitu min irəmiə ye napirien mine nəviginien.

11 “Niṭipig takhavən ye taon kīrik uə yerkwānu kīrik, taksəkeikei misarha-kin yermamə kīrik yame rikin ragien mə takhavən misarə kimiə min, kini misarə aikin miseriaji niṭipig yame takhatərhav yerkwānu a. 12 Tukmə niṭipig takamhavən misarə ye nimə kīrik, takasəkeikei misəgkiar huvə kimi əriə mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukraməmīr tuk əmiə.’ 13 Kini tukmə narmamə kisəhitə ye nimə kapəriə tuk əmiə, kini pəh kapəmiə nəgkiarēn kape nəmərinuyen tukraməmīr tuk əriə. Mərig tukmə kisəpəh, nəhuakien kapəmiə ye nikarēn kape nəmərinuyen tukrurə əmə ye nimraghien kapəmiə. 14 Mərig tukmə narmamə tiksīn khapəh nisəhitəyēn ye nimə kapəriə tuk əmiə, uə khapəh nisətərigien kin nəgkiarēn kapəmiə, takhatərhav ye nimə kapəriə, uə yerkwānu kapəriə, misarpita-arpita nimokkur ye sandel kapəmiə.† 15 Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ye niṭipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narpinien kape nəmə aikin a tukriskai pik rapita narpinien yame nəmə Sodom mine Gomora kimisarə iran kupan.§”

10:10: Luk 10:7; 1 Kor 9:14 **10:12:** Luk 10:5-6 † **10:14:** Norien e tukror niṃtətien mə narmamə yerkwānu a kimisor nar kīrik riṭəh nəmhenien. **10:14:** Luk 10:10-12; Wok 13:51
 § **10:15:** Stori kape narpinien yame Kughen riṃnor kimi nəmə Sodom mine Gomora raməmīr ye Jen 19:24-28. **10:15:** Mat 11:24; Jaj 7

*Yesu ramni-pən tuk kafan narmamə minə mə
“Tukor ahas-pre kimi əmiə”*

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ Kini Yesu ramni mımə, “Takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən misarə mar yerki nəmə has minə rəmhen kin sipsip yamə mine kasəriwək yerki kuri aparu* yamə mine kasəkwəpah. Takasəkeikei mhavəh nirkunien tuk niko-ikoyen rəmhen əmə kin snek; misarə mar rəmhen əmə kin mak ye tanə. ¹⁷ Takasərig əmiə tuk narmamə; meinai iriə taksərip-ərhav əmiə ye nımri mırh, misərkis-ərkis əmiə ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁸ Meinai kimiə kafak narmamə minə, taksəkeikei misərer ye nımri namasur kape gavman mine ye nımri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əriə mine narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. ¹⁹ Mərig nıpig tukharaptərəkin əmiə, takhapəh nisətərig-pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəriə, meinai ye nıpig atuatur a, Nanmın kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarien yame takasəkeikei mhani-ərhav. ²⁰ Takhapəh nhaginien meinai pəh nien mə kimiə atuk naksəgkiar, mərig Nanmın kape Rımimiə Kughen tukrivəhsi-pre nəgkiarien kimi əmiə, takhani-ərhav.

²¹ “Ye nıpig a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan

* **10:16:** Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni nar mıragh aparu kirik ye English kamni kimə “wolf.” **10:16:** Luk 10:3; Rom 16:19

10:20: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26

kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriə minə mine nisinriə minə, miseighan kin əriə khopni əriə. ²² Narmamə tucksəməkin əmiə, misor ahas pre kimi əmiə meinai kimiə nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer tımtım miseriaji nıpig kwasig, Kughen tukrivəh mıragh əriə. ²³ Tukmə kisor ahas pre kimi əmiə ye taon kirik, sap, mhavən ye taon pisin kirik. Yakamni əfrah tuk əmiə mə to nakhapəh nhavən-fam-ien ye taon minə kape Isrel, yo Ji Yermamə jakrerig-pə min.

²⁴ “Studen minə to khapəh nisehuəyen ye yhajoun kapəriə. Kini slef minə to khapəh nisehuəyen ye yemehuə kapəriə.

²⁵ “Narmamə tukasəkeikei misəm-pən studen minə mə kisəmhen əmə kin yhajoun kapəriə. Kini tukasəkeikei misəm-pən slef minə mə kasəmhen əmə kin yamehuə kapəriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yemehuə kape nimə. Kini narmamə tiksın khani hah yo mə yo Bielsebul, yamehuə kape yarmhə minə. Ror məkneikin mə tukasəkeikei misor min ye kafak yor wok yamə mine kasor wok ye nəkwai nimə kafak.”

Pəh narmamə kape Yesu minə tukhapəh nhaginien kin narmamə

(Luk 12:2-9)

²⁶ Kini Yesu ramni mimə, “Ror məkneikin, takhapəh nhaginien kin narmamə. Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin

rhakak ikin. ²⁷ Narimnar yame yakamni-pre tuk əmiə ye nəpignapien, takasəkeikei mhani-ərhav yeraan; kini narimnar yame yakaməsiwən kin, takasəkeikei mhani-ərhav ye nimri narmamə khapsaah. ²⁸ Takhapəh nhaginien kin narmamə, meinai kharkun əmə nisoriahyen nīpraimiə, mərig kaseinein nishopniyen nanmimiə. Mərig hagin kin Kughen meinai In rirkun narakikin-pən-ien nīprai jir mine nanmin apa ye nap ehuə.

²⁹ “Nar apnapig keihap† in rikəskəh pik, kavəh nimrin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriə. ³⁰⁻³¹ Kini nīmraghien kapəmiə rapita nīmraghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə tuk əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig mə nīmar nīkwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvhuekin fam muirkun ta mə kuvhuun. Ror pən, takhapəh nhaginien tuk nīmraghien kapəmiə.

³² “Tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimri narmamə, Yo min jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik Kughen ye neai mə in kafak yermamə.

³³ Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimri Rimik Kughen ye neai mə yakeinein min in.

³⁴ “Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə ta mə yimauə mə jakərəhu nəmərinuyen ye tokrei tanə. Pa rimə yimauə mə jakərəhu nəmərinuyen,

10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28:** Rom 8:31; Jem 4:12

† **10:29:** Nəgkiarinen kape Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “sparo.” **10:30-31:** Luk 12:24; Wok 27:34 **10:33:** Luk 12:8-9

məriḡ yimauə mə jakor narmamə kasarowagkəp.

³⁵ Yakamni məkneikīn meinai yimauə mə jakor

“ Yerman tukror tīməht iriu rīmni,

mīne piakəskəh tukror tīməht iriu nīsini,

mīne yasuni tukror tīməht iriu kuhuni.

³⁶ Kīni narmamə tuksor tikmīr kīmi iriə atuk
mīnə tiksīn.’ *(Maeka 7:6)*

³⁷ “Kīni yermamə yame rorkeikei pik rīmni mīne
nīsini [rapita Yo] in rīpəh nəmhenien mə tukruə
kafak yermamə. Kīni yermamə yame rorkeikei
pik kafan pikwarien uə piakəskəh [rapita Yo] in
rīpəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə.

³⁸ Tukmə yermamə rīmə tukrikwasig kīn Yo,
tukraməkeikei mətə ye nəriḡien kafan, kīni tukmə
raməriḡ pawk nəmḡeyen rəmhen kīn nəmḡeyen
ye nīmḡeyen ye nai kamarkwao kīn, məriḡ
tukrikwasig kīn Yo. ³⁹ Yermamə yame ramḡin
tuk kafan nīmraghien, tukraməkeikei mīmḡə.
Məriḡ yermamə yame tukup tuk nīkwasigien kīn
Yo, tukrarə ye nīmraghien rerin.

⁴⁰ “Kīni yermamə yame ravəh əmiə yerkin agien,
in rəmhen əmə kīn yame ravəh Yo yerkin agien.
Kīni yermamə yame ravəh Yo yerkin agien, in
rəmhen əmə kīn yame ravəh mīn yermamə yame
rīmnhēr-pə kīn Yo. ⁴¹ Kīni yermamə yame ravəh
profet kape Kughen yerkin agien, meinai in
rīrkun mə in profet kape Kughen, in tukrivəh
nərokien iran, rəmhen kīn yame profet mīnə
kīmnhavəh. Kīni yermamə yame ravəh yemə atu-
atuk yerkin agien meinai in rīrkun mə in yemə at-

10:37: Luk 14:26-27
9:23-24; 17:33; Jon 12:25

10:39: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk
10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

uatuk, in tukrivəh nərokien iran rəmhen kin yame nəmə atuaturuk tukhavəh. ⁴² Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu okiei ye pənkin, mivəhsi-pən kimi yermamə kirik kafak e, meinai in rirkun mə in kafak yermamə, nar apnapig mə kafak yermamə in ye tanə, kini kwən en, tukraməkeikei mivəh əfrakis nərokien iran.”

11

*Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo,
uə pəh nien mə in Kristo
(Luk 7:18-23)*

¹ Kini Yesu rimnəvhag ta kimi kafan narmamə twelef, marar, mitərhav aikin, mivən apa ye taon minə apa Galili, maməvhag mamni-ərhav nəgkiarinen kape Kughen aikin.

² Ye nipig a, Jon Baptaes rimnamarə ye kalabus, kini mamərig nəvsaoyen kin wok yame Yesu rimnor. Kini mher-pən kin narmamə tiksın kafan khavən misəm In mhamə, ³ “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə takuə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

⁴ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Harerig, mhavən mhani-pən narimnar minə fam yamə mine nimisərig misəm tuk Jon. ⁵ Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhəyen ye tikiriə*, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, kimisərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh

* 11:5: Nəgkiarinen kape Gris ramni “leprosi.”

min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav-pən nəvsaoyen huvə tuk əriə.†
 6 Kini hani-pən tuk Jon mə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyən irak rīpəh nimirien, iriə tuk-sarə ye nihuvəyən əfrakis.”

*Yesu rimiini mə Jon Baptaes in profet ehuə kirik
 (Luk 7:24-35)*

7 Nipig narmamə a yame Jon rimnher pən kin əriə kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar kin Jon kimi nukwhao ehuə. Mīmə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame ramərer ye nimri nūmətag? !Nikam! 8 ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? ?Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king. 9 ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpig rapita profet. 10 Meinai kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimiini-ta mīmə,

“Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarien.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.†

(Mal 3:1) 11 “Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə,

† 11:5: Profet Aesea rimiini mə Kristo tukruə mor wok minə e, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. əm-ru Aes 35:5-6; 61:1. ‡ 11:10: Ye v. 10 Kughen raməgkiar kimi Yesu Kristo.

kirik rapəh nuəyen yame rapita kwən e Jon. Məriḡ yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpīriḡ mīn rapita Jon. § ¹² Ye nīpiḡ Jon Baptaes rīmīrikakun mamni-ərhav nəḡkiarien kape Kughen meriaji-pə taktakun, narmaruyen kape Kughen ramskai mə tukritərhav-pə. Kini narmamə yamə mīne khaskai misarkut pīk mə tukhauə pəh Kughen rarmaru irəriə. ¹³ Yakamni məknakin meinai apa kupan əḡkap muə meriaji-pə nīpiḡ kape Jon, nəḡkiarien kape Loa yame Kughen rīmivəhsi-pən kimi Moses mīne nəḡkiarien kape profet kape Kughen mīnə kimnhani-ərhav narmaruyen kape Kughen. ¹⁴ Kini tukmə rīkimiə ragien mə takhavəh nətəriḡien e, jakni mə Jon in Elaeja yame profet kupan mīnə kimnhani mə tukruə. ¹⁵ Tukmə kimiə narmamə yame nīmətirḡimiə rarə, sətəriḡ huvə kin nəḡkiarien e.

¹⁶ “? Kini Yo jakni mə narmamə yamə mīne kisarə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə [yamə mīne nar kirik rīrkək yame tukror əriə, rīkiriə ragien.] Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə mīnə mhamə, ¹⁷ ‘!Ah! Kimawə yimnhauh gita, məriḡ kimiə nakhapəh nisorien

§ **11:11:** Tukmə ror Yesu raməḡkiar atuk iran, mamni mə in rehuə rapita Jon. Uə, tukmə ror in ramni narmamə kafan mīnə, mə iriə kamhavəh nihuvəyen rapita Jon, meinai khakwasig kin Yesu.

11:13: Luk 16:16

11:14: Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13

danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nimbəyən, mərig kimiə nimbhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’¹⁸ Yakamni məknei meinai ye nipiğ Jon Baptaes rimauə, məpəh nəviginiən mə tukrəhuak nipiğ ripsaah, mipəh ninimien waen. Mərig narmamə kamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmın has kirik raməmır iran.’¹⁹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, mərig narmamə kamhani mın mhamə, ‘!Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikiən, mine napisien kin waen. Kini mamor norkeikeiyen kimi yor təvhagə has minə mine narmamə yame kasərer tuk mane kape takis.’ Mərig narmamə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”

Yesu ramni narpinien ye narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi narmamə ye taon yame mine In rimnor nımtətien ripsaah aikin ye nımririə. Raməgkiar skai məknakin meinai iriə khapəh nisararien ye nərigien kapəriə tuk kapəriə norien has minə.²¹ Kini In mimə, “!Ah! !Kimiə yamə mine nakisarə apa Korasin! Nəmhəyən ehua tukrurə tuk əmiə. !Ah! !Kimiə nəmə Betsaeda! Nəmhəyən ehua tukrurə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nımtətien ripsaah ye taon mir kapəriə. Kini tokmə yakpior nımtətien minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipişarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mipihavən ye neipən has, misəsok-əsok ye nımrawk [ror nımtətien mə kisəriğ rahas pik tuk kapəriə norien

has minə.] ²² Mərig ye nipiḡ a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Taea mine Saedon kupən.* ²³ Kini kimiə nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisaiyen ye rao ye neai uə? !Nikam! Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien†. Kini tokmə yak-pior nimtətien minə a apa Sodom kupan, to taon a rīpipəh nirkəkien.‡ ²⁴ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə nipiḡ a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Sodom kupən.”

Yesu ravəhsi-pən napisien kimi narmamə yamə mine kasəpəu

(Luk 10:21-22)

²⁵ Kini ye nipiḡ a Yesu rimə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam- yerpipig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimmerkwaig kin nīprai narimnar minə e ye nimir narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhən əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. ²⁶ Tatə, in a norien yame Ik nakorkeikei.”

* **11:22:** Kughen rimnoriah əgkəp Taea mine Saedon. əm-ru stori ye Aes 23:1-8. **11:22:** Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 † **11:23:** Yesu ramni narpinien yame Aesea rimini ta tu ye Aes 14:12-15. ‡ **11:23:** Kughen rimnoriah taon a Sodom ye Jen 19:24-28. **11:24:** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25:** 1 Kor 1:26-29

²⁷ Kini Yesu rirp̄in mamni-ərhav mimə, “Rimik rimneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik p̄isin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Tatə Kughen. Iriə e narmamə yamə mine Tini rimirpen ta əriə mə In tukror əpu Tatə Kughen kimi əriə.

²⁸ “Hauə tuk Yo, kimiə yamə mine nakasor pik wok kini misəpəu kin najipəyen kin nar pam minə, pəh yakvəhsi-pre nap̄isien. § ²⁹⁻³⁰ Yakamni məkneikin meinai Yo yemə mar, kini kafak nətərigien in ye tanə. Kini hauə tuk Yo mhavəh nap̄isien ye kapəmiə nimraghien. Taksajipə kin kafak nitip meinai in rəruvəruvə, kini kafak wok yame jakvəhsi-pre kimi əmiə in rimar.”

12

Yesu ramhajoun narmamə kin norien kape Sabat

(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə minə kimisəriwək mhavən yerki wit* tiks̄in, kini kafan narmamə minə kisəmkərav. Khavən misətim wit tiks̄in, masən kwənkwan. ² Mərig Farisi minə tiks̄in kimisəm mhani-pən tukun mhamə, “! Eh! Sabat e towei, mərig kafam narmamə kasor wok masakap̄ir Loa kape Moses. ? Rhawor e kasor məknakin?”

³ Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsaoyen ye

11:27: Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 § **11:28:** Loa kupan kape Moses in rəmhen kin kajipə pam. əm-ru Jer 31:25.

11:29-30: 1 Jon 5:3 * **12:1:** Wit in kwənkwai nai kirik kamor flaoa kin. **12:1:** Dut 23:25 **12:2:** Eks 20:10

Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimmor kupən, yame in mine kafan narmamə minə kimisəmkərov. ⁴ Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisəniēn. Mərig pris minə əmə kharkun nisəniēn.† ⁵ Uə tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien ye loa mə nīpig minə fam ye Sabat, pris minə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen kasor wok kapəriə masakapir loa kape Sabat, mərig Kughen raməm mə nar a in ratuatuk əmə. ⁶ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə kwən kirik eikin e In yerpīrig rapita Nimə Ehuə kape Kughen.

⁷ Ye Nəkwəkwə kape Kughen In ramni mə,
 “Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik rīpəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’”

(Hos 6:6)

Kini Yesu rīrpīn nəgkiariēn mamni-pən tuk Farisi minə mīmə, “To nakpiharkun nīprai nəgkiariēn e, mīpiharkun narmamə yamə mine kisatuatuk‡, to nakpihapəh nisəmpəniēn nar has kirik ye narmamə kafak minə. ⁸ Yakamni məkneikin meinai Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

⁹ Kini Yesu rītərhav aikin a məriwək mamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁰ Kini ikin a, kwən kirik aikin, kwermīn rīmha, rīpəh nihuatukien kin. Kini kisaiyoh-pən Yesu mə, “?”

12:4: Lev 24:5-9 † **12:4:** Takəm stori e ye 1 Saml 21:1-6. **12:5:** Nam 28:9-10 **12:6:** Mat 12:41-42 ‡ **12:7:** Yesu ramni mə kafan narmamə kisatuatuk.

Rhawor? ?Ratuatuk ye loa mə to nakor huvə yermamə yame ramhə ye Sabat, uə nıkam?” Iriə kımısayoh-pən məknakin Yesu meinai kısarkut mə tüksəm-pən nar has kırık iran.

¹¹ Kını Yesu rımını-pən tuk əriə mımə, “?Tukmə kımıə kırık, kafan sipsip rivə-ərhav pıkin ye nəkwai nımır ehua ye Sabat, kını in tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mırəh-si haktə aihuua əmə. ?Pa e irəmiə in to rıpəh norien məkneikin? Rırkək. ¹² Mərig nımraghien kape yermamə rapita sipsip. Kını in ratuatuk əmə ye loa mə tukamor nar huvə ye Sabat.”

¹³ Kını rını-pən tuk kwən a mımə, “Huatuk kın kwermım.” Kını rıhuatuk kın kwermın, rhuvə əgkəp rəmhen kın kwermın nıkarın. ¹⁴ Mərig Farisi mınə a kımnhavən, mamharai mhun mə tukshopni Yesu.

Yorwok yame Kughen rımırpen

¹⁵ Kını Yesu rımırkun mə Farisi mınə kısarkut mə tukshopni In, mıtərhav aikın a. Kını narmamə khapsaah khakwasıg kın In. Kını In rımınor huvə nəmhəyen fam kapəriə, ¹⁶ mını-əhu əriə mə tukhapəh nhani-ərhavyen In tuk narmamə. ¹⁷ Nar a rıtərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mınor nəfrakisien kın, yamə rımını mımə,

¹⁸ “In e yorwok kafak yame yımırpen ta yakorkeikei pık In,

kını rıkik ragien pık tukun.

Kını Yo jakor mə Nanmın kafak tukrurə mukwar iran.

Kini In tukrini-ərhav norien atuatur kafak mine nivəh-miraghien kafak ye nimri narmamə tanə pisin pisin minə.

19 To In ripəh nuhyen əjir, mipəh nokrən-apomhien;

Mipəh nəgkiar-pikien ikin narmamə kasofugin əriə minə ikin.

20 In yemə mar, kini In tukror huvə-pən kimi narmamə yamə mine kasəpəu kini kapəriə nəsaninien rikək. §

Tukror məkna meriaji-pən In tukror norien yame ratuatur tukror win ye norien yame rahas.

21 Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, iriə tuksərəhu-pən tim tim kapəriə nərigien iran, mə In tukrivəh miragh əriə.” (Aes 42:1-4)

Narmamə tiksın kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Kini narmamə kimnharəh kwən kirik mhavən kimi Yesu. Kwən a, nimrin ripis, ripəh nəgkiarien, meinai nanmin has ramərer-pən iran. Kini Yesu rimnor huvə min, kini kwən a rimnəm nar, mægkiar. 23 Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin mhamə, “Tukmə ror Kwən e in e Mikip King Deved yame Kughen rimə tukrher-pə kin.”

24 Mərig Farisi minə kimisərig, kamhani mhamə, “Nikam. Tukmə ror In raməko-ta nanmin has

12:18: Mat 3:17 § **12:20:** Gris ramni mə, “Tukripəh nakapirien nuwig kirik yame ramiko, kini tukripəh nher-əpisien kandel yame ramuək.”

ye n̄asan̄inien kape yarmh̄a e Bielsebul yame in yamehūa kape yarmh̄a min̄a.”

²⁵ M̄arig Yesu ruirkun ta n̄at̄arigien kap̄arīa kini mim̄a, “N̄ikam. Tukm̄a narmam̄a ye kantri kirik kas̄whai ̄arīa min̄a, misar̄a k̄iraru, kini tukt̄or̄iah kap̄arīa nar̄ayen, kantri tukr̄im̄ir. Kini r̄amhen min̄ kin yerkw̄anu kirik. Tukm̄a narmam̄a kw̄as̄whai ̄arīa min̄a, misar̄a k̄iraru, rukwanu a to rip̄ah nar̄a-huv̄ayen. ²⁶ Kini r̄amhen min̄ kin narmam̄a kape Setan min̄a, tukm̄a irīa kas̄whai ̄arīa min̄a, misar̄a k̄iraru, tukseikus-eikus min̄ nim̄a kape Setan. Norien kape Setan tukrip̄ah n̄iskaiyen. Tukr̄asaah-̄asaah mir̄k̄ek. ²⁷ Kini kimīa min̄a min̄ tiks̄in kas̄ako-ta nanmin̄ has min̄a r̄amhen kin yame yakamor. M̄arig pa rim̄a kis̄ako ta nanmin̄ has min̄a e ye n̄asan̄inien kape Bielsebul. Rhuv̄a m̄a irīa tukhani neikūayen ye n̄agkiar̄ien yame nakamh̄ani m̄ham̄a yakam̄ako ta nanmin̄ has ye n̄asan̄inien kape Bielsebul. ²⁸ M̄arig tukm̄a Yo yakam̄ako-ta nanmin̄ has min̄a ye n̄asan̄inien kape Nanmin̄ kape Kughen, ramh̄ajoun m̄a nar-maruyen kape Kughen ruaūa ta tuk ̄amīa. ²⁹ Kini mamhen min̄ kin yame to yermam̄a kirik nagheen rehūa r̄iv̄an, m̄atu kafan nar̄im̄nar, mam̄am̄ir, yermam̄a pis̄in kirik to rip̄ah n̄iv̄anien m̄akr̄ah kin. Tukm̄a yermam̄a rim̄a tukr̄iv̄an m̄akr̄ah kin kafan nar̄im̄nar, kini tukr̄irkw̄aji yermam̄a ai nagheen rehūa. Kini ai mir̄kun n̄iv̄anien m̄akr̄ah kin kafan nar̄im̄nar.*

12:24: Mat 9:34; 10:25 **12:28:** Wok 10:38; 1 Jon 3:8 * **12:29:** N̄iprai nuhp̄ikinien ramni m̄akneikin m̄a yermam̄a nagheen rehūa in e Setan. Yesu rūa mir̄kw̄aji in, m̄akr̄ah kin kafan nar̄im̄nar. In e, Yesu ram̄ako ta nanmin̄ has ye kw̄an a yame reinein n̄agkiar̄ien.

³⁰ “Yermamə yame rīpəh nīkwasiġien kīn Yo, in kafak tīkmīr. Kīnī yermamə yame rīpəh nofugiġien narmamə mīnə kafak, in raməko-ta əriə kīsaiyu rik rik. ³¹ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rīrkun nīvəhsi-tayen narpīnien ye nahasien mīnə fam yame nakasor, uə nīni-hasien yame nakasor iran. Məriġ tukmə nakhani has Nanmīn kape Kughen, to Kughen rīpəh nīvəhsi-tayen narpīnien iran tuk nīpiġ kirik. ³² Tukmə yermamə ramni hah Yo, Ji Yermamə, kīnī Kughen tukrəru-kīn mīpəh narpīnien. Məriġ yermamə yame ramni hah Nanmīn kape Kughen, Kughen to rīpəh nəru-kīnien tuk nīpiġ kirik, ye nīpiġ e uə ye nīpiġ yame tukrīpiuə.

³³ “Tukmə nai huvə, kwənkwan tukrhuvə; tukmə nai has, kwənkwan tukrahas. Ror məkneikīn meinai kīmiə takasəm əmə kwənkwai nai mə nai a in rhuvə uə rahas. ³⁴ !Ah! Kīmiə naksəmhen kīn snek yame ramor norien iko iko. Kīmiə nəmə has mīnə. To nakhapəh nhaniyen nar huvə kirik, meinai narmamə kamhāni əmə naha nhagiġin yame raməmīr yerkirīə. ³⁵ Yermamə yame nəriġien rhuvə rukwar yerkin, nīpiġ m-fam in ramni nar yame huvə. Kīnī yermamə yame nəriġien has rukwar yerkin, nīpiġ m-fam in ramni nar has. ³⁶ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nīpiġ yame Kughen tukrəkīr narmamə iran, narmamə tukasəkeikei mhāni-ərhav-pən tukun mə rhawor iriə kīmnhāni nəġkiariġien has apnapiġ mīnə fam kapəriə. ³⁷ Ror məkneikīn In tukrəkīr fam nəġkiariġien piśin mīnə kapəmīə, mə kīmiə

nəmə atuatuk minə uə nəmə has minə.”

Nimtätien yame Kughen rimnor ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kini nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses mine Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. ?To nakor nımtätien əpsıpis kırık yaksəm?”

³⁹ Kini Yesu rımini-pən tuk əriə mımə, “Kımıə narmamə e towei mine, kımıə naksor pik təvhagə has mhaukreikin-pən nımeitaimiə kimi Kughen, masorkeikei mə taksəm nımtätien pısın kırık. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nımtätien kırık ye nımrımıə. Mərig tukror əmə nımtätien kırıkianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona. ⁴⁰ Jona rımnaməmır ye tıp kəməm ehuə kape nıpig kısısar, yenpig mine yeraan. Kini ye norien kırıkianə əmə min, Yo, Ji Yermamə, jakaməmır ye nəkwai nımır kape nıpig kısısar, yenpig mine yeraan. ⁴¹ Kini ye nıpig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kısısarə e towei mine. Meinai nəmə Nineve a kupan kımısərig nəgkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kımıə nakhapəh nisətərigien kin Yo. ⁴² Kini in apa kupən, kwin kape kantri e Shipa†, rımasi-pən isok muə mə tukrívəh nırkunien kape King Solomon kupən.

12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39:** Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40:** Jona 1:17 **12:41:** Jona 3:5 † **12:42:** Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13.

Mərig Yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nipiğ Kughen tukrəkir narmamə iran, kwin a kape Shipa tukrərer mini-hah yamə mine kisarə e towei mine.

⁴³ “Nipiğ nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha-kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. ⁴⁴ Kini in mamni mimə, ‘Pəh yakrerig-pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin.’ Nipiğ in rirerig-pə məm kafan nimə, yermamə rikək iran, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə. ⁴⁵ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas; mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən. Kini kisəmhen əmə kin əmiə, nəmə has yamə mine nakasarə e taktakun.”

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine kasor nəgkiarien kafan

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nipiğ Yesu raməgkiar hanə kimi narmamə, kini nisini mine piauni minə kasərer apa iruə mhamə tuksəgkiar kimin. ⁴⁷ Kini yermamə kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yemasur, nisinim, mine naorahim minə khamə tuksəm-ru lk apa iruə.”

⁴⁸ Mərig Yesu rimə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?” ⁴⁹ Kini In mamhajoun-pən kafan narmamə minə mimə, “Kimiə e nisinik minə mine naorahik minə. ⁵⁰ Meinai yermamə yame ramor

narimnar yame Rimik Kughen rorkeikei, in ai nao-rahik, in ai nisinik, mine in ai nowinik.”

13

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai

(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ Ye nipig atuatur a, Yesu ritərhav mivən məkwətə apa ye nikar-kar nu apa Galili. ² Meinai narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkurao kin Yesu, In rimavən ye bot kirik mamkwətə. Kini narmamə kisərer fiak. ³ Kini In rini-ərhav-pən narimnar ripsaah kimi əriə ye nuhpikinien minə. Mamni mimə, “Yəsım kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴ Mipik mivitəg-ətəg fam. Kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye swatur, kini man minə khauə misən fam.* ⁵ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-pən ye tokrei kapier, nimoptanə rikəskəħ ikin. Kini rurə aihuaa əmə meinai nimoptanə rikəskəħ. ⁶ Mərig nipig mirh rhaktə, kini mhen, kisaukei fam meinai nuairiə ripəħ neiwaiyu-pikien. ⁷ Kini kweru nai tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən yerki kwənurkəsik.† Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun. ⁸ Kini tiksın rəsaaħ-əsaaħ-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, kini tiksın khakuə kin kwənkwaairiə wan hundred, tiksın sikisti, kini tiksın toti.”

12:50: Rom 8:29 **13:2:** Luk 5:1-3 * **13:4:** Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuyen wit. † **13:7:** Yesu to ripəħ niniyen mə kwənurkəsik, mərig nəəus kirik ror nhirin.

⁹ Kini Yesu rima, “Tukma kima narmama yame nimatirgimia rara, setarig huvə kin nəgkiarien e.”

¹⁰ Kini narmama kape Yesu khauə misaiyoh In mhamə, “? Rhawor nakaməgkiar kimi narmama ye nuhpikinien?”

¹¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əria mə, “Yakamni məkna meinai Kughen rimməhitə ye swatuk tuk əmia mə takharkun nəgkiarien məniwən kape narmaruyen kape Kughen. Mərig narmama apnapig minə, Kughen ripəh nəhitəyen ye swatuk məknakin tuk əria. ¹² Narmama yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əria. Mərig narmama yamə mine kisərig kafak nəgkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh kapəria. ¹³ Yakaməgkiar kimi əria ye nuhpikinien meinai kisərig pawk, mhapəh nharkunien; kini iriə kisərhakin pawk, mhapəh nisəmien nīpran. ¹⁴ Nimraghien kapəria ror nəgkiarien kape Profet Aesea ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“ Iriə tuksarhakin, misərhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nīpran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

¹⁵ Ror məkneikin meinai kaparia kapə ruauə muiskai,

kini kwəsəpou kin nətərigien kin nar,

kini misətapig kin nimiria.

To kipihapəh nisorien məknakin, kispəm nar kin nimiria,

mipisərig nar kin nimatirgiriə,

mīpīharkun nar yerkiria,
 mīpīsarar ye nārīgien kapəriə tuk təvhagə has,
 kini to Yo yakpivəh miragh əriə.’ (Aes 6:9-
 10) ¹⁶ “Mərīg kimiə e, Kughen rīmnautə-pre
 kīn kafan nīhuvəyen kimi əmiə, kini tukmə
 naksarha-kīn, taksəm; kini tukmə naksərīg,
 takharkun nīpran. ¹⁷ Yakamni-pre əfrakis
 tuk əmiə mə profet mīnə khapsaah mīne
 nəmə atuatur mīnə khapsaah kīmisorkeikei
 mə tuksəm naha nhagin yame nakwəsəm
 ai taktakun, mərīg kīmnhapəh nisəmien.
 Kini mīsorkeikei pīk mə tuksərīg naha
 nhagin yame nakwəsərīg ai taktakun, mərīg
 kīmnhapəh nisərīgien.

¹⁸ “Kimiə sətərīg huvə kīn nīprai nuhpīkīnien
 kape yəsīm. ¹⁹ Kweru nai yame rīmnəsaah-pən ye
 swatuk, in rəmhen kīn yermamə yame rīmnərīg
 nəgkiarien kape narmaruyen kape Kughen, mərīg
 rīpəh nīrkunien. Kini Setan ravəhsi-ta aihuaa əmə
 nārīgien yame rīmavən yerkin. ²⁰ Kini kweru nai
 yame raməsaah-pən ye nīmoptanə yame kapiet
 ipakə ikin, in rəmhen kīn yermamə yame rīmnərīg
 nəgkiarien kape Kughen, məkneikin ravəh yerkin
 agien, ²¹ mərīg nuan rīpəh neiwaiyu-pīkīen. Kini
 ramərer əmə tuk nīpīg kwakwə əmə. Tukmə nīpīg
 əutən uə nahasien kirik ruə ye nīmraghien kafan
 tuk nəgkiarien a, taktakun əmə rīmīr ye kafan
 nhatətəyen. ²² Kini kweru nai yame rīmnəsaah-
 pən yerki kwənurkəsik, in rəmhen kīn yermamə
 yame rīmnərīg nəgkiarien kape Kughen, mərīg
 kafan nətərīgien ramvən pīk tuk narīmnar kape

tokrei tanə, kini in rorkeikei mə kafan nautə tukripsaah, kini nətərigien minə a kaserko əsuun nəgkiarieren kape Kughen. Kini nəgkiarieren a rīpəh nikuəyen kin kwənkwan. ²³ Mərig kweru nai yame rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, in rəmhen kin yermamə yame rərig nəgkiarieren kape Kughen, kini mirkun nīpran. Kini ye nīmraghien kafan, rikuə kin kwənkwan. Tiksin khakuə kin kwənkwaitiə wan hundred, tiksini sikisti, tiksini toti.”

Nuhpikinien ye mənvhirik yame rahas

²⁴ Kini Yesu rīmini-ərhav-pən min nuhpikinien kirik kimi əriə mīmə, “Narmaruyen kape Kughen, in rəmhen kin yermamə kirik yame rīməvitəg-ətəg kweru nai ye kafan nəsimien. ²⁵ Yenpig, kisapir iriə kafan narmamə minə, məkneikin kafan kirik tikmir ruə mīvitəg-ətəg mənvhirik has ye kafan nəsimien, map. ²⁶ Kini kweru nai huvə minə kishaktə, misəhuə, misor kwənkwaitiə. Mərig ye nīpig a, mənvhirik has rhaktə min, mehuə.

²⁷ “Kini slef minə kape kwən a khauə misəm, mhani-pən tukun mhamə, ‘Yeməhuə. ?Nimisuv kweru nai huvə in əmə in əmə, uə nīkam? ? Mənvhirik has rīsi-pkaa?”

²⁸ “Kini yamehuə a rini-pən tuk əriə mīmə, ‘Tikmir kirik kafak rīmnor nar en.’

“Kini kafan slef minə khani-pən tukun mhamə, ‘?Mərig nakmə jakhavən misəkawai ta mənvhirik has a uə?’

²⁹ “Rini-pən tuk əriə mīmə, ‘Nīkam. Hapəh. To nakasəkawai ta mənvhirik has minə a, masor misəkawai ta pikin kwənkwai nai huvə. ³⁰ Pəh iriu kwhaktə kwis əmə miravən mwəriaji

kwənkwai nai huvə rımruə. Ye nı̄pı̄g a in a, jakni-pən tuk kafak narmamə yamə mine tukharhi kwənkwai nai mə tukhavən misəkupan misəkawai ta mənvhirik has, mhapık, misarakikin-pən ye nap. Kwası̄g ikın, khapık kwənkwai nai huvə minə mhauə ye nəkwai nimə kafak yame kamətu-pən nəvı̄ginien ikın.’ ”

Narmaruyen kape Kughen ramehuə atuk ye nəsanīnien kafan

(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹ Kini Yesu rımını-pən min nuhpı̄kinien kırık tuk əriə mımə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kın kwənkwai mastad, yame yermamə rımı̄vəh mı̄vən misuv ye kafan nəsımien.

³² Kwənkwai mastad a in rarkəskəh pık, mərig nı̄pı̄g in tukrurə mehuə rəmhen kın nai ehuə kırık. Kini man minə yamə mine kamhaivə yerpı̄rı̄g tukhauə misor nimairiə ye kwerəgrəgin.”

³³ Kini Yesu rımını-pən min nuhpı̄kinien kırık tuk əriə mımə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kın yis yame pıraovın kırık ramarap ye flaoa rı̄psaah yame ramor-pən ye besin ehuə, kini rher-əpu flaoa rəsiis, mehuə.”

³⁴ Narımnar minə fam, Yesu ramni əmə nuhpı̄kinien iran kimi narmamə, to rı̄pəh nını-atuatuk-əməyen. ³⁵ Nar a rıtərhav-pə ror

nəgkiarın kape profet kupan ruauə minor nəfrakısien kın, yame rımını mımə,

“Nı̄pı̄g tukmə yakaməgkiar, jakni əmə nuhpı̄kinien.

Jakamni-ərhav narımnar yame yımnerkwaig kın rırıkakun ye nı̄pı̄g yımnor tokrei tanə meriaji-pə e taktəkun.” *(Sam 78:2)*

Yesu ramhoprai nuhpikinien ye mǎnvhirik has

³⁶ Kini Yesu rǎta ye narmamǎ, mivǎn ye nǎkwai nimǎ kirik. Kini kafan narmamǎ minǎ khavǎn misǎm, misaiyoh-pǎn mhamǎ, “Hoprai-pǎ ru nuhpikinien ye mǎnvhirik has yame raurǎ ye nǎsimien.”

³⁷ Kini Yesu rimini-pǎn tuk ǎriǎ mimǎ, “Yo e, Ji Yermamǎ, Yo e yermamǎ yame yimnǎvi-ǎtǎg-ǎtǎg kwǎnkwai nai ye nǎsimien. ³⁸ Kini nǎsimien in tokrei tanǎ. Kini kwǎnkwai nai huvǎ, iriǎ e ji Kughen yamǎ mine In ramarmaru irǎriǎ. Kini mǎnvhirik has minǎ, iriǎ e ji Setan. ³⁹ Kini tikmir yame rimavǎn mivitǎg-ǎtǎg mǎnvhirik has a in Setan. Kini nipig yame tukrhi kwǎnkwai nai, in e Nipig Kwasig. Kini narmamǎ yamǎ mine kamharhi kwǎnkwan, iriǎ e agelo minǎ. ⁴⁰ Tukhapik mǎnvhirik has misǎhi-pǎn ye nap. Norien a rǎmhen kin Nipig Kwasig. ⁴¹ Yo, Ji Yermamǎ, jakher-pre kin agelo minǎ kafak tukhavǎn ikin yakamarmaru ikin, misǎkwai ta yor tǎvhagǎ has minǎ fam, mine narimnar minǎ fam mine yame kamhavi-pǎn narmamǎ tuk norien tǎvhagǎ has minǎ. ⁴² Iriǎ tuksarakikin-pǎn ǎriǎ ye nap ehuǎ. Kini aikin a, narmamǎ tuksasǎk misǎkwǎruǎ. ⁴³ Kini narmamǎ yamǎ mine kisatuatuk tuksǎsiǎ ye rao ye neai, rǎmhen kin mirh. Tukmǎ kimia narmamǎ yame nimǎtirgimiǎ rarǎ, sǎtǎrig huvǎ kin nǎgkiarieren e.”

Nuhpikinien ye bokis mane yame ramerkwaig

⁴⁴ Kini Yesu rirpǎn nǎgkiarieren kafan mamni mimǎ, “Narmaruyen kape Kughen in rǎmhen kin

bokis mane kirik yame ramerkwaig ye nimoptanə. Kini yermamə kirik rimavən, məm, kini rarə minim min ye nimoptanə. Rikin rimnagian pik, kini rivən mor salem kin narimnar fam kafan, mivəh mane iran, mivən mivəh nimri nimoptanə a kimnerkwaig kin bokis mane ikin.”

Nuhpikinien ye kapier e kamni kimə perel

⁴⁵ Kini Yesu rirpın nəgkiarieren kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin sto kipa yame ramarhakin kapier huvə minə e nimrin rhaktə, kamni kimə perel, mə tukripik mivən mor salem kin. ⁴⁶ Tukmə rəm perel kirik yame rhuvə pik, kini marar mivən mor salem fam kin kafan narimnar, kini mivəh mane iran, mivən mivəh perel a kin.”

Nuhpikinien ye net kape niviyen kəmam

⁴⁷ Kini Yesu rirpın nəgkiarieren kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin nipig narmamə kisarko-pən kin net apa ye lugun mamhavi kəmam pisin pisin iran. ⁴⁸ Nipig net rukwar kin kəmam, kini khavi-haktə net, kini masəwhai kəmam minə mhavai-pən kəmam huvə minə ye nitip ehuə minə kapəriə, misarakikin kəmam yamə mine kisahas. ⁴⁹ Kini ye norien kirikianə əmə min, tuk Nipig Kwasig, agelo minə tukhauə mhavəhsi-ta narmamə yamə mine kisahas tuk narmamə yamə mine kisatuatuk, ⁵⁰ misarakikin-pən əriə ye nap ehuə- ikin narmamə kisasək misəkwəruə ikin.”

⁵¹ Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mə, “? Kimiə nakharkun narimnar minə a uə nikam?”

Kini iriə khamə, “Ǝwəh.”

⁵² Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Ror məkneikin, nəmhajoun minə fam kape loa yamə mine kwənhauə ye narmaruyen kape Kughen, kimisofugin-pən nəgkiarien wi kafak mine nəgkiarien akwas kape Moses rəmhen kin yame yemehuə kape nimə kirik ramofugin-pən narimnar huvə yamə mine khawi mine narimnar huvə yamə mine ramswin hanə ye nimə kafan.”

Nəmə imei Yesu kimisəpəh In

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Kini Yesu rimini ta nuhpikinien minə a, marar, mitərhav. ⁵⁴ Muə iman ikin, mirikakun maməvhag kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien. Kisərig nəgkiarien kafan, kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “! Man! ? In ravəh hiə nirkunien e? ? Rhawor mor nimtətien minə e?” ⁵⁵ Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas, mine Saemon. ⁵⁶ Kini nowini minə kasarə min e kitawə miriə. ? Ravəh hiə nirkunien e?” ⁵⁷ Kini iriə kinasəməkin In.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai In. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə to khapəh nhasiayen In.”

⁵⁸ In a ye kwənmhaan a, ripəh nor-pikien nimtətien, meinai kapəriə nhatətəyen rikək iran.

14

Nimhøyen kape Jon Baptaes (Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ye nīpig a, King Herod Antipas yame rimnamarmaru ye tanə Galili rimnərig nəvsaoyen kin Yesu. ² Kini mīni-pən tuk kafan yorwok minə mə, “!Eh! !Kwən e in Jon Baptaes, ruimragh min ye nimhøyen! Ror pən ravəh nəsaninien tuk norien nīmtətien minə.”

³⁻⁴ Herod rikin raməsik məknakin meinai nīpig kirik, in rimikir ta piraovin kape Filip e piauni. Pian a, nhagin e Herodias. Kini Jon rimini-əhu mīmə, “Kimīni-əhu mə takpəh nīkir-tayen piraovin e.”* Jon ramni-əhu Herodias, Herodias raməməkīn in tukun. Kini Herod rimivəhsi-pən Jon ye kalabus. ⁵ Kini Herod rimə tukrhopni Jon tukun, mərig ruagin kin narmamə, meinai rikiriə rimnəsik mə Jon in profet kirik.

⁶ Mərig nīpig kirik, Herod rimnor nəviginien ehua kirik mamor nīpig kafan yame rimnarha iran. Kini piakəskəh e ji Herodias rimnor danis ye nīmri narmamə. Rimnor danis, Herod rəm rorkeikei, ⁷ mīni-pən tuk piakəskəh a mə, “Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame ik nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen.”

⁸ Mərig Herodias rimnaməkeikei kimi piakəskəh ai mə tukrini-pən tuk Herod mīmə, “Yakorkeikei

* **14:3-4:** Kughen ramni-əhu mə takpəh nīkirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mīne 20:21. Kini mərig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mīkir kafan piraovin (Dut 25:5-6).

14:3-4: Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5:** Mat 21:26

mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplet, mīrəh muə kimi yo pəh yakəm.”

⁹ Nəgkiarīen ai ror King Herod rərig rahas pīk, meinai rīmnor nəgkiarīen ətən ye nīmri in mīnə tīksin. To rīpəh nəpəhyen. Kīni rīmə tuk-sor nəkwai piakəskəh ai. ¹⁰ Mher-pən kīn narmamə tīksin khavən ye kalabus mīsərəru-ta kapən kapə Jon, ¹¹ mhaukrai-pən ye tikiplet, mhavəh mhavən mhavəhsi-pən kimi ji Herodias. Kīni in rīvəh-si-pən kimi nisīni. ¹² Kīni narmamə kape Jon kīnmhavən mharəh nīpran, mhavən mhanīm. Mīsarar mhavən mīsəvsao kīn kimi Yesu.

Yesu rīmivəh nəvīgīnien rīkəskəh, mor rīpsaah, maməvīgīn narman faef taosen kīn

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nīpīg Yesu rīmnərig nəvsaoyen a, kīni rat-pən ye bot kīrik mīvən apa ikin ruhiko ikin. Mərig nuk-whao kīnmharkun aikīn ramvən ikin, mhatərhav ye kapəriə rukwanu mīnə mīsəriwək mhakurao mamhavən mīsəm. ¹⁴ Kīni Yesu rīmivhiak məm narmamə khapsaah aikīn, kīni rīkīn reiwaiyu tuk əriə. Kīni rīmavən mor huvə narmamə yamə mīnə kamhamhə.

¹⁵ Rīnamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə mīsəm In, mhamə, “Kwənmhan əkwak ikin e, kīni rīnamenaiyu. Takher rik rik kīn narmamə mīnə e, pəh kamhavən apa yerkwānu ipakə mīnə mhavəh nəriə kīrik nəvīgīnien.”

¹⁶ Mərig Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Rhuvə mə tukhapəh nisaiyu-rik-rik-ien. Kīmīə taksəvīgīn əriə.”

17 Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “? Jakshawor? Nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.”

18 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh mhauə.”

19 Kini mini-pən tuk narmamə mə tuksəkwətə huvə yerki mənvhirik. Kini mivəh bred ai kirkirip mine kəmam kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu bred, mipik-pən kimi kafan narmamə mimə, “Takhapik misəvigin narmamə minə a kin.” 20 Kini iriə kimisəvigin tupriə rəsiis misəpəh nipərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakuar min. 21 Narmamə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin faef taosen. Mərig kipəh nəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə.

*Yesu rameriwək ye nimar mar nu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)*

22 Məkneikin, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavən ye bot misəkupan mhavən ye nikar nu, mərig In raməmır əmə mə tukrherpən kin narmamə kamhavən iməriə ikin. 23 Rherpən ta kin narmamə ai, kini marar mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik In pisin əmə, mə tukrəhuak. Rinamenaiyu, Yesu pisin əmə aikin. 24 Mərig bot ravirə ta ye nu, mirəhpikin nimətag. Peao-peao ramuh bot.

25 Kini ye kwəsüm-niraanien, Yesu rarar məriwək ye nimar-mar nu mamuə tuk əriə. 26 Kini narmamə kafan minə kimisəm rəriwək mamuə

ye nımar-mar nu, kamhagin pik. Misokrapomh mhamə, “!Eh! !Yarhmə kirik apa!”

²⁷ Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

²⁸ Kini Pita rimə, “Yermaru. Tukmə Ik əfrah, okrən min kin yo pəh yakəriwək min ye nımar-mar nu murə.”

²⁹ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə.”

Kini Pita rəvi-ərhav ye nəkwai bot, məriwək ye nımar-mar nu miyən tuk Yesu. ³⁰ Məm peao-peao, kini riğin pik, kini minaməmnim. Masək-pən tuk Yesu mimə, “!Yermaru, vəh miragh yo!”

³¹ Məkneikin, Yesu rərao-pən mirəh, mini-pən tukun mimə, “Kafam nhatətəyen rəkəskəh pik. ? Rhawor e nakpəh niniyen nəfrakisien irak?”

³² Kini kwat-pən min ye bot, məknekin nimətag reiwaiyu. ³³ Kini narmamə minə a ye nəkwai bot kasəgnəgin In mhamə, “!Nəfrah! Ik Ji Kughen.”

³⁴ Kini kimnhavən ye nıkar lugun pən, mhavhiak ye tanə Genesaret. ³⁵ Kini narmamə aikin khauə misəm Yesu, minharkun In, misher-pən nəgkiarien kimi narmamə rarukrao ye rukwanu minə fam aikin a. Kini khapik min kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə mhavən tuk Yesu, ³⁶ misəkeikei kimin mhamə iriə yamə minə kamhamhə, tukharap əmə nəpag nımri neipən kafan, kini iriə fam yamə mine kimnharap In misəsanin.

15

*Nəmhajoun kape loa kape Moses kasotgoh iriə
Yesu ye nīkarin kape loa
(Mak 7:1-23)*

¹ Nəmhajoun tīksin kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən apa Jerusalem mhauə misəm Yesu misaiyoh In mhamə, ² “? Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimməsəvhag kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisərvyen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

³ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “! Mərig kimia nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə! ⁴ Əmru, Kughen rimini kupən mīmə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimie.’ (Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mīmə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9)

⁵ Mərig kimia nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisasituyen ye nisinriə mine rimriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini yo to yakpəh nivəhsita-minien mivəhsi-pre kimik.’ ⁶ Nakasəvhag kimi narmamə məknekın mamhani əswasig kin nasituyen yame narmamə tuksor kimi nisinriə minə mine rimriə minə. Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. ⁷ Niniyen kapəmiə rhuvə mərig norien kapəmiə rahas. In apa kupən, profet

e Aesea, rimməfrakis ye nikarın kapəmiə mirai mamni mə,

⁸ “Nəmə minə, kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmır isok pik tuk Yo.

⁹ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini ye kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig rəmhen əmə kin nərgien kape yermamə.” (Aes 29:13)

¹⁰ Kini Yesu rimmokrən kin narmamə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Sətərig-ru, mharkun nar e. ¹¹ Nar raməmır iruə, tukmə rīvən yerki yermamə, to rıpəh norien rəmkimik ye nımri Kughen. Nar ramtərhav ye nəkwai yermamə ramor nəmkimik ye nımri Kughen.”

¹² Kini kafan narmamə minə khauə misəm misaiyoh-pən mhamə, “?Mərig nakirkun mə Farisi minə kimisərig nəgkiarien e kafam, rikiriə raha?”

¹³ Kini rini-pən tuk əriə mə, “Nai minə fam yame Rimik apa ye neai rimipəh nihuyen, In tukrivihaktə piəpiə iriə nuan minə. ¹⁴ Səpəh əriə. Iriə kamhakir narmamə, mərig nımririə rıpis. Tukmə nımriin pis rikir nımriin pis, kini iriu tukawəkeikei mirəivə ye nəkwai nımir.”

¹⁵ Kini Pita rini-pən tukun mımə, “?Hoprai-pə ru nıprai nuhpikinien en kimi əmawə?”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “?Rhawor? ?Kimiə mın nakseinein? ¹⁷ ?Nakharkun mə narımnar yame kamən ramvən ye tip jir mamtərhav mın? ¹⁸ Mərig narımnar yame ramsi-pən yerki yermamə kini mamtərhav ye

tikinherin, ramor yermamə raməmkimik ye nimir Kughen. ¹⁹ Meinai in ai yerki yermamə, nərigien hah ripsaah, rəmhen kin nhopniyen yermamə, nəkrəhyen kin piraovin, nor-apnapigien nar, nəkrəhyen, neikuəyen, mine niniyen nikar jir. ²⁰ Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə masor in raməmkimik ye nimir Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik ripəh nəravyen, pa rimə rəmkimik ye nimir Kughen.”

*Piraovin yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu
(Mak 7:24-30)*

²¹ Kini Yesu ritərhav aikin a mivən ye taon kiraru e Taea mine Saedon. ²² Kini pian kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramarə ye kwənmhan a rimauə məm, mamasək apomh mimə, “Yermaru. Mikip King Deved. ! Rikim tukreihuə tuk yo! Nanmin has kirik ramərer-pən ye piakəskəh kafak, mamoriah pik in.”

²³ Mərig Yesu ripəh niniyen nar kirik tukun. Kini kafan narmamə khauə masəkeikei kimin mhamə, “Her-pən kin pəh ramvən, meinai in ramasək apomh mamkwasig kin ətawə.”

²⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kughen rimmher-pə kin Yo mə jakvən əmə tuk sipsip minə kape kwənərəus kape Isrel yamə mine kaserwei.”

²⁵ Mərig pian a ruə mənimkur ye nimir Yesu mamni mimə, “Yermaru, asitu irak.”

²⁶ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Rapəh natu-atukien mə tikvəh nəviginien ne kwajikovə minə karakikin-pən kimi kuri minə kapəriä.”*

²⁷ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniēn nimsimsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə kapəriä.”†

²⁸ Kini Yesu rhorpin nəgkiariēn kafan mīmə, “Piraovin. Kafam nhatətəyēn rehuə. Naha nhagin yame nakorkeikei, tukruə mor nəfrakisien kin.” Kini taktakun əmə, piakəskəh kafan rimməsanin min.

Yesu rimmor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə

²⁹ Kini Yesu ritərhav aikin a maməriwək ye nīkar-kar lugun Galili. Mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik mamkwətə. ³⁰ Kini nukwhao ehue khauə misəm. Mhapik narmamə yamə mine nihuriə rarpəvin mine nimirin pis minə, mine yamə mine nīprairiə rimhə, mine yamə mine kaseinein nəgkiariēn, mine yamə mine kimnhavəh nəmhəyēn pisin pisin. Misətu-pən əriə ipakə tuk Yesu, kini In ror huvə əriə. ³¹ Kini narmamə minə a kimisəm mə narmamə yame kaseinein nəgkiariēn kimisəgkiar, mine yamə mine nīprairiə

* **15:26:** Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mīpəh nasituyen ye kwajikovə minə kape nəmə tanə pisin. † **15:27:** Pian a rimməgkiar kin nimsimsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nīpar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

rimhə kimisəsanin, mine yamə mine nihuriə rahas kimisəriwək, mine nimrin pis minə kimisəm nar, kini kisakur pik kin, mhani vi vi Kughen kape Isrel.

Yesu rimnor nimtətien kirik, maməvigin narman fo taosen

(Mak 8:1-10)

³² Ye nipig a, Yesu rimnokran kin kafan narmamə minə mimə, “Rikik reiwaiyu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kimisəmir nipig kisisər, kini nəriə nəviginien rirkək. To yakher-pən kin əriə yerkwanu, kamhavən kirik rəmkərəv ye swatuk, nimrin rapig, kini rimir.”

³³ Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəviginien rəmhen tuk nukwhao ehua e? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

³⁴ Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven. Mine kwaji kəmam tiksın.”

³⁵ Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwtə.” ³⁶ Kini mivəh nipar bred ai mine kəmam, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə minə mə tuksəvigin narmamə ai kin. ³⁷ Kini kisəvigin, tupriə rəsiis fam. Kini narmamə kafan minə khavən mhapik nipərpər nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven. ³⁸ Narmamə minə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin fo taosen. Mərig kipəh nisəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə. ³⁹ Kini Yesu rher rik rik kin əriə. Mat-pən ye bot, mivən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Magadan.

16

Farisi minə mine Sadusi minə kisaiyoh Yesu mə tukror nımtätien kırık

(Mat 12:38-45; Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kini ai, Farisi tıksın mine Sadusi tıksın khauə masəni-əhu Yesu mə to rıpəh norien nımtätien kırık ye nımrırıə yame ramhajoun mə nəsanınien kafan ramsi-pən ye neai.

² Kini Yesu rını-pən tuk əriə mə, “Nıpig mırh natukrivə, nakhamə, ‘Tikianakwamer rukweiha tukravən meinai napuə raməwhao.’ ³ Kini yenpigyenpig iran, nakhamə, ‘Nəhig tukrip, meinai napuə rəwhao markurao.’ Nakharkun nıniyen nıprai nımtätien ye nımar napuə, mərig nakseinein nıniyen nıprai nımtätien yame yakamor ai taktakun. ⁴ Kimiə e taktakun mine, naksahas. Kimiə nəmə Isrel nımisəpəh kapəmiə nhatətəyen ye Kughen rəmhen kin pıraovin kırık yame rapəh kafan yerman məri-pən kwən pisin. Kini taktakun naksorkeikei mə jakor nımtätien kırık yame tukrhajoun mə yımasi-pən ye Kughen. Mərig Kughen tukror nımtätien kırıkianə əmə, in e nımtätien kape Jona kupan.” Yesu rımnəgkiar fam ai məpəh əriə.

Yesu rımnor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kasəvit-ərhav ye nımtätien yame rımnor

(Mak 8:14-21)

⁵ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəviəfugin ye nu apa Galili. Misəru-kin nıpər bred nəriə. ⁶ Kini Yesu rımnor kwirig kimi

əriə mīmə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi mīnə, mīne Sadusi mīnə.’

⁷ Kini kinəsaiyoh əriə mīnə kin nīpran, mhamə, “? Tukmə ror kwən e rīmə kītawə kimnhapəh nhavəhyen bred uə?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “Kapəmiə nhatətəyən rikəskəh. ? Nakshawor e masəm əmiə mīnə mə bred rikək?⁹ ?Rhawor e rikimiə rīpəh nəsikien kini nakhapəh nharkun-huvəyən mə nīpig yimivəh nīpar bred kīrkirīp, məhi-pən kimi narman faef taosen kīsən, kini kimisəpəh nīpərpər nəviginien, ?nakhavai-pən ye nītip kuvhuun? ¹⁰ Kini nīpig yimivəh nīpər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen, kini mhapəh nīpərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun? ¹¹ ?Rhawor kimiə nakhapəh nharkunien mə yakpəh nəgkiarieren kin bred? Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi mīnə mīne Sadusi mīnə.”

¹² Kini ye nīpig a, iriə kimnharkun mə pəh nien mə raməgkiar kin yis yame kamor bred kin, mə tukasərig əriə tukun. Mərig tukasərig əriə tuk nhajounien kape Farisi mīnə mīne Sadusi mīnə.

Pita ramni mə Yesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Kini ai Yesu mīne kafan narmamə khavhiak mhatərhav-pən ye kwənmhan e kamni kimə Sis-aria Filipae. Kini Yesu raiyoh əriə mə, “? Mərig narmamə kamhani mə Yo, Ji Yermamə, Yo e pa?”

¹⁴ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tīksin khamə Ik e Jon Baptaes; tīksin khamə Ik e Elaeja tu; kini

tiksın khamə Ik e Jeremaea uə profet kupən pisın kırık kape Kughen.”

¹⁵ Mərig In raiyoh əriə mə, “? Mərig rhawor irəmiə? ?Nakhamə Yo e pa?”

¹⁶ Mərig əmə Saemon Pita rımə, “Ik e Kristo,* ji Kughen yame Ramragh.”

¹⁷ Kini Yesu rımını-pən tukun mə, “Saemon Jona†, Kughen rımnautə-pre kın nihuvəyen kafan kımik, meinai pəh nien mə yermamə kırık rımnor əpu nar e kımik; mərig Rımik apa ye rao ye neai, In rımnor əpu nar e kımik. ¹⁸ Kini yakamni-pre tuk ik mə ik Pita‡, nıpran ramni mə kapiyer yame jakvhirəkın-pən nıməhuak kafak iran. Kini to nəsaninien kape nımhəyen rıpəh napitayen kafak narmamə mınə. ¹⁹ Jakvəhsi-pre ki kımik kape narmaruyen kape Kughen. Tıkmə nakəhitə ye naha tapıg ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tıkmə nakətapıg ye naha tapıg ye tokrei tanə, tukrətapıg ye rao ye neai.” ²⁰ Kini mını-əutən-pən tuk kafan narmamə mınə mə tukhapəh nhani-pənien tuk yermamə kırık mə In Kristo yame Kughen rımını mə tukrher-pə kın.

*Yesu rımnəkupən mırkun, mını-ərhav mə tukrımhə, kini mımragh mın
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

16:14: Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * **16:16:** “Kristo” mınıe “Mesaea” kwəm nəmhen. Nıpran rımə, “Yermamə yame Kughen rımını kupən mə tukrher-pə kın tuk niwəh-mıraghien ətawə.” † **16:17:** Nəgkiarieren kape Gris ramni mə “Saemon Bar Jona.” Nıpran ramni mə in ji kwən kırık, nhagin e Jona. **16:17:** Gal 1:15-16 ‡ **16:18:** Ye nəgkiarieren Gris, “Pita” nıpran ramni “kapiyer.” **16:18:** Jon 1:42; Efes 2:20

²¹ Ririkakun ye nīpīg a, Yesu rīmīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə tukraməkeikei mivən Jerusalem, kini nəwharu mīnə Isrel, mīne jif pris mīnə, mīne namhajoun kape loa kape Moses, tuk-sor nəmhəyen kīmin, mhani mə tukraməkeikei mīmḥə. Mərig ye nīpīg yame ror kīsīsər kīn, tukramragh mīn ye nīmḥəyen kafan.

²² Məknekin Pita rīkīr In, mwapta irəriə, kini mamni-əhu In mīmə, “!Nīkam, Yermaru! Tukripəh norien rəmhen kīn yame nakamni.”

²³ Mərig Yesu rarar, mīni-pən skai tuk Pita mīmə, “!Setan! !Ap ikin e! Ik nakamərer əswasig kīn Yo. Nərigien kafam rīpəh nəmhenien kīn nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

²⁴ Kīni Yesu rīmīni-pən tuk kafan narmamə mīnə mə, “Tukmə yermamə rīmə tukrīkwasig kīn Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kīn nəmhəyen ye nīmḥəyen ye nai kamarkwao kīn, mərig tukrīkwasig kīn Yo. ²⁵ Meinai yermamə yame ramgīn tuk kafan nīmraghien, tukraməkeikei mīmḥə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nīkwasigien kīn Yo, tukrarə ye nīmraghien rerin. ²⁶ Tukmə yermamə kīrik kafan nautə rehuə pīk ye tokrei tanə e, mamarakikīn kafan nīmraghien tukun, nanmīn tukrerwei. Mərig nar kīrik rīrkək mīn tuk nīvəhyen nīmri nīmraghien kafan. ²⁷ Ror məknakin meinai Yo Ji Yermamə jakpiuə kīmawə agelo mīnə ye nəsanīnien ehua mīne nīkhakien kape Rīmīk, kini jakpivəhsī-pən nərokien kīmi narmamə mfam tuk wok

yame kimisor. ²⁸ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə tıksin kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nıpiğ narmamə tuksəm Yo Ji Yermamə yakavəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

17

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nımrin rukreikin muə mor pisin

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nıpiğ sikis ruauə muavin, Yesu rikir Pita, Jemes mine piauni Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimırhkwasıg kin. ² Aikin, nıprai Yesu rukreikin muə mor pisin. Nımrin rakhak rəmhen kin nıkhakien kape mirh. Kini neipən kafan rhawən pik. ³ Kini yemasur kupən mir kıraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, marhəgkiar irisir Yesu.

⁴ Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru, rhuvə mə kimasir jakəhrarə əmə eikin e. Pəh yakrhark-wopək nimə kisisər. Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁵ Pita raməgkiar hanə, məknekin napuə hawən kirik reiwaiyu, muvriğ əpis əriə. Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”

⁶ Kimırhəriğ nəgkiarien a, kirhiğın pik, mirhənim-pən nımrisir ye nımoptanə. ⁷ Məriğ Yesu ruə mirap ərisir mimə, “Rhekimter. Mirhipəh

16:27: Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Rev 22:12

17:2: 2 Pita 1:16-18 **17:5:** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

nirhiginién.” ⁸ Məknekın, krharharha, mrhipəh min nirhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərer.

⁹ Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimini-əhu ətən pən tuk ərisir mimə, “Takrhipəh nirhəvsaoyen kın mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nimhəyen kafak.”

¹⁰ Kini krhaiyoh mirhimə, “? Mərig rhawor e nəmhajoun kape loa minə kamhani mhamə Elaeja tukraməkeikei məkupan ye Kristo muə?”

¹¹ Kini Yesu rimə, “Nəfrakisien mə Elaeja tukraməkeikei məkupan muə mə tukratu huvə narimnar fam. ¹² Mərig yakamni-pre tuk əmisir mə Elaeja ruərerig ta, mərig narmamə khapəh nharkunien in; misor ahas pən kimin. Ye norien kirikianə min, tuksor Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen.”

¹³ Ramni məknakin, kafan narmamə minə kharkun mə In raməgkiar ye Jon Baptaes.

*Yesu rimməko ta nanmin has ye pikwarien kirik
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)*

¹⁴ Kini khatərhav-pə tuk nukwhao ehuə. Kini yermamə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mimə, ¹⁵ “Yermaru. Pəh rikim tukrehuə tuk pikwarien kafak. Nikəvaan ramor pik in. Ramarə ye nipig ətən. Nipig ripsaah ramimir-pən ye nap mine ye nu. ¹⁶ Kini yo yimirəh mivən kimi kafam narmamə minə, mərig kiseinein nor-huvəyen.”

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə e taktakun mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm

kimiə tuksarə miseriaji naha nipiḡ takpishatətə irak?” Kini mamni min mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

18 Kini Yesu rimməḡkiar skai kimi nanmin has maməko-ta. Məkneikin mor huvə pikwarien a.

19 Kini ai kafan narmamə khauə iriə piḡsin əmə misəm Yesu misaiyoh-pən mhamə, “? Rhawor e kimawə yakwəseinein nəkotayen nanmin has a?”

20-21 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Meinai nhatətəyen kapəmiə rikəskəh əmə. Kini nanmin has yamə mine kisor məknekin, to nakpəh nəviḡinien məhuak mirkun nəkotayen əriə.* Məriḡ yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə to nhatətəyen kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, məriḡ takharkun nhani-pəniyen tuk tukwas e mhamə, ‘Əta ikin e miḡvən aikin a,’ kini tukror nəkwaimiə. Kini takharkun nisorien narimnar fam.”

Yesu rimiḡni-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

22 Kini kimnhauə kirikianə apa Galili, kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kwən kirik tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə.

23 Narmamə tukshopni Yo, kini ye nipiḡ yame ror kisisər kin, Kughen tukrivəh miragh Yo ye nimhəyen.” Kini kafan narmamə minə rikiriə rəpou pik tuk nəḡkiarien a.

17:19: Mat 10:1 * 17:20-21: Nəḡkiarien e ye ves 21 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimiḡni əfrah ikin e uə nikam. 17:20-21: Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2 17:22: Mat 16:21

Yesu rameighan kɪn mə tukvəhsi-pən mane kape takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen

²⁴ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə kimmhatərhav apa Kapaneam. Kini narmamə yame kasərer tuk mane kape takis kape Nimə Ehuə kape Kughen khauə tuk Pita mhamə, “? Rhawor? ?Yhajoun kafam ramərok-pən takis kɪn mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, uə nɪkam?”

²⁵ Kini Pita rimə, “Ɔwəh. Ramərok.”

Kini Pita rɪvən ye nəkwai nimə, Yesu rəkupən maməgkiar mamni nuhpikinien kirik mimə, “Sae-mon. ?Nakmə rhawor? ?King minə kape tokrei tanə kamhavəh takis tuk nɪpa? ?Kamhavəh tuk kapəriə narmamə minə, uə tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien?”

²⁶ Mərig Pita rimə, “Kamhavəh tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien.”

Kini Yesu rimə, “Nəfrah. Narmamə kape king khapəh nisərokien takis.”†

²⁷ Kini Yesu rɪrpɪn mimə, “Mərig kitawə khapəh nisorkeikeiyen mə tuksor niemha rhai əriə tuk ətawə. Kini ror məknei, rhuvə mə ik takvən apa ye lugun, maruk kɪn string, mivi kəmam. Kəmam yame takvi məkupan, meikus nəkwən, məm mane‡ kirik rəmhen tuk nərokien takis.

17:24: Eks 30:13; 38:26 † **17:26:** Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mə in yermamə kape Kughen, to rɪpəh nərok-pən-ien takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen, rəmhen kɪn yame yermamə kape king to rɪpəh nərok-pən-ien takis kimi king, nəmə iruə əmə kasərok-pən takis kimin. ‡ **17:27:** Gris ramni “drakma kuas.” “Drakma” kirikianə in nərok kape wok ye nɪpig kirikianə.

Vəh mane en, mivən, mivəhsi-pən kimi əriə tuk nərökien takis kapərao.”

18

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ye nipiğ a, narmamə kape Yesu kimnhauə misaiyoh-pən mhamə, “? Pa in yerpiriğ ye narmaruyen kape Kughen?”

² Kini Yesu rokrən kin kwajikovə kirik, ruə mərer ye kwerkwan irəriə. ³ Kini mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisararien irəmiə mhauə rəmhen kin kwajikovə, to nakhapəh nhavəniən misarə ye narmaruyen kape Kughen.

⁴ Ror məkneikin, tukmə yermamə ravəhsi-əhu atuk in rəmhen kin kwajikovə e, in yerpiriğ ye narmaruyen kape Kughen.

⁵ “Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. ⁶ Mərig Kughen tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kamhavi-pən kwajikovə yamə mine kishatətə irak, mə tuksor təvhagə has. Kini narpinien a tukriskai rapita yame tukruk-pən kapiə kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin apa ye tame tahik mə tukrəmnim.

⁷ “! Kəsi! Nəmhəyen ehua tukruə tuk narmamə kape tokrei tanə e yame kamhavəh-si-pən vəhsi-pən kimi narmamə mə tuksor təvhagə hah. Nivəhsi-pən vəhsi-pəniən minə a tukraməkeikei

muə. !Mərig, kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk yermamə yame in ramor swatuk tuk nahasien a. ⁸ Kini tukmə kwermim uə nihum ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərəru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim uə nihum nikarin mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehuə kin kwermim kwis mir uə nihum kwis mir. ⁹ Kini tukmə nimirim ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimirim kirikianə mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehuə kin nimirim kwis mir.”

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei mharkun huvə mə takhapəh nisəm-əhuyen narmamə minə kafak yamə kisəmhen kin kwajikovə, meinai yakamni-pre tuk əmiə mə agelo yamə mine kasəm əriə, nipig mifam iriə kasərer ye nimirim Rimik apa ye rao ye neai, mamhani-ərhav pən nhagriə tukun. ¹¹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, mivəh miragh əriə.*

¹² “Tukmə yermamə kirik, kafan sipsip wan handred, kini kirikianə ramerwei. ? Mərig nakirkun mə tukrhawor? In tukraməkeikei mipəh kafan naenti naen sipsip kasərer ye tukwas, kini in mivən marhakin yame rimnerwei. ¹³ Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig tukram,

18:8: Mat 5:29-30 **18:9:** Mak 9:43-48 * **18:11:** v. 11 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini nəgkiarien ikin e uə nikam. **18:12:** Esik 34:11,16; Luk 19:10

rikin tukragien tuk sipsip kirikianə əmə rapita nagienien tuk naenti naen e khapəh niserweiyen.

14 “Ye norien kirikianə əmə mīn, Rīmimiə apa ye rao ye neai, In rīpəh norkeikeiyen mə kafan kirik kwajikovə tukrerwei.”

Piam yame ramor nahasien kimik
(Luk 17:3)

15 Kini Yesu rīmə, “Tukmə piam kirik ror nahasien kimik, yuvən kimiru pisin əmə, mhajoun-pən naha nhagin yame rīmnor rīpəh nəmhenien. Tukmə rərig ik, kafam nəgkiarien tukror rikin rirerig-pə mīn, nakawor huvə əmiru mīnə. 16 Mərig tukmə rīpəh nərigien ik, takvəh mīn yermamə kirikianə uə kīraru, mə tukirkun mə nəgkiarien fam yame takhani in nəfrakisien.† 17 Kini tukmə rīpəh nərigien əmiə, hani-ərhav kimi niməhuak. Kini tukmə rīpəh nərigien niməhuak, səm in rəmhen kīn yemə iruə, uə [yemə has rəmhen kīn] yermamə yame ramərer tuk mane kape takis.

18 “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakasətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.

19 “Kini yakamni-pre mīn tuk əmiə mə, tukmə kimiru kīraru nakrani kwis mə takwaiyoh kīn nar kirik, kini Rīmik apa ye rao ye neai tukror naha nhagin yame nakawaiyoh kīn. 20 Ror məkneikīn

18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 † 18:16: Nəgkiarien kirik ye Dut 18:15 ramni mə tukmə narmamə kīraru uə kisisə rīrhəni nəgkiarien kirikianə, tukni nəfrakisien ye nəgkiarien kapərisir. 18:18: Mat 16:19; Jon 20:23 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7

meinai ikin hiə yermamə kiraru uə kisisəŕ kirhuə kirikianə ye nhagik, kimawə miriə.”

Nuhpikinien ye yermamə yame narmamə kasor kaon kimin, kini in raməkeikei kimi əriə mə tuksarpin

²¹ Kini Pita rimauə tuk Yesu maiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ?Tukmə piak ramor ahas pə kimi yo mamripin, nakmə jakaməkeikei mor fogivim iran m-kivhuun? ?Mi-seven rəmhen uə nikam?”

²² Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, pəh nien mə takor fogivim iran m-seven əmə, mərig takor m-seventi seven. †

²³ “Takaməkeikei mor məknai meinai narmaruyen kape Kughen rəmhen əmə kin yame king kirik rorkeikei mə tukrəm-ru kaon yamə mine kafan narmamə kasor kimin, mə iriə tukasəkeikei misarpin. ²⁴ Nipig rimirikakun mə tukrivəh tai mane, kharəh kafan kirik yorwok yame ramor kaon rəmhen kin milian vatu khapsaah§, mhavən kimin. ²⁵ Kwən a reinein narpinien; king rimə tukur salem kin yor wok a mine kafan piraovin mine kafan kwajikovə minə mine kafan narimnar minə fam pəh rarpin kafan kaon.

²⁶ “Məkneikin kafan yorwok rənimkur-pən tukun, maməkeikei mamni-pən tukun mə, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pə-minien nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’ ²⁷ Kini kafan yemehuə rikin rehuə tukun, kini məpəh fam kafan

† **18:22:** Niprai namba seventi seven ramni mə tukraməkeikei məru kin fam norien has yame kamor iran nipig mifam. § **18:24:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə “ten taosen talen” in mane rehuə pik.

kaon mə tukrivəh min narpinien, meighaan kin mə tukramvən.

²⁸ “Mərig nipig yorwok a rimavən, məm yermamə kirik yame rimmor kaon kimin rəmhen kin wan hundred taosen vatu əmə.* Iriu kwis yorwok mir kape king. Kini yorwok yame king rimməru-kin kafan kaon, rarar miraptəəkən yermamə yame ramor kaon kimin, mirəh nipətək nuan, məvit, mamni mimə, ‘!Arpın kafam kaon yame nimmor kimi yo!’

²⁹ “Kini yorwok a yame rimmor kaon kimin reiwaiyu mənimkur maməkeikei kimin mimə, ‘!Awəh! ?Nakirkun nivəhsi-pəyen nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpın fam kafak kaon uə?’

³⁰ “Mərig in rimə, ‘Nikam.’ Kini mivən mə tukrivəh kwən a kavən kivəhsi-pən ye kalabus meriaji rarpın fam mane yame rimmor kaon kin.

³¹ “Nipig yorwok minə tiksın kimisəm nar a, rikiriə rəmhə pik tukun. Kısasar mhavən mhani-əzah-pən fam narimnar yamə mine kimisəm tuk king.

³² “Kini king rimmokrən kin yorwok a ruə rini-pən tukun mə, ‘!k yorwok has kirik. Yimməpəh fam kafam kaon, meinai ik nimməkeikei kimi yo tukun. ³³ ?Mərig rhawor e rikim ripəh nehuəyen tuk yermamə yame nakawor wok kimiru min, rəmhen kin yame rikik rehuə tuk ik?’ ³⁴ Kini niemha rhai king a, kini rimə tukrəh kavən kirəhsi-pən ye kalabus mə yemə ramarha tuk kalabus tukror nəmhəyen kimin meriaji rarpın fam mane yame ramor kaon kin.”

* **18:28:** Nəgkiarlen kape Gris ramni mə “wan hundred denari.”

18:34: Mat 5:25-26

³⁵ Yesu rĭmini-ta nuhpĭkinien a, mĭni-pĕn tuk  ri  m , “Tukm  kĭmi  nakhap h nĭs ru-kĭnien norien has yame piaumi  mĭn  kasor ir mi , Rĭmik apa ye rao ye neai tukrĭv hsi-pre mĭn narpĭnien r mhen kĭn yame king a rĭmnor kĭmi kafan yorwok.”

19

?Rhuv  m  yerman mĭne piraovĭn tukw p h  riu mĭn  u ?

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Kĭni Yesu r gkiar ta, mĭt rhav Galili mĭv n ye provins e Judia, mĭv n mam mir apa nĭkar nu Jodan p n. ² Kĭni narmam  khapsaah khakwasig kĭn. Kĭni In rĭmnor huv  narmam  aikĭn yam  mĭne kamhamh , kas sanĭn.

³ Kĭni Farisi tĭksĭn khau  masaiyoh Yesu kĭn naiyohyen  t n kĭrik m  tuks m-ru m  tukrĭni n gkiarĭen kĭrik yame rĭp h n mhenien. Mhani-p n tukun mham , “?Loa rameighan kĭn m  yer-man rĭrkun n p hyen kafan piraovĭn tuk n rĭgien apnapig  m  kĭrik kafan u  nĭkam?”

⁴ Kĭni Yesu rĭni-p n tuk  ri  m , “Tukm  ror kĭmi  nakhap h nĭs vheikĭnien ye N kw kw  kape Kughen m  nĭpĭg Kughen rĭmn r hu nĭmoptan , ‘In mor mĭn yerman mĭne piraovĭn.’ *(Jen 1:27)* ⁵ Kĭni mĭm  yerman tukr ta ye rĭmni mĭne nĭsĭni, kĭni iriu piraovĭn mwar  kĭrikian . ‘Iriu tukrau  nĭprairiu kĭrikian .’ *(Jen 2:24)* ⁶ Kĭni iriu kwis tukwar  kĭrikian . Meinai

Kughen rīmōviāfugin məknaķin əriu, yermamə to rīpəh nakapīrien narəyen kapəriu.”

⁷ Kīni iriə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Tukmə ror məknaķin, rhawor e Moses rīmneighan ķin mə yerman rirkun nīraiyeŋ nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovīn mīvəhsi-pən ķimin, ķini məpəh in?”

⁸ Kīni Yesu rīni-pən mīn tuk əriə mīmə, “Moses rīmneighan ķin əmiə mə taksəpəh kapəmiə nīpiraovīn mīnə meinai kapəmia kapə riskai pīk. Məriġ in apa kupan rīpəh norien məknaķin. ⁹ Məriġ yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman ķirik, kafan piraovīn rīpəh nīvən-hanəyen tuk yerman pīsīn ķirik, ķini tukmə yerman a rarar mīvən tuk yarmə, rəmhen ķin mə in rīmnaķrəh ķin piraovīn a.”

¹⁰ Kafan narmamə ķisəriġ, ķisakur, mhani-pən tukun mhamə, “Tukmə narəyen kape yerman mīne piraovīn riskai pīk məkneikīn, rhuvə mə tukpəh əmə norien kape mared.”

¹¹ Kīni Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “Pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nīsorien nəġķiarīen e; məriġ əmə yamə mīne Kughen rīmīvəhsi-pən nīrkunīen ķimi əriə, kapəriə pīsīn əmə. ¹² Ror məknaķin meinai narmamə tīksīn to khapəh nīsorien mared tuk nəriġīen pīsīn pīsīn mīnə. Tīksīn tukhapəh nīsorien mared meinai nīprairiə rahas ror hanə. Kīni tīksīn tukhapəh nīsorien mared meinai ķərai rəmhen ķin kao karman. Kīni tīksīn kamhani atuk əmə mə tukhapəh nīsorien mared mə tuksor wok kape narmaruyen

kape Kughen. Yermamə yame rirkun nivəhyen nəgkiarinen e, tukraməkeikei mivəh.”

*Yesu ravəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Kini narmamə tiksın khapik kapəriə kwa-jikovə minə, mhauə misəm min Yesu, mə In tukrərəhu-pən kwermın irəriə, maməhuak tuk əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁴ Kini Yesu rimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwa-jikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en.” ¹⁵ Kini In mipik kwajikovə minə a mərəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə, mitərhav aikin a.

*Tamaruə yame kafan nautə rehuə, mərig rorkeikei mə tukrarə ye nımraghien rerin
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Kini tamaruə kirik ruə məm Yesu, maiyoh In mimə, “Yhajoun. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha nhagin yame rhuvə, mə jakamarə rerin?”

¹⁷ Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamaiyoh Yo kin nar yame rhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. Tukmə nakmə takarə ye nımraghien rerin, əri-pən loa.”

¹⁸ Mərig kwən a rimə, “? Naha loa yame nakamni?”

Kini Yesu rimə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pəniyen tuk piraovın pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. ¹⁹ Tuk nipig

minə fam takamsiai rimim mine nisnim. Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”*

20 Kini tamaruə ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam. ?Mərig naha nhagin raməmır yame yakpəh hanə norien?”

21 Kini Yesu rimə, “Tukmə nakmə kafam nimraghien tukratuatuk, yuvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi narmamə yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

22 Nipig tamaruə ai rimnərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

23 Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “!Nəfrakis! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivəniyen ye narmaruyen kape Kughen. 24 Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, ?Nakasərig mə nar miragh ehuə kirik rəmhen kin kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a muə Kughen ramar-maru iran.”

25 Kini narmamə kafan minə kisərig, kisakur, minəsaiyoh mhamə, “! Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

26 Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə rīpəh norien. Kughen pisin

* **19:19:** Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20.

əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”

²⁷ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “? Mərig kimawə jakhavəh naha nhagin? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yakamni əfrah tuk əmiə mə, ye nipig yame narimnar fam tukhaukreikin mhauə mhawi, kini Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kafak jea kape king yame rhakak pik, kini kimiə e yame nimnhakwasig kin Yo, taksəkwətə-pən min ye jea kape king iriə m-fam twelef, kini masarmaru ye kwənərəus twelef kape Isrel. ²⁹ Kini narmamə m-fam yamə mine kimisəpəh kapəriə nimə minə, uə piauriə minə, uə nowinriə minə, uə rimriə minə, uə nisinriə minə, uə jiriə minə, uə kapəriə nipiraovin†, uə nimoptanə kapəriə tuk nhagik, Kughen tukrivəh-sipən narimnar minə a rehuə pik kimi əriə, mivəhsi-pən nimraghien rerin kimi əriə. ³⁰ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”

20

Nuhpikinien ye yorwok minə apa plantesen kape grep

¹ Kini Yesu rimə, “Ror məkneikin mə narmaruyen kape Kughen rəmhen kin yemehuə kirik kape nəsimien. Rimatərhav yenpig-enpig əgkap marha-kin narmamə mə tukhauə misor wok ye

19:26: Job 42:2 **19:28:** Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21

† **19:29:** Nəgkiarien e “Nipiraovin” rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis uə nikam. **19:30:** Mat 20:16; Luk 13:30

plantesen kape grep. ² Kini mini mə tukrərok əriə kirikianə kirikianə wan taosen watu.* Marar mher-pən kin əriə khavən misəsim.

³ “İpakə tuk naen klok yenpiğ-enpiğ, ritərhav, mamvən ye maket, məm narmamə tixsin kasərer apnapig. ⁴ Rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsim apa plantesen kape grep kafak. Kini jakərok əmiə kin mane yame ratuatuk.’ ⁵ Kini kimnhavən.

“Kini yerkweiha, rimatərhav mor nar kirikianə min, kini mor min ye tri klok yenaiyu. ⁶ Kini ipakə tuk faef klok yenaiyu, ritərhav mivən məm narmamə tixsin kasərer apnapig əmə. Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘?Rhawor nakasərer ikin e kape niğig piəpiə kirik mhapəh nisorien nar kirik?’

⁷ “Mərig khani-pən tukun mhamə, ‘Meinai yermamə kirik riphəh nivəhsi-pəyən wok kirik kimi əmawə.’

“Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsim apa plantesen kape grep kafak.’

⁸ “Kini yenaiyu, yemehuə kape plantesen kape grep rini-pən tuk manaja mə, ‘Okrən kin yorwok minə khauə, nakvəhsi-pən nərok kapəriə. Takrikakun mamərok narmamə yamə mine kimnhauə mhakwasig, mamvən meriaji-pən narmamə yamə mine kimnhauə misəkupan.’

⁹ “Kini yorwok yamə mine kimnhauə misor wok ye faef klok, manaja rimnərok əriə wan taosen watu. ¹⁰ Ror pən, narmamə yamə mine kimisəkupən misor wok, khamə ta mə tukhavəh

* **20:2:** Nəgkiarlen kae Gris ramni mə “wan denari.” In nərok atuatak kape wok kape niğig kirikianə. **20:8:** Lev 19:13; Dut 24:15

rapita yamə mine kimisor wok mhakwasig. Mərig iriə kirikianə kirikianə kimnhavəh əmə wan taosen vatu. ¹¹ Nipig kimnhavəh mane, misat-munmun mhani hah yemehuə kape plantesen. ¹² Mhani-pən tukun mhamə, ‘Nəmə yamə mine kimisor wok mhakwasig, kimisor əmə wok ye aoa kirikianə əmə, mərig ik nimnərok əmawə miriə rəm nəmhen əmə. Mərig kimawə yimisor wok ehuə yerkweiha ehuə, nipig piəpiə.’

¹³ “Mərig yemehuə rini-pən tuk əriə mə, ‘Yo kirik. Pa rimə yimnoriah ik. Nakneighaan ta kin mə jakvəhsi-pre wan taosen vatu. ¹⁴ Vəh kafam mane mamvən. Yakorkeikei mə jakərok yermamə yame rimikwasig rəmhen əmə kin ik. ¹⁵ Kafak e mane. Yakirkun norien naha nhagin kin mane kafak. ? Nakamor jalus meinai yakamor huvə pən kimi əriə uə?’ ”

¹⁶ Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien mini-pən tuk əriə mə, “Narmamə minə e kamhakwasig tukpisəkupan, kini yamə mine kasəkupən tukpihakwasig.”

Yesu rimini ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Kini Yesu rokrən min kin kafan narmamə twelef mə tukhauə ye tamhekin kirikianə. Kini mini-pən mimə, ¹⁸ “Taktəkun ai tukshaktə mhavən Jerusalem. Kini ye kwənmhaan aikin a, narmamə tiksın tuksərəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi jif pris mine nəmhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə Yo

jakamækeikei mimhæ. ¹⁹ Kini tukseighan-pæn kin Yo kimi narmamæ minæ e pæh nien mæ nāmæ Isrel, mæ tuksarh iakei irak, misærkis-ærkis Yo, kini misæsik-pæn yo ye nai kamarkwao kin. Kini mærig jakamragh min ye nipig yame ror kisisær kin.”

Mama kape Jemes mine Jon raiyoh-pæn nar kirik kimi Yesu (Mak 10:35-45)

²⁰ Kini piraovin kape Sebedi rikir tini mir muæ mænimkur-pæn tuk Yesu maiyoh In kin nar kirik.

²¹ Kini Yesu rimini-pæn tukun mæ, “?Nakorkeikei naha?”

Kini pian a rimæ, “Pæh kafak kwajikovæ mir kirik tukrækwætæ ye nikarim matuk, kini kirik tukrækwætæ ye nikarim mawor, nipig Ik takvæh nehuøyen kape narmaruyen.”

²² Mærig Yesu rini-pæn tuk kwæræ mir a mæ, “Nakawaiyoh-pæ kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramæ nakwæmhen mæ takwærig min næmhøyen ye nipraimiru ræmhen kin yame Yo jakærig uæ?”†

Kini iriu kramæ, “Æhæ. Kimru yakwæmhen.”

²³ Kini Yesu rini-pæn mæ, “Næfrakis. Kimiru takwærig næmhøyen ræmhen kin yame Yo jakærig. Mærig nar yame nakwaiyoh kin, mæ kirik tukrækwætæ ye nikarik matuk, kirik ye nikarik maor, yo yakeinein nivæhsi-preyen. Mærig Rimik Kughen rimivæhsi-pæn kwænghan mir e kimi

20:18: Mat 16:21; 17:22-23 **20:21:** Mat 19:28; Luk 22:30

† **20:22:** Ye v. 22, Yesu rimnægkiar kin nuhpikinien makneikin, “?Nakrarkun niranim-pæn-ien ye pænkin yame jaknim-pæn ikin uæ?” Mærig Translesen Komiti rimnæri-pæn yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikinien mirai æmæ nipran.

narmamə yamə mine In rimirpen ta mimə iriə taksəkwətə ikin.”

²⁴ Nipig narmamə minə tiksın kape Yesu, iriə ten, kisərig nəvsaoyen kin, niemha rhai əriə tuk Jemes mine Jon. ²⁵ Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Kini mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviətərəkın-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə. ²⁶ Mərig ripəh natu-atukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə. ²⁷ Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrəkupən mamkir əmiə, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam ²⁸ rəmhen kin yame Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə Yo yımauə mə narmamə tuskor atuə kin kafak. Yımauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nımraghien marpın nımraghien kin kape narmamə khapsaah.”

Yesu rınnor huvə nımrın pıs mir

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwanu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kımnhakwasig kin əriə. ³⁰ Kini nımrın pıs mir kwəkwətə ye nıkar swatuk. Kini nipig kwərig mə Yesu e ramuə, kwokrən kin In mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukrehuə tuk əmru.”

20:25: Luk 22:25-26

20:26: Mat 23:11; Mak 9:35

20:28:

Luk 22:27; Fil 2:7

³¹ Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimi əriu, mhamə, “!Ah! Rapim.”

Mərig iriu karərpın əmə ye nokrənien. Mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yak-workeikei mə rikim tukreihuə tuk əmru.”

³² Kini Yesu rarar, mokrən kin əriu mīmə, “? Nakramə jakor naha nhagin kimi əmiru?”

³³ Kini krəni-pən tukun mirəmə, “Yermaru. Yak-workeikei mə nımrimru tukrarha, pəh yakwəm nar.”

³⁴ Kini Yesu rikin rehuə tuk əriu, mərao-pən mirap nımririu. Məknəkin nımririu rarha. Kini kwəm nar. Kini ai iriu mirakwasig kin Yesu.

21

*Yesu ramvən Jerusalem mamor əpu mə In king
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwanu e Betfas, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kiraru kafan, ² mīmə “Takravən yerkwanu a nakaravaag-pən ikin. Kini mwəm dongki kirik, mine tini, kimirkwəji əriu. Nakararisin əriu, mwəsıg mırəuə. ³ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre tuk əmiru mə takweihe kin, takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki mir e.’ Kini taktakun əmə tukreighaan kin dongki mir a kimi əmiru.”

⁴ Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mīmə,

⁵ “Hani-pən tuk nıpiian Saeon* mhamə,

* **21:5:** Jerusalem, nhag pisin kirik e Saeon.

‘Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə,
maməsuə ye dongki.

Maməsuə ye ji dongki.
Kini king a In yemə mar.’ ” *(Sek 9:9)*

⁶ Kini kafan yermamə mir kwor naha nhagin yame Yesu rimini. ⁷ Kiravən mirarəh dongki mine tini mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta kot kapəriu mawəpeinə-pən kin ye nimetai dongki. Kini Yesu rəsua iran. ⁸ Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mimhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk. ⁹ Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən apomh mamhani mhamə,

“!Səgnəgin Mikip King Deved!†
Pəh kivəh-si haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru.
(Sam 118:26)

!Səgnəgin Kughen yerpig!”‡

¹⁰ Yesu rimatərhav-pə Jerusalem, narmamə m-fam aikin, rikiriə rimnakur mamhani nəgkiarinen ripsaah misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “?Pa e?”

¹¹ Kini narmamə khamə, “Yesu e. In profet kirik rimasi-pən apa Nasaret ye provins a Galili.”

*Yesu rimnəko ta narmamə yamə mine kasor nar
apnapig ye Nimə Ehuə kape Kughen
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

¹² Kini Yesu rivən ye nimə ehuə kape Kughen. Kini maməko yerhav narmamə yamə mine kasəvrai narimnar mamhavəh mane iran, mine

† **21:9:** Kimnhani mhamə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ‡ **21:9:** Kaməni nipe e ye nipig kape Pasova.

yamə mine kasəvrə. Kini mərakita kin narimnar yame ramswin ye tebol kape narmamə yamə mine kasərai mane ikin; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə. § 13 Kini mor kwirig kimi əriə mīmə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“ ‘Nimə kafak, in nimə kape nəhuakien.’ (Aes 56:11) Mərig kimia nakasor rəmhen kin ‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ” (Jer 7:11)

14 Kini nimirin pis minə mine yamə mine nihuria rarpəvin kimnhavən tuk Yesu apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini ror huvə əriə. 15 Kini kwajikovə minə kasokrən apomh ipakə tuk Nimə Ehuə kape Kughen mamhani mhamə, “!Səgnəgin Mikip King Daved!” Mərig jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kimisəm Yesu ramor narimnar huvə minə, misərig mə kwajikovə minə a kasəgnəgin In, niemhaa rhai əriə. 16 Khani-pən tuk Yesu mhamə, “? Nakərig nəgkiarieren yame kwajikovə minə e kamhani iram uə?”

Kini Yesu rimə, “Əhə. Mərig tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəgkiarieren ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Ik nimnor mə kwajikovə minə, mine kwajikovə əmtəmtə minə tuksəgnəgin Ik ye tikinheria.’ ” (Sam 8:2)

17 Kini rəgkiar ta, məpəh əriə mitərhav Jerusalem mamvən Betani, mapir ikin.

§ 21:12: Yesu rimnor məknekin, mamor fulfilem profesu kirik ye Sek 14:21.

Yesu rimiini hah nai kirik kimə figtri, kini ror siə kin

(Mak 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kəni rikwamer kin, yenpiḡ-yenpiḡ əḡkap, iriə khatərhav m̄in Betani, m̄harerig-pən Jerusalem, kini Yesu rinəmkəṛəv. ¹⁹ Kini məm nai kirik, kimə figtri, ramərer ye n̄ikar swatuk. Rəriwək m̄ivən pakə tukun, məm n̄imar̄in in əmə e in əmə. Kini Yesu rəḡkiar-pən kimi figtri ai m̄imə, “Yermamə tukriṗəh m̄in n̄ənien kwənk̄wam tuk n̄ipiḡ kirik.”* Məkneikin nai a rimnaukei.

²⁰ Kini narmamə kafan m̄inə kimisəm, kisakur. Mhamə, “!E-he-o! !Nai e raukei ahuaa əmə!”

²¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakshatətə ye Kughen, kini kapəmiə nhatətəyen riṗəh norien k̄iraru, nakharkun n̄isorien nar yame yimnor ye figtri. Mərig pəh nien mə in əmə a, mərig nakharkun nhani-pənien tuk tukwas a mhamə, “Ἐτα eikin e m̄ivən məm̄nim apa ye tahik’ kini tukror nəkwaimiə. ²² Tukmə nakshatətə, nakharkun nhavəhyen naha nhaḡin yame naksəhuak tukun.”

Namehuə m̄inə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu mə rimasiṗ-kaa

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Kini Yesu riṵən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen maməvhaḡ kimi narmamə. Kini jif pris m̄inə m̄ine nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel

* **21:19:** Yesu rəḡkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, m̄ini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. **21:21:** Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 **21:22:** Mat 7:7-11; 18:19

mīnə, khauə mīsəm In. Masaiyoh In mhamə, “?Nakamhawor narimnar mīnə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar. ²⁵ Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə mīnə mhamə, “? Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə, ‘Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon,’ mərig Yesu tukrimə, ‘? Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’ ²⁶ Mərig to khapəh mīn nhaniyen mhamə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai kitawə khagin kin narmamə mīnə e meinai iriə kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

²⁷ Ror pən iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mīmə, “Əhə. Mərig Yo mīn to yakpəh nini-pre-yen mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar.”

Nuhpikinien ye pikwarien kiraru

²⁸ Kini Yesu rimini-pən mīn nuhpikinien tuk əriə mīmə, “Kwən kirik, tīni yerman kiraru. Kini rivən mini-pən tuk irehuə mīmə, ‘Narik, yuvən məsim ye plantesen kape grep.’ ²⁹ Mərig rimə, ‘Ah. Yakapəh.’

Kini marə, marar min ye nərigien kafan mivən məsim. ³⁰ Kini tatə kapəriu rımavən məm yame rəkəskəh, mini-pən min əmə nar kirikianə. Kini rımə, ‘Rhuvə, pəh yakvən.’ Meikuə, məpəh.” ³¹ Kini Yesu raiyoh əriə mımə, “?Kwərə mir a, pa nhagin rımnor nəkwai rımni?”

Kini khamə, “Irehuə.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mımə, “Ratuatuk. Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nəmə has rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nıpiraovın kape swatuk kımnhauə ye narmaruyen kape Kughen kwasig ikin kimiə. ³² Meinai Jon Baptaes rımauə tuk əmiə mə tukrhajoun swatuk kape norien atuatuk, kini mərig kimiə nımnhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Mərig yor təvhagə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nıpiraovın kape swatuk, iriə kımnhani nəfrakisien iran. Mərig kimiə naksəm pawk nar a, mhapəh nisararien ye nərigien kapəmiə mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”

Yesu ramni mə nəmə Isrel kimishopni profet kape Kughen rəmhen kin yame yorwok minə kimishopni narmamə kape yemehuə kape plantesen

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kini Yesu rımə, “Kini sərig min ru nuhpikinien kirik. Yermamə kirik rımnesim kin kafan plantesen kin grep, markoparin-pən. Kini mikir kwətəgtap kirik kape nəviəsis-pənien kwənkwai grep iran. Mə nehen tukraiyyu, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer

ikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksın, tukhapik nəriə tiksın, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərökien. Marə, mıtərhav mın aikin mivən ye tanə pisin. ³⁴ Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsım aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərök kafan. ³⁵ Mərig iriə kisarar, mhauh kirik, mishopni kirik, misarkwhopni kirik. ³⁶ Kini yamehuə ai rarə mher-pən mın kin kafan tiksın narmamə kisapita yamə minə apa kupan. Khavən, kini narmamə yame kasəsım kimisor rahas pən mın kimi əriə rəmhen kin yame kimisor kupan. ³⁷ Kisor məknai kin mamhavən, yamehuə kape plantesen rher-pən kin tini rivən tuk əriə. Ye nərigien kafan rimə, ‘Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, kini tukhasiai.’ ³⁸ Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatur e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’ ³⁹ Məknekin kharaptərəkin, misarkwərhav kin ye plantesen mishopni.”†

⁴⁰ Kini Yesu raiyoh narmamə yame kasətərig kin, mimə, “?Rikimiə raməsik mə nipig yemehuə kape plantesen tukruə, kini tukrhawor-pən iran mine narmamə yamə mine kimisəsım ye plantesen kafan?”

21:33: Aes 5:1-2 **21:38:** Mat 27:18 † **21:39:** Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksın kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni mın In. **21:39:** Hib 13:12

⁴¹ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tukroriah-oriah nəmə has minə a, mhopni əriə. Kwasig ikin, tukreighaan pən kin kafan plantesen kimi narmamə pisin minə. Kini ye nipig atuatak yame grep tukrimhiak, iriə tukhavəhsi-pən kwənkwan kimin.”

⁴² Kini Yesu rimə, “Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhekən-hanə-yen nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,

“Nai yame narmamə kape nivhirəkinien nimə kimnhavəh kini minəsarakikin.

Mərig nai ai rehuə, taktəkun ai Kughen rimnherig min, mor səpag apomh kin.

Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.’ *(Sam 118:22,23)*

⁴³ “Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukvəh-si ta narmaruyen kape Kughen tuk əmiə, kivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kasor narmaruyen kape Kughen ramkuə kin kwənkwan. ⁴⁴ Tukmə yermamə kirik rirəh-pikin səpaag e, tukrowhan əgkap. Kini tukmə səpaag a ruh yermamə kirik, tukrhosis-hosis in.”[†]

⁴⁵ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisərig nuhpikinien yamə mine Yesu rimini, kharkun mə In raməgkiar irəriə. ⁴⁶ Kini misarha kin swatuk mə tukhavəhsi-pən Yesu ye kalabus. Mərig kimnhagin kin narmamə, meinai narmamə kamhani mhamə In profet kirik.

[†] **21:44:** Ves 44 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu rimirai əfrakis nəgkiarien ikin e uə nikam.

22

*Yesu rimini nuhpikinien kape nāviginien ehua
(Luk 14:15-24)*

¹ Kini Yesu rimini min nuhpikinien tiksın tuk əriə mimə, ² “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin king kirik yame ramor apnəpeinə ye nāviginien ehua tuk narkurəkien kape tını. ³ Kini mher-pən kin kafan yorwok minə mə tukhavən mhavi-pə narmamə yame rımnokrən-ta kin əriə mə tukhauə tuk nāviginien. Mərig iriə m-fam kimisəpəh-pən, mhamə to iriə khapəh nhavəniən.

⁴ “Kini rher-pən kin kafan yorwok tiksın min, mini-pən tuk əriə mə, ‘Havən mhani-pən tuk narmamə yamə mine yımnokrən ta kin əriə mə tukhauə mhamə yaknor apnəpeinə ye nāviginien. Yımoh kafak kau yamə mine kisəsis-əsis huvə. Narımnar fam rınəmhen. Hauə ye nāviginien kape narkurəkien.’

⁵ “Mərig khapəh nisərigien yor wok minə a. Kirik ramvən ye kafan nəsimien; kirik ramvən ye kafan stoa. ⁶ Kini tiksın kharaptəəkın yorwok minə a misor ahas-pən irəriə, mishopni əriə. ⁷ Kini king, niemha rhai pik. Kini rher-pən kin mobael kafan minə khavən mishopni narmamə yamə mine kimishopni kafan yorwok minə. Kini mhasiai-pən nap ye taon kapəriə.

⁸ “Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, ‘Kinor apnəpeinə ta ye nāviginien kape narkurəkien. Mərig narmamə yame yımnokrən kin əriə, norien kapəriə ripəh nəmhenien mə

tukhauə. ⁹ Havən apa ye swatuk minə mhani-pən tuk narmamə apnapig minə fam yamə mine nakasəm, mə tukhauə ye nəviginien.’

¹⁰ “Kini yorwok minə kimnhavən apa ye swatuk minə, misofugin narmamə mi-fam yamə mine kimisəm əriə, yamə mine khahuvə mine yamə mine kisah, kini narmamə kimnhakuar aikin kaməvigin ikin.

¹¹ “Mərig nipig king rimauə məm narmamə, məm yermamə kirik aikin ripəh nivəniēn ye neipən kape lafet kape narkurəkien. ¹² Kini king rini-pən tukun mə, ‘Yo kirik, nimirəh nivəhsipəniēn neipən kape lafet kape narkurəkien. ? Rhawor e nakuə imə?’ Mərig kwən a reinein nhorpinien nəgkiariēn kafan.

¹³ “Kini king rini-pən tuk kafan narmamə minə mə tuksərkiš-ətərəkīn kwermīn mir mine nihun mir, kini misarakikin-pən ye nəpignəpiēn, ikin kaməsək ikin, kaməkwəruə ikin.”

¹⁴ Kini Yesu rirpīn nəgkiariēn mīmə, “Ror məkneikin, narmamə khapsaah yame kimnokrən kin əriə, mərig kwatiksīn əmə yamə mine kimirpen əriə mə tukhauə imə.”

Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiariēn ye nikarīn kape takis

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kini Farisi minə kimnhatərhav mamharai mhun mə tuksor Yesu rini nəgkiariēn kirik yame ripəh nəmhenien. ¹⁶ Misher-pən kin narmamə tiksīn kapəriə, mine nukwao kape King Herod, khauə misəm Yesu. Mhani-pən tukun mhamə,

“Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuatur. Nakpəh niġinien kġn yermamə mə to rġvi kafam nəriġien, meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu; məriġ nakaməfrakis əmə. Kġni nəwhaġien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. ¹⁷ Kġni yaksorkeikei mə jakharkun nəriġien kafam mə, ?Ratuatur ye loa kapətawə mə tukasərok-pən takis kġmi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nġkam?”

¹⁸ Məriġ Yesu rġrkun mə kamhani nəġkiarien e, mhamə tuksor nar has kirik. Kġni mġni-pən tuk əriə mə, “!Ah! Kapəmġə nġniyen in rhuvə məriġ rikimġə rəmkiġik. ?Nakshawor e misarkut mə taksapita Yo? ¹⁹ Havən-ru mharəh mane yame rəmhen tuk nərökien takis.”

Kġni khavən, mhavəh sġren*, mhauə.

²⁰ Kġni raiyoh-pən əriə mə, “?Nanmġ pa e? ?Kġni nhag pa e?”

²¹ Khamə, “Nanmġ Sisa. Kġni mġne nhagġn mġn.”

Məknekin Yesu rġni-pən tuk əriə mə, “Nəmhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kġmi Sisa. Məriġ nar kape Kughen, havəhsi-pən kġmi Kughen.”

²² Yesu rhorpġn məkneikin nəġkiarien kapəriə, kisəriġ, kisakur pik kġn. Məkneikin kisəta ye Yesu mamhavən.

*Sadusi mġnə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəġkiarien ye nġkarġn kape nġmragħien rerġn
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Ye nġpig a, Sadusi mġnə tikġn khauə mġsəm Yesu. Sadusi mġnə ai khamə ta mə tukmə yermamə

* **22:19:** Nəġkiarien kape Gris rġpəh nġniyen “sġren,” məriġ ramni mə “denari.” **22:21:** Rom 13:7

rimhə to rīpəh nīmragh-mīnien ye rao ye neai.
²⁴ Kini kīsaiyoh pən Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses
 rīmīrai ye Loa mīmə, “Tukmə yerman rīmhə-tan
 kīn piraovīn kafan, kīnī kapəriū kwajikovə rīrkək,
 naoraih yerman ai tukraməkeikei mīkīr piraovīn
 ai tukreimək.’ *(Dut 25:5-6)*

Ye nārīgien a, iriū kīrīrkun nīrərapṭərəkīnien nhag
 piauni yame rīmhə. ²⁵ Tukmə narmamə seven,
 iriə piauriə mīnə. Nīmriṅ nupan ror mared, kīnī
 mīpəh nīrəhyen kafan kīrik kwajikovə, mīmhə.
 Kini yame rīkwasiḡ kīn rīkīr pian a. ²⁶ Kini mīmhə,
 mīpəh nīvəhyen tīnī. Kini naorahini yame ror
 kīsīsər kīn ror əmə mīn nar kīrikianə kīn, meri-
 aji iriə fam a seven kīmnhakīr piraovīn a, kīnī
 mhamhə fam, mhapəh nīseiməkien. ²⁷ Kini en
 piraovīn ai rīmhə mīn. ²⁸ Kini ye nīpig kape nar-
 mamə tukhamragh mīn iran, iriə ai seven iriə pi-
 auriə mīnə, ?piraovīn ai tukror piraovīn kīn kape
 pa nhagin?”

²⁹ Kini Yesu rīnī-pən tuk əriə mīmə, “Nakamhani-
 əro kīn en meīnai tukmə ror nakseinein
 nəḡkiarīen ye Nəkwəkwə kape Kughen, mīseinein
 mīn nīrkunien kape Kughen. ³⁰ Tukmə narmamə
 yamə mīne khamhə mamragh mīn to khapəh
 nīsorien mared. Norien kape mared rīmnor
 infamien, rəmhen kīn narəyen kape agelo mīnə
 apa rao ye neai. ³¹ Kini ye nīkarīn kape nīmragh-
 mīnien, tukmə ror nakhapəh nīsəvheikīnien
 nəḡkiarīen yame Kughen rīmīnī mīmə, ³² ‘Yo
 Yo Kughen yame Ebrahim, Aesak mīne Jakob
 karhəgnəḡīn hanə Yo.’ *(Eks*

3:2,6) ! Kīṭawə kharkun mə irisīr kīrharə iriə

Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhəkupən Moses, mərīg Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə kasəgnəgin Kughen, mərīg narmamə yamə mine kamhamragh!”†

³³ Nipig narmamə minə a kimisərig nəgkiarjen kafan, kisakur pik kin nhajounien kafan.

Naha loa in rehuə pik

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Farisi minə kimisəm mə Yesu rimivəhsi-əhu Sadusi minə ye kafan nəgkiarjen, khauə kirikianə mharai mhun mə tuksaiyoh-pən Yesu kin naiyohyen ətən kirik. ³⁵ Kini iriə kirik, yame in yhajoun kape loa rini-pən nəgkiarjen kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu tukror nar kirik yame ripəh nəmhenien. Kini mimə, ³⁶ “Yhajoun. ?Naha loa in rehuə pik rapita tiksın, kini mihuvə pik tuk nəripənien?”

³⁷ Kini Yesu rimə, “Loa yame rehuə pik rapita tiksın in e ramni məknekin, ‘Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiə ye rikimiə fam, mine ye narəyen fam kapəmiə, mine ye nərigien fam kapəmiə.’ *(Dut 6:4-5)*

³⁸ In e loa yame rəkupən kini in yerpərig. ³⁹ Loa yame ror kiraru kin, ipakə əmə kwəm nəmhen. In e ramni mə ‘Taksorkeikei narmamə yamə mine kasarə ipakə tuk əmiə misor huvə pən tuk əriə,

† **22:32:** Sadusi minə kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərīg kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min. Mərīg Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhamhə tukhamragh min.

rəmhen kın yame kımia naksorkeikei atuk əmia.’
(Lev 19:18) ⁴⁰ Loa mir e kawəpkəfugin nəgkiarinen
fam yame loa mine profet kamhani.”

*Yesu rımivəh-si əhu Farisi minə kın naiyohyen
əutən kafan*

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kini nıpiğ Farisi minə kımisofugin əria minə,
Yesu rımını-pən tuk əria mımə, ⁴² “? Rhawor ye
nərigien kapəmia ye Kristo? ?Nakhamə In mikiğ
pa?”

Kini khamə, “In mikiğ King Deved.”

⁴³ Kini rını-pən tuk əria mımə, “? Tukmə ror
məkneikin, rhawor e Nanmın Imərhakə rımivəhsi-
pən nirkunien kimi Deved mə tukrokrən kın Kristo
mə ‘Yermaru’? Yakamaiyoh məkneikin meinai
Deved rımə,

⁴⁴ “ ‘Kughen Yermaru rımını-pən tuk Yermaru
kafak mımə,

“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriaji nıpiğ jakor ik takehuə ye tikmir kafam
minə.” ’ *(Sam 110:1)* ⁴⁵ ?Tukmə Deved
rımnokrən kın Kristo mə ‘Yermaru,’ rhawor
e kamni kimə Kristo in mikiğ King Deved?”

⁴⁶ Kini yermamə kirik rirkək yame to rhorpın
nəgkiarinen kape Yesu. Kini ririkakun ye nıpiğ
a mamvən, kımnhagin kın naiyoh-mın-ien kın
nəgkiarinen skai kirik kımın.

23

Yesu ramni mə narpinien tukrivən tuk Farisi minə

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kini Yesu rimi-pən tuk nukwhao ehuə mine kafan narmamə minə mə, ² “Nəmhajoun kape loa minə mine Farisi minə kamhavəh nehuəyen mə tukhani-ərhav Loa kape Moses kimi əmiə. ³ Ror pən, takasəkeikei misəri-pən, misor narimnar fam yame kamhani-pre tuk əmiə. Mərig norien kapəmiə tukripəh nəmhenien kin norien kapəriə. Meinai iriə khapəh nisorien naha nhagin yame iriə kamhani. ⁴ Iriə kasəkeikei kimi narmamə mhamə tuksəri-pən loa yame in rəmhen kin kajipə pam, mərig to khapəh nhavəhsi-pənien kwermiriə mə tuksasitu irəriə.

⁵ “Narimnar fam yame kasor, iriə kasor əmə mə narmamə tuksəm. Neipən yame narmamə kamhavən iran yame ramhajoun-pən mə kamhasiai Kughen, rəmhen kin kwaji bokis yame kivai-pən nəkwəkwə iran, mine nərəus yame raməker-pən ye neipən, Farisi minə mine nəmhajoun kape loa minə kamhavəh narimnar minə e yame rehuə mapomh. ⁶ Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən. Kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tukasəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁷ Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tukhani vi vi əriə misokrən kin əriə mə, ‘Yemehuə*.’

23:3: Mal 2:7-8 * **23:7:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə ‘Rabi.’ Nipran ramni yhajoun uə yemehuə.

⁸ “Mərig kimiə takhapəh nisorien mə narmamə tüksokrən kin əmiə mə ‘Yemehuə.’ Meinai kapəmiə yermaru kirikianə əmə. Kimiə m-fam piaumiə minə mine kaka minə. ⁹ Kini hapəh nisokrənien kin yermamə kirik ye tokrei tanə e mə ‘Tatə.’ Meinai kapəmiə tatə kirikianə əmə. In apa ye rao ye neai. ¹⁰ Kini hapəh niseighanien kin narmamə mə tüksokrən kin əmiə mə ‘Yhajoun.’ Meinai kapəmiə yhajoun kirikianə əmə. In e Kristo. ¹¹ Yermamə irəmiə yame in yerpərig, in yorwok kapəmiə. ¹² Meinai yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu in; kini yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.

¹³ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Nakəsətapig kin swatuk tuk narmamə tuk nhavəniyen ye narmaruyen kape Kughen. Mine kimiə min to nakhapəh nhavəniyen. Mhapəh niseighanien kin narmamə mə tukhavən aikin, nar apnapig mə kisorkeikei mə tukhavən.

¹⁴ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini naksəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə tukhasiai əmiə. Nəmhəyen kapəmiə tukriskai rapita.†

23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12:** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 † **23:14:** ves 14 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis nəgkariyen ikin e uə nikam.

15 “Man, nəmhajoun mīnə kape loa, mīne Farisi mīnə. Nəmħəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Rikimiə ramagien əmə mə takhavirə ye rao mhavən isok, uə mə taksəriwək əmə mhavən ye tanə pisin pisin mīnə mə takhavi-pə yermamə kīrikianə əmə ye nəhuakien kapəmiə. Mərig nīpig yermamə kīrik rīvəh norien mīnə a kapəmiə, in tukruə yemə has rapita əmiə. Kini nīmisor mə in tukraməkeikei mīvəh narpinien kape nap ehuə rapita əmiə.

16 “!Man! Nəmħəyen ehuə tukruə tuk əmiə yamə mīne nakamhakir narmamə mərig nīmrimia rīpis. Kīmiə nakamhani mhamə, ‘Tukmə yermamə kīrik rīvəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen mə tukror kafan nəgkiarien rīpam, kini marar mīpəh norien nəgkiarien yame ruini ta, in nar apnapig əmə.’ Mərig nakhamə, ‘Tukmə yermamə kīrik rīvəh kwəsu ye mane† yame kīvəhsi-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini in tukraməkeikei mor naha nhagin yame rīmini.’ 17 !Kīmiə naksətəwao, nīmrimia rīpis! Takasəkeikei mharkun mə Nimə Ehuə kape Kughen§ in yerpīrig rapita mane yame kīvəhsi-pən ikīn, meinai Nimə e in ramor mane ramərhakə. 18 Nakamhani mīn mhamə ‘Tukmə yermamə kīrik rīvəh kwəsu ye nhag tebol ye Nimə Ehuə kape Kughen, in nar apnapig əmə. Mərig tukmə ravəh kwəsu ye sakrefaes yame ramswin-pən iran, kini in tukraməkeikei mor naha nhagin yame rīmini.’ 19 !Kīmiə nīmrin

† 23:16: Nəgkiarien kape Gris ramni mə ‘gol,’ in rəmhen kin mane yame kavəhsi-pən kīmi nīməhuak tuk nīni-vi-vi-yen Kughen.

23:16: Mat 15:14 § 23:17: Gris ramni olta, uə tebol.

pis minə! Takasəkeikei mharkun mə tebol in yerpirig rapita sakrefaes, meinai tebol ramor sakrefaes ramərhakə. ²⁰ Ror məkneikin, yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag tebol kape Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye tebol mine narimnar fam yame ramswiin aikin. ²¹ Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye Nimə kape Kughen mine Yermamə yame ramarə aikin. ²² Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag rao ye neai, ravəh kwəsu əfrakis ye nhag jea kape king, kini mivəh kwəsu ye nhag Yermamə yame ramkwətə aikin mamarmaru.

²³ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pəniən, rəmhən kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion* ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig nakwəsəpəh Loa yamə mine kasəkupən. Iriə e: nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk kimi narmamə, rikimiə ripəh nehuəyen tuk narmamə. Kini keinein niniyen nəfrakisien

23:22: Aes 66:1; Mat 5:34 * **23:23:** Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiovriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən niyar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimsəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16.

irəmiə. Rhuvə mə to nakpisəri-pən loa yamə mine kasəkupən, mipisəri-pən mīn Loa minə tiksīn. ²⁴ Kimiə nakamhakir narmamə, mərig nimirimə rīpis. Kimiə nakhavəh-si ta man-man ye nəmiə nəviginien, tamə naksəmkimik ye nimirī Kughen; mərig naksətigai piəpiə nar yame rəmkimik, misəmkimik ye nimirī Kughen.†

²⁵ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə naksəmhən kin besin mine kap yame kamrai-ta nəmkəmikien e iruə mərig apa ye nəkwairiə kisəmkimik. Nəmkimikien rukwar irəmiə, meinai naksəptig kin nar, misor əmə narimnar yame nīpraimiə rorkeikei. ²⁶ Farisi minə, kimiə imrin pis minə. Takasəkeikei misaikwas yerkimia, kini narimnar fam apa iruə tukshawən mīn.

²⁷ “!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Naksəmhən kin suranə ye yermamə yame kimoh kin pen hawən apa iruə, narmamə kisəm, khamə rhuvə. Mərig in apa imə, rukwar kin nīkəkri narmamə yamə mine kwənhamhə, mine narimnar fam yame rəmkimik. ²⁸ Ye norien kirikianə əmə mīn, apa iruə, narmamə kasəm

† **23:24:** Ye nəgkiarīen Gris Yesu ramni nuhpikinien kirik mīmə, “Nakhavəh-si ta man-man, misətigai kamel pəpiə.” Kamel in nar mīragh ehuə kirik yame rəmkimik ye loa kape nəmə Isrel. Nīpran ramni mə Farisi minə kasəri-pən loa tiksīn yame rimar, mərig kharəh nisəri-pənien loa ehuə minə. **23:25:** Mak 7:4 **23:27:** Wok 23:3

norien kapəmiə, khamə rhuvə. Mərig yerkimia, rukwar kin nahasien, meinai nakhapəh nisorien naha nhagin yame nakamhani, masor pik təvhagə has.

²⁹ “!Man! Kimia Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmia! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimia rəmkimik. Kimia nakhavhirəkin suranə kape profet kape Kughen minə masor huvə pən marə marə ye təwk ye nəmə atuatur minə. ³⁰ Kini mhani mhamə, ‘Tukmə yimnisarə ye nipiɡ kape kaha minə kapəməwə, to yakpihapəh nisasituyen ye kaha yamə mine kimishopni profet minə.’ ³¹ Naksəɡkiar məknakin, mamhani hah atuk əmə əmia, mhani-ərhav mə kimia kwənərəus atuatur minə kape ripmia kupan yamə mine kimishopni profet minə. ³² Kini rhuvə əmə- kimia takasəkeikei misərkin təvhagə has yame ripimia minə kimnharikakun.

³³ “!Kimia snek minə, mine nipnət snek minə! ? Rikimia ramuh mə ta mə to naksap ta kin narpinien ye nap ehuə uə? Nikam. ³⁴ Ror pən, yakamher-pre kin profet minə, mine narmamə yamə mine kharkun nar, mine nəmhajoun minə. Kini nakharuk haktə tiksın ye nai kamarkwao kin mishopni əriə; naksarkis-arkis tiksın mhauh əriə apa ye nimə kape nofuginien kapəmiə; kini masəko ta tiksın mamharpəhu əriə mhavən apa ye taon minə. ³⁵ Ror pən, kimia takhavəh narpinien kape narmamə yame kashopni narmamə m-fam yamə mine kisatuatur; ririkakun ye Ebel yame

in yemə atuatur muə meriaji-pə Sekaraea† ji Berekia, yame kaha kapəmiə minə kimishopni in ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə. ³⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narpinien minə fam e tukruə tuk nəmə Isrel yame kisarə ai taktakun mine.

³⁷ “!Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakasarkwhopni əriə kin kapier apig. Nipig ripsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm əmiə rəmhen kin yame man ramauu tini minə, mərig kimiə nakasəpəh. ³⁸ Səmruru. Kughen rimnəpəh əmiə; nahasien tukrirəhpikin nimə kapəmiə; nar kirik rikək iran, ³⁹ meinai, yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəmminien Yo miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

24

Nimtətien minə kape Nipig Kwasig (Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

¹ Kini ai, Yesu rimitərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen, mameriwək mamvən, kini narmamə kafan kisəgkiar kin Nimə Ehuə kape Kughen.

² Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Əmru. Nimə ehuə minə e, tukohtəg-ətəg ta kapier iran, kipəh nipəhyen kirik.”

³ Kini kwasig ikən, Yesu rimnəriwək iriə kafan narmamə minə mhavən apa ye tukwas e Olif,

† **23:35:** Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

misəkwətə. Kini kafan narmamə pisin minə əmə kimmhavən misəm, mhani-pən tukun mhamə, “Takni-ru mə ?narimnar minə e tukhauə ye naha nipig? ?Kini naha nimtətien yame tukror əpu mə Nipig Kwasig rinamuə ipakə?”

⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə kirik reikuə irəmiə. ⁵ Meinai narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə. ⁶ Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar mine tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a. ⁷ Kwənərəus kirik tukruh kwənərəus kirik. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən tanə pisin mhauh narmamə ikin. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. ⁸ Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nipig əutən, rəmhen kin pi-raovin yame rinamərig nəmhəyen tuk neiməkien.

⁹ “Ye nipig a, tukseighan-pən kin əmiə kimi tikmir minə, tuksor ahas-pre kimi əmiə. Mishopni əmiə. Kini nəmə kantri pisin pisin minə tuksəməkin əmiə meinai nakamhavəh nhagik. ¹⁰ Ye nipig minə a, narmamə khapsaah tuksəpəh kapəriə nhatətəyen, miseighan-pən kin əriə minə ye kwermi tikmir minə kapəriə, kini masəməkin əriə minə. ¹¹ Kini profet eikuə minə tukhauə miseikuə ye narmamə khapsaah. ¹² Meinai nahasien tukrehuə, ipakə narmamə mifam, norkeikeiyen kapəriə tukrirəkək. ¹³ Mərig yermamə yame ramərer tımtım meriaji

Nipig Kwasig, Kughen tukrivəh miragh in. ¹⁴ Kini Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, tukni-ərhav ikin minə fam ye tokrei tanə, mə kwənərəus minə fam tukharkun nisərigien, kini ai, Nipig Kwasig ruə.”

¹⁵ (Kini pəh narmamə tuksəvhuekin nəkwəkwə e mharkun). Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə takhavən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen masəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame roriah pik nar,’ yame profet Daniel rimini-ərhav,* ¹⁶ kimiə e Judia taksap miserkwaig ye tukwas. ¹⁷ Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivəniēn imə tuk nipikien narimnar kafan, mərig pəh rap. ¹⁸ Tukmə yermamə raməmīr yerki nəsimien kafan, to ripəh nivəniēn yerkwānu tuk nivəhyen kafan neipən, mərig pəh rap. ¹⁹ !Man! Riskai pik tuk nipiraovīn yamə mine khasiai nar, kini mine yamə mine jiriə minə kasəmaah hanə, meinai tuksərig rahas pik. ²⁰ Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen mirəh əmiə ye Sabat,† uə ye nipig kape nokieiyen, ²¹ meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərəhu nimoptanə meriaji-pə taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a. ²² Mərig Kughen tukrərai ta nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə m-fam khamhə tukun. Mərig In rimnərai nipig a mə

* **24:15:** Ēm-ru nar e Daniel rimini ye Dan 9:27; 11:31; 12:11.
24:17: Luk 17:31 **24:19:** Luk 23:29 † **24:20:** Meinai loa ramni-əhu narmamə mə tukhapəh niseriwəkien mhavən isok tuk yerkwānu ye Sabat.

tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əria mə kafan narmamə minə.

²³ “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmru. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmru, Kristo en,’ mərig kimiə to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

²⁴ Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nımtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen rimirpen əria. ²⁵ Rikimiə tukraməkeikei maməsik huvə nəgkiarien yame yimini-ta tuk əmiə, kwasig ikin narimnar minə e khauə misor nəfrakisien kin.

²⁶ “Ror pən, tukmə yermamə kirik rini-pre tuk əmiə mə, ‘Kristo apa ye tipəvsik,’ takhapəh nhavəniyen mə taksəm. Uə tukmə yermamə kirik rimə, ‘In apa ye nəkwai nimə,’ takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran, ²⁷ meinai nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min, jakuə aihuaa əmə, kini narmamə m-fam tuksəm Yo, rəmhen kin yame karuəruə ramaroapig pirə, narmamə fiak kisəm. ²⁸ Rəmhen əmə min kin nipig ligkai† minə kamhaivə yerpilig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməəm minə apaikin.

²⁹ “Kini nipig kape nahasien ruə mor infamien, ‘Mirh tukripis,

kini makuə to rapəh min nəsiəyen;

kini kəmhou minə tuksəsaah,

kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-kiu.’ *(Aes 13:10, 34:4)*

³⁰ Kwasig ikin, Yo, Ji Yermamə, jaktərhav-pə ye napuə. Kini kwənərəus minə fam ye tanımtanə

† **24:28:** Nəgkiarien Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “vulture.” **24:29:** Joel 2:10

tuksəm tuksasək. Kini narmamə tuksəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikhakien. ³¹ Kini ai, tukher naiyuk, kher-pən kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.

³² “Sərig min nuhpikinien kin nai e kamni kimə figtri. Nakharkun mə nipig kape figtri rimnəpir-pir, mine nipig kape nəsimien kirauə kwis. ³³ Rəmhen əmə kin yame tukmə nahasien ramuə, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə.

³⁴ “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhamragh ai taktakun, to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine e tukpihatərhav-pə. ³⁵ Napuə mine nimoptanə tukawəkeiki mirarkək; mərig nəgkiarien kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”

Yermamə rikək yame rirkun nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

³⁶ Kini Yesu rimə, “Yermamə kirik ripəh nirkunien nipig uə aoa atuatur kape narimnar minə a. Agelo minə apa ye neai kaseinein, kini Yo min, Ji yermamə, yakeinein. Mərig Tatə Kughen əmə In rirkun nipig atuatur a. ³⁷ Ye nipig yo Ji Yermamə jakuə iran, tukrəmhen kin nipig kape Noa kupan, yame narmamə khapəh nisor-əpnəpənəyen iran. ³⁸ Ye nipig a, yapiwən

24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 **24:31:** 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16 **24:35:** Mat 5:18 **24:36:** Wok 1:7; 1 Tes 5:1-2 **24:37:** Jen 6:5-8

ripəh hanə naiyuyen, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar fam yame kimisor ye nimraghien kapəriə, miseriaji-pə Noa rimavən ye nəkwai rao kafan, ³⁹ kini iriə kimiseinein naha nhagin yame tukruə miseriaji-pən yapiwən rimnaiyu mipik əriə fam. In e tukror rəmhen əmə kin nipig yame Yo Ji Yermamə jakurə iran. ⁴⁰ Yermamə kiraru ye nəsimien, kini jakvəh kirik, məpəh kirik. ⁴¹ Piraovin kiraru kaokwətə kwis mawor nəviginien, kini jakvəh kirik məpəh kirik.

⁴² “Ror pən, takasəkeikei misarha, meinai nakseinein naha nipig yame kapəmiə Yermaru tukruə iran. ⁴³ Mərig takasəkeikei mharkun nar e. Tukmə yemehuə kape nimə rirkun nipig atuaturk yenpig yame yəkrəh tukruə iran, kini tukraməkeikei mamarha huvə mə yəkrəh tukripəh neikusien nimə mivən imə. ⁴⁴ Kini kimiə min takasəkeikei masərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakuə ye nipig yame rikimiə tukripəh nuhyen.

⁴⁵ “Rikimiə tukraməkeikei maməsik huvə norien kape manaja yame rirkun nar, yame ramraptərəkin wok kafan mipəh nəpəhyen. Yermaru kafan rimnərəhu mə tukror wok a mamehuə ye kafan yorwok minə fam mivəhsipən nəriə nəviginien ye nipig atuaturk. ⁴⁶ Kini tukmə yermaru ruə məm manaja kafan, məm mə ramor huvə wok kafan, kini manaja a tukrarə ye nihuvəyen. ⁴⁷ Yakamni əfrakis mə yermaru a tukrərəhu in ramehuə ye narimnar fam kafan. ⁴⁸ Mərig tukmə manaja a in yemə has, kini rikin

raməsik mə, ‘To kafak yermaru rīpəh nurə-aihuaayen,’⁴⁹ kini marar mamvən, mamuh yorwok minə tiksın, kini mivən maməvigın, mamnim iriə nəmə kisapis.⁵⁰ Kini yermaru kape manaja a tukruə ye nīpig mine aoa yame manaja rikin rīpəh nəsikien mə kafan yermaru tukruə iran.⁵¹ Yermaru a tukror narpinien ehua kimi manaja a, marakikin-pən ikin kwənmhaan kape narmamə yamə mine kapəriə niniyen rhuvə mərig rikiriə rəmkimik. Ikin a, narmamə kisasək pik misəkwəruə ikin.”

25

Nuhpikinien ye nīpiraovın iriə m-fam ten

¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ye Nīpig Kwasig, narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Nīpiraovın, iriə ten. Kamhatərhav yenpig, mhamə tukhavən ye narkurəkien kirik. Kini maseito kin kwən a yame rimnarkurək pə pə əmə tukruə mikir kafan piraovın mhavən ye nimə kamor lafet ikin.² Nīpiraovın minə a, kirkirip irəriə kisarmar, kini kirkirip irəriə kharkun nar.³ Iriə kirkirip yamə mine kisarmar, kimnhavəh kapəriə laet minə, mərig khapəh nhavəhyen kerosin* rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.⁴ Mərig nīpiraovın kirkirip yamə mine kharkun nar, kamhavəh kapəriə laet kini mhavəh min kerosin rəmhen tuk nivi-pənien ye laet.⁵ Kini kwən a yame tukror mared rīpəh nuə-aihuaayen. Kini napirien ravəh nīpiraovın minə a, kamhavi kəviəm, misapir.

24:51: Luk 12:42-46 **25:1:** Luk 12:35; Rev 19:7 * **25:3:** Nəgkiarien kape Gris rīpəh niniyen “kerosin,” ramni mə “oel.”

6 “Kini yenpig-aru, kwən kirik rokrən apomh mīmə, ‘Kwən yame tukror mared rīnamuə. !Hauə misəm!’

7 “Kini nīpiraovīn iriə ten kīmīsarha, mhaukrakin laet kapəriə minə. 8 Mərig nīpiraovīn yamə mine kīsarmar khani-pən tuk nīpiraovīn yamə mine kharkun nar mhamə, ‘!Awī! Həvəhsi-pə kerosin rəmhen meinai kapəmawə kerosin ruirkək, kini laet minə natukhapis.’

9 “Mərig nīpiraovīn yamə mine kharkun nar khani-pən tuk əriə mə, ‘Nīkam. Kerosin e rīpəh nəmhenien tuk ətawə m-fam. Mərig harerīg mhavən mhavəh nīmri kapəmiə kerosin rəmhen apa ye stoa.’

10 “Mərig nīpig nīpiraovīn yamə mine kīsarmar kasəriwək, mhavən mə tukhavəh kerosin, kini kwən a yame tukror mared ruauə. Kini nīpiraovīn yamə mine kasərer matuk kīnnhavən iriə min ye nəviginien kape mared. Mhavən imə, kini kətapīg.

11 “Kwasīg ikin, nīpiraovīn yamə mine kīsarmar kīnnharerīg-pə, mhamə, ‘!Yemehuə! !Yemehuə! Əhitə, pəh yakhaurə imə.’

12 “Mərig kwən a yame tukror mared rīni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə yo yakeinein əmiə.’”

13 Kini Yesu rīni ta nuhpikinien, mīni-pən tuk əriə mə, “Ror məkneikin, kīmiə takasəkeikei mīsərer matuk, meinai nakseinein nīpig mine aoa yame kapəmiə Yermaru tukruə iran.”

*Nuhpikinien ye yermamə kisisər yame kimirhor
wok kin mane
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik min mimə, “Yakamni min mə narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Yemehuə kirik rimnor apnəpeinə mə tukrivən ye tanə pisin kirik isok. Kini mokrən kin kafan yorwok misir kirhuə. Kini rərəhu-pən mane ye kwermirisir mə tukrhor wok kin. ¹⁵ Mivəhsi-pən mane† kimi ərisir rəmhen tuk nirkunien kapərisir. Mivəhsi-pən nitip kirkirip kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kiraru kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kirikianə kimi kirik. Kini marar mitərhav mamvən ye kafan nəriwəkien. ¹⁶ Kini yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mor aihuaa əmə biznes kin, kini mor win ye kirkirip min. ¹⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, yorwok yame rimivəh nitip kiraru rimavən mor biznes kin mor win ye kiraru min. ¹⁸ Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə in rimavən mikir nimoptanə minim nitip kape yemehuə kafan.

¹⁹ “Kini newk ripsaah ruə mivən. Yemehuə a kape yorwok minə a rirerig-pə kini mokrən kin ərisir mə tukrəm-ru mə kimirhawor-pən ye kafan mane. ²⁰ Yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mivəh nitip kirkirip min yame rimnor win iran mimə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kirkirip, kini yimnor biznes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kirkirip min.’

† **25:15:** Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə mane e “talen.”
Talen kirikianə in nərok wok kape newk 15. **25:15:** Rom 12:6

²¹ “Kini yemehuə rini-pən tukun mə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptəəkən huvə wok kafam kini mīpəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²² “Yorwok yame rīmivəh nitip kīraru ruə məm yemehuə kafam mīni-pən tukun mīmə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nīmivəhsi-pə nitip kīraru, kini yimnor bisnes kīn, mor win ye yame rəkwakw nitip kīraru mīn.’

²³ “Kini yemehuə rini-pən tukun mīmə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptəəkən huvə wok kafam kini mīpəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yuə imə pəh rikirau ragien!’

²⁴ “Mərig yorwok yame rīmivəh nitip kīrikianə ruə mīni-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Yakirkun mə kafam norien rəutən. Ik nakampik nəviginien yame ik nīmipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame ik nīmipəh nəmənəyen ikin. Ror pən, yimigin kīn ik, ²⁵ mamvən, mīkir nimir merkwaig kīn mane. Əm-ru, mane en kafam.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tukun mīmə, ‘!Ik yorwok has kīrik! Nakamarpah pik. Nakwīrkun ta mə yakampik nəviginien yame yīmipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame yīmipəh nəmənəyen ikin. ²⁷ Rhuvə mə to nakpivəh kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nīpig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu yame rəkwakw.’

28 “Kini yemehuə rini-pən tuk kafan yorwok minə tiksın mımə, ‘Havəh-si ta mane tukun mivəhsi-pən kimi yorwok e yame rimivəh nitip ten, 29 meinai yermamə yame ravəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpivəh-si ta fam kafan narımnar minə. 30 Kini arakikin-pən yorwok e yame ramarpah, meinein norien nar huvə kirik ye nəpignəpien- ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.’”

Nuhpikinien ye sipsip minə mine nəni minə

31 Kini Yesu rimini mımə, “Nipig Yo Ji Yermamə jakuə ye nikhakien mine nəsaninien kafak, kimawə agelo minə fam, Yo King, jakwəkwətə ye kafak jea mamarmaru ye nəsaninien mine nikhakien kafak. 32 Narmamə m-fam ye kantri minə fam tuksofugin əriə minə ye nimirik, kini jakor narımnar rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip minə, maməwhai sipsip minə mine nəni minə. 33 Jakəwhai sipsip minə tukhavən ye kwermik matuk; kini nəni minə tukhavən ye kwermik mawor.

34 “Kini Yo, King, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik matuk mə, ‘Hauə. Kimiə e yamə mine Rimik Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Hauə mhavəh naha nhagin yame Kughen rimnərəhu karin mə kapəmiə. Hauə misarə əfrakis ye narmaruyen kafan yame rimnor əpnəpeinə iran mə kapəmiə kwasig ikin ror tokrei tanə. 35 Hauə mhavəh, meinai nipig

25:29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30:** Mat 8:12; Luk 13:28
25:31: Mat 16:27; 19:28 **25:32:** Esik 34:17; Rev 20:11-13

yimnəmkərəv, nimnhavəhsi-pə nəviginien; kini nīpig yimnəkʷakwə, nimnhavəhsi-pə nu; kini nīpig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nimnhakir Yo mhavən ye kapəmiə rukwanu; ³⁶ kini nīpig kafak neipən rīmīkək, nimnhavəhsi-pə neipən kimi yo; kini nīpig yimnamhə, nimisəm huvə Yo; kini nīpig yimnamarə ye kalabus, nimnhauə mhavaag-pə kin Yo.’

³⁷ “Kini nəmə atuaturuk minə tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ? Naha nīpig yimisəm Ik nimnəmkərəv, kini yaksəvigin Ik? ?Uə naha nīpig nimnəkʷakwə, yakhavəhsi-pre nu kimik? ³⁸ ?Kini naha nīpig yimisəm Ik yepsipis kini yakhakir ik mhavən yerkwanu? ?Uə naha nīpig kafam neipən rīmīrəkək kini yakhavəhsi-pre neipən kimik? ³⁹ ? Kini naha nīpig yimisəm nakamhə uə nimnamarə ye kalabus, kini yimnhaurə mhavaag-pre kin Ik?’

⁴⁰ “Kini Yo, King, jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə naha nhagin yame nimisor kimi piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nimisor kimi Yo.’

⁴¹ “Kini ai, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik mawor mə, ‘Havən isok tuk Yo. Kughen rinərəhu ta kapəmiə narpinien. Havən ye nap ehuə yame ramuək rerin, yame kimnor kape Setan mine yarmhə minə kafan. ⁴² Havən isok meinai nīpig yimnəmkərəv, nimnhapəh nhavəhsi-pəyen nəviginien kimi Yo. Kini nīpig yimnəkʷakwə, nimnhapəh nhavəhsi-pəyen nu kimi Yo. ⁴³ Kini nīpig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nimnhapəh nhakirien Yo mhavən yerkwanu. Kini nīpig

25:35: Aes 58:7

25:40: Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41

25:41: Mat 7:23

kafak neipən rikək, nimmhapəh nhavəhsi-pəyen neipən kimi Yo. Kini nipig yimnamhə, mine nipig yimnamarə ye kalabus, nimmhapəh nhaurəyen mhavaag-pə kin Yo.’

⁴⁴ “Kini iriə min tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisəm Ik nimməmkərəv iran, uə nimməkwwə iran, uə Ik nimaue yepsipis, uə kafam neipən rikək, uə nimmnamhə, uə nimmimarə ye kalabus, kini yakhapəh nhaurəyen mhavaag-pre kin Ik?’

⁴⁵ “Kini jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisasituyen ye piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nakhapəh nisasituyen irak.’

⁴⁶ “Kini iriə tukhavən mhavəh narpinien yame infamien rikək. Mərig nəmə atuatur tukhavəh nimmraghien rerin.”

26

Nəmehuə kape nəmə Isrel kasarhakın swatuk tuk nhopniyen Yesu

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Kini Yesu rəgkiar ta, mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, ² “Nakharkun mə tuknahu ror nipig kape lafet kape Pasova. Kini tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, kəsik haktə Yo ye nai kamark-wao kin.”

³ Kini jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel kimisofugin əriə minə ye nimə kape hae pris, nhagin e Kaeafas. ⁴ Mamharai mhun mə tukharaptərəkın apis-apis Yesu mishopni.

⁵ Mamhani mhamə, “Mərig to khapəh nisorien ye nīpig kape nəviginien ehua, tamə narmamə khauh apnapig əmə əriə minə.”

Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Kini Yesu ramarə apa Betani, imei kwən kirik nhagin e Saemon, yame apa kupən rīmivəh nīmhayen ətən ye tikin. ⁷ Kini Yesu raməvigin, məkneikin piraovin kirik ruə mivəh botel senta kirik kinnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Senta a, nīmrin rhaktə pik. Kini in ruə mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.

⁸ Mərig narmamə kafan minə niemha rhai əriə khamə, “? Rhawor pian e ramoriah senta e? ⁹ Rhuvə pik mə to in ror salem kin; mīrkun nivəhyen mane ehua kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə.”

¹⁰ Mərig Yesu ruirkun nərigien kapəriə, mīmə, “! Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ¹¹ Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nīpig fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nīpig fam. ¹² Piraovin e ravi-təgpən senta ye nīprak mapnəpenə ye nīprak mə tuknim Yo. ¹³ Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rīmneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə
 15 maiyoh əriə mimə, “?Takhavəhsi-pə naha nhagin kimi yo tukmə yakeighan-pre kin Yesu kimi əmiə?”
 Kini kishen-pən fiftin taosen vatu kimin.* 16 Kini ririkakun ye nīpig a, Judas rimnamərig nīpig yame tukreighaan-pən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

17 Kini ye nirikakunien kape nīpig kape lafet e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran, kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən In mhamə, “?Nakmə jakhaukaa misor apnəpənə ye nəviginien kape Pasova?”

18 Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Havən apa ye taon, kini masəm yermamə kirik mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun ramni mə nīpig yame Kughen rimirpen ta mə kafan, ruauə ipakə. Kini tukror nəviginien kape Pasova iriə kafan narmamə minə ye kafam nimə.’”

19 Kini narmamə kape Yesu minə khatərhav, misor naha nhagin yame Yesu rimini mə tuktosor tuk nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova.

20 Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan misofugin misəvigin ye tebol. 21 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighaan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak.”

* **26:15:** Nəgkiarinen kape nəmə Gris ramni mə “kishen-pən silva toti.” **26:15:** Sek 11:12; Jon 11:57 **26:17:** Eks 12:14-20

22 Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu, kini iriə kirikianə kirikianə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Yermaru, pa? Pəh nien mə yo.”

23 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə kirik yame yakaweires kwis bred ye supsup ye bol tukreighaan-pən kin Yo kimi kafak tikmir minə. 24 Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən. † !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermiriə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehuə!” ‡

25 Kini Judas e yame natukreighan-pən kin Yesu ye kwermi kafan tikmir minə rimnaiyoh mimə, “? Pa ai? ?Yo?”

Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Ik atuk nimini.”

26 Kini kasəvigin hanə, Yesu rivəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun, makapir mivəhsi-pən kimi kafan narmamə minə mimə, “Sən. In e nıprak.” 27 Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini mimə, “Kimiə m-fam hanim. 28 Nitawik e. Ramor nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiyu mirisin ta təvhagə has kape narmamə khapsaah. 29 Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien

26:23: Sam 41:9 † **26:24:** Sam 22 mine Aes 53 kirani mirəmə mə Mesiah tukraməkeikei mimhə mivəh narpinien kape təvhagə has kape narmamə. ‡ **26:24:** Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tanə, ripihuvə!” Mərig nıprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehuə.”

26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16

waen meriaji minim min waen ye narmaruyen kape Rimik.”

³⁰ Kini kimisəni nipei əhuak kirik, mhatərhav mhavən ye tukwas Olif.

*Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In
(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

³¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Tuk yenpig əmə e, taksəm naha nhagin yame tukor irak tukritərhav-pə, nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“ ‘Jakuh yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə,
kini sipsip kafan minə tuksaiyu rik rik.’ ” (*Sek 13:7*)

³² Kini Yesu rirpən nəgkiarien mimə, “Mərig nipig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”

³³ Mərig Pita rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyen kafak to rapəh nimirien.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakə-hanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”

³⁵ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “! Nar apnapig tukmə khamə tukshopni ərau mik, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik!” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien ai.

*Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən yerkwanu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə taksəkwətə eikin e. Pəh yakvən aikin a maməhuak.”

³⁷ Kini In mikir Pita mine ji Sebedi mir, irisir min. Rikin rərhakis pik. ³⁸ Kini mini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə. Takarhamir eikin e, marharha-huvə kitawə-m kimiə.”

³⁹ Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur mənim-pən nimirin ye nimoptanə maməhuak. Maiyoh Kughen mimə, “!Awəh! Rimik, tukmə rikim ragien, vəhsi-ta nəmhəyen yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

⁴⁰ Kini ai, In rirerig-pən min tuk ərisir, məm kwərhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “! Eh! ?Rhawor nakrhapir? ?To naksarha huvə kitawə-m kimiə kape nipig kwəkwə uə? ⁴¹ Kimiə takasərig əmiə. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmiə nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

⁴² Kini ai In mirerig min maməhuak yame ror kiraru kin. Mimə, “Rimik, tukmə jakaməkeikei mivəh nəmhəyen yame tukruə, kini pəh ror nəkwam.” ⁴³ Kini ai mirerig-pən min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir. ⁴⁴ Kini ai In rimnəpəh min ərisir mivən maməhuak yame ror kisisər kin mamni nəgkiarien yame rimini ta. ⁴⁵ Marə muə min tuk kafan narmamə minə mimə, “?Rhawor? ?Nakarhapir hanə? !Nəmhen! Nipig ruauə pakə

ta yame yermamə tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi narmamə hah minə. ⁴⁶ Rhekimter, pəh kamhavən. !Yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ta ipakə!”

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptəəkīn
In
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nipig Yesu raməgkiar hanə, məknekīn Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu ritirhav-pə. Nukwhao ehua kamhakwasig kin. Mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmehua minə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a. ⁴⁸ Judas ruini-pən ta tuk əriə mimə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en takharaptəəkīn.”

⁴⁹ Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mimə, “! Rhuvə, Yhajoun!” Məturəm-pən kimin.

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo kirik, or nar yame nimauə mə takor.”

Kini narmamə minə a khauə mharaptəəkīn Yesu. ⁵¹ Kini yermamə kirik kape Yesu rivən mirəh nau nisə kafan, mowhan mərəru ta nimətərgi slef kirik kape hae pris.

⁵² Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “!Ah! Vai-pən kafam nau ye tamhekīn, meinai narmamə yamə mine kasərai əjir kin nao, tukpiərəpni min əriə kin nao. ⁵³ Rikimiə raməsik mə yakirkun nokrənien kin Rimik, taktakun əmə tukrher-pə kin agelo minə taosen taosen tukhauə misasitu irak. ⁵⁴ Mərig

to yapior məknakin, to nəgkiarien kape Kughen rīpīpəh nuəyen mor nəfrakisien kin.”

⁵⁵ Ye nīpīg a, Yesu rīmīni-pən tuk nukwhao mīmə, “? Rhawor? ? Kīmīə nakhamə ta Yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə, nakamhapik nau nisə mīne kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkin Yo? Nīpīg fam kitawə-m kīmīə kasəmīr ye Nīmə Ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo. ⁵⁶ Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rīmīni tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin.” § Kīni kafan narmamə mīnə kīmīsəpəh In mīsap.

Yesu ramərer ye nīmri kaonsel

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Kīni khakir Yesu mhauə kīmī hae pris, nhagin e Kaeafas. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mīne nəmehuə mīnə kape nəmə Isrel kwəsofugin ta əriə mīnə aikin. ⁵⁸ Kīni Pita rikwasig kin əriə, mīpəh nīvən-pakəyen tuk Yesu. Nīpīg ruauə pakə tuk nīmə kape hae pris, kīni mīvən mamkwətə iriə mobael mīnə kape hae pris, mə tukrəm-ru mə tukhawor Yesu.

⁵⁹ Kīni jif pris mīnə mīne narmamə kape kaonsel kasarha-kīn narmamə tīksin yame tukhauə mīseikuə mamhani hah Yesu, ai khauh mīshopni Yesu tukun. ⁶⁰ Nar apnapīg narmamə khapsaah khauə mīseikuə iran mamhani hah In, narmamə

26:55: Luk 19:47; 21:37 § **26:56:** Yesu ramni mə profesi ye Sek 13:7 tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə tukhauh In, kīni kafan narmamə tuksaiyu rik rik. Əm-ru mīn Mat 26:31.

kape kaonsel khapəh nisəm-pəniən nar has kirik iran.

Kasəgkiar mamhavən yermamə kiraru kwhekimter, ⁶¹ mirəni mirəmə, “Kwən e rimini mimə, ‘Yo jakəvitəg-ətəg Nimə ehuə kape Kughen; məriḡ kwasig ikın ye nıpiḡ kisisər, jakəriḡ yame rivi.’”

⁶² Kini ai, hae pris rərer mını-pən tuk Yesu mimə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor ye nəgkiarien mine kamhani-pre iram?”

⁶³ Məriḡ Yesu rərer əmə mapnapig.

Kini hae pris rarar maiyoh mın mimə, “?Rhawor? Ik takaməkeikei mivəh kwəsu ye nhag Kughen yame ramragh, mını-pə tuk əmawə mə ? Ik e Kristo, ji Kughen uə nikam?”

⁶⁴ Kini Yesu rimə, “Rəmhen əmə kın yame nakamni. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, tuk nıpiḡ kirik, takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwtə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm mın Yo jaksı faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”

⁶⁵ Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemhaa rimnhai pik]. Mimə, “! Raməgkiar məkneikın mamni hah Kughen! ?Rhawor e kitawə kasarha-kın hanə yermamə yame tukrini hah in? Nakwəsəriḡ ta mə rimini hah Kughen. ⁶⁶ ?Rikimiə ramhaw əsik? ?Tukshawor In?”

Kini khamə, “In rimnor nar has kirik yame tukraməkeikei mımhə tukun.”

26:61: Jon 2:19-21 **26:63:** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64:** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 **26:65:** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66:** Lev 24:16; Jon 19:7

⁶⁷ Kini kisərig-əvhin nimir Yesu, misəsik In kin kwermiriə, kini tiksın kimisərip In. ⁶⁸ Kini [tiksın kisərkis nimirin*] misərip In mhamə, “!Eh! Kristo. Tukmə ik profet, ni-ru mə pa e ramuh Ik.”

Pita ramni mə in reinein Yesu
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kini Pita raməmır ipakə tuk nimə ehuə kape hae pris, kini piraovın kirik, yor wok kape hae pris, ruə minı-pən tukun mımə, “Eh, kimiru Yesu yemə Galili nımnawəriwək.”

⁷⁰ Mərig Pita rini-əhu ye nimiririə, mımə, “Nıkam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” ⁷¹ Mitərhav meiwaiyu min maməmır ye kwəruə kape rukwanu ai.

Kini piakəskəh pısın kirik ruə məm in. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mımə, “Kwən e, iriu Yesu yemə Nasaret kimnawəriək.”

⁷² Mərig Pita rivəh kwəsu mə pian a rameikuə; kini mımə, “Yakeinein kwən a.”

⁷³ Kasəkwətə mamhavən, narmamə yamə mine kasəmır aikin khani-pən min tuk Pita mhamə, “Nəfrakis, ik əfrakis kirik min a. Nakəgkiar, yaksərig mə kimiru Yesu nimirasi-pən ye tamhekın kirikianə.”

⁷⁴ Kini Pita rımə “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. To yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.” Məknekin, man rəkakə.

⁷⁵ Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarrien yame Yesu rımını mımə, “Man tukripəh hanə nıkakəyen,

26:67: Aes 50:6; 53:5 * **26:68:** Matiu rıpih niniyen mə kimisərkis nimirin, mərig Luk ramni ye Luk 22:64.

kini takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini ritərhav; rikin rərhakis mamasək.

27

Judas rımnhopni atuk in (Wok 1:17-19)

¹ Yenpig-enpig əgkap, jif pris minə fam mine nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhauə kirikianə mhani kirikianə mə tukhopni Yesu. ² Kini mharkwəji In, mhakir mhavən kimi Paelat e, gavman kape Rom.

³ Nıpig Judas e yame rımneghan-pən kin Yesu kimi kafan tikmir minə, rımnəm mə kimnhavi-ərhav Yesu mhamə tukrimhə, rikin rımhə pik tuk naha nhagin yame in atuk rımnor, kini mivəhsipən fıftin taosen vatu a rırerig-pən min tuk jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel. ⁴ Kini mimə, “Yımnor təvhagə has, meighan-pən kin kwən kirik yame rıpəh norien nar has kirik kimi kafan tikmir minə, mə tukshopni in.”

Kini khamə, “Kafam atuk. Kapəməwə kirik nar kirik rikək.”

⁵ Məkneikin Judas raraka-pən kin mane ye Nimə Ehuə kape Kughen mıtərhav. Mamvən, mijir-əpni atuk in.

⁶ Kini jif pris minə khapik mane mhamə, “Rapəh natuatukien ye loa kapətawə mə tuksərəhu-pən mane e iriə mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, meinai kimivəh nımrı yermamə kin.” ⁷ Kini kimnhani mhamə tukhavəh mane a mhavəh nımrı nımoptanə kirik apa “Kamor sospen ikin.” Nımoptanə a, kiminim yepsipis minə aikin. ⁸ Tuk

nar e, ruə meriaji-pə ai taktakun, kamni kimə nimoptanə a, “Nitə rimnaiyu ikin.” ⁹ Nar a ritərhav mor nəgkiarjen kape Jeremaea ruauə minor nəfrakisien kin yame rimini mə, “Nəmə Isrel khamə mane ye kwən a fiftin taosen watu. Kini kimnhavəh mane a, ¹⁰ mhavən, mhavəh nimri nimoptanə e ‘Kamor sospen ikin.’ Kisor rəmhen kin yame Kughen rimini-pə tuk yo mə tuksor.” (*Jer 19:1-13; Sek 11:12-13*)

Yesu rinmərəer ye nimri Paelat

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kini Yesu rinamərəer ye nimri gavman kape Rom e Paelat. Kini Paelat raiyoh-pən In mimə, “? Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Rəmhen əmə kin yame ik nakamni.”

¹² Kini jif pris minə mine nəmehuə minə kape Isrel kimnhani hah In, mərig In ripəh nəgkiarjen.

¹³ Kini Paelat raiyoh min In mə, “? Rhawor? ? Nakpəh nərigien əriə kamhani nəgkiarjen rehuə iram uə?”

¹⁴ Mərig Yesu rapnapig əmə, mipəh nhorpinien nəgkiarjen yame kamhani. Kini Paelat rimnəm rakur.

¹⁵ Ye newk minə fam, nipig kape nəviginien kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kivəhsi-pən ta in ye kalabus, kini gavman tukraməkeikei mirisin in ramvən. ¹⁶ Kini ye nipig a yemə has kirik ye kalabus, narmamə m-fam kharkun. Nhagin e Barabas. ¹⁷ Kini kuwhen ai rofugin, kini Paelat raiyoh əriə mə, “? Nakhamə jakrisin pa nhagin rirerig-pre tuk əmiə?”

? Barabas, uə Yesu yame kamni kimə Kristo?”
 18 Ramaiyoh məknaikin meinai in rimməm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermın meinai kasəməkin Yesu tuk yamai mə narmamə m-fam kimisorkeikei In.

19 Kini Paelat rəkwətə-pən ye jea kape nəkirien nəgkiarien, məkneikin kafan piahuaru rher-pən kin nəgkiarien kimin, mimə, “Kafam kirik nar kirik rikək takor ye kwən en. In yemə atuaturuk. Yimməm nəmrərhavyen kirik iran e taktakun, yakərig rahas pik tukun.”

20 Mərig jif pris minə mine nəmehuə kape Isrel kimmhəni mhəni-pən tuk kuwhen ai mhamə, “Taksaiyoh gavman mə tukririsin Barabas, mhəpni Yesu.”

21 Kini Paelat raiyoh-pən əriə mə, “? Iriu pa nhagin jakrisin rirerig-pre tuk əmiə?”

Khamə, “!Barabas!”

22 Mərig Paelat rimə, “?Mərig jakhawor ye Yesu e kamni kimə Kristo?”

Khamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

23 Mərig Paelat raiyoh əriə mimə, “?Tuk naha? ? Rimməkapir naha loa?”

Mərig kisokrən apomh pik min mhamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

24 Kini Paelat rəm mə to ripəh nini-əhuyen nəgkiarien kapəriə, kini iriə kinasərer matuk tuk nhəhuyen əriə minə. Məkneikin rivən mərav ye nimmri narmamə [ror nimmətien mə kafan kirik nar kirik rikək]. Kini mimə, “Tukmə nitawin raiyu, pəh nien mə yo yimmor. Raməmir irəmiə.”

25 Kini narmamə mi-fam kimnhani mhamə, “Pəh nitawin tukraməmır irəmawə mine kapəməwə kwajikovə minə.”

26 Kini Paelat ririsin Barabas rirerig-pən tuk əriə. Kini mimə tukup Yesu, kikir kavən, kəsik haktə ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minə kimsarh iakei ye Yesu
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

27 Kini mobael tiksın kape gavman khakir Yesu mhavən ye nimə ehuə kape Paelat kini misokrən kin nukwhao kape mobael minə mə tukhauə.

28 Kini khavəhsi-ta kafan neipən, mharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin. 29 Kini mharəh nərəus kirik ror nirhin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. Mhavəhsi-pən kaskin kirik ye kwermın matuk, misənimkur ye nımrin mhamə kamhasiai In. Kini misarh iakei iran mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel. !Kimawə yakamhasiai Ik!”

30 Kini masərig-əvhin, mharəh kaskin a mhauh kapən kapə kin mi-khapsaah. 31 Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhay, mhavən mə tukharuk haktə ye nai kamarkwao kin.

*Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

32 Nipig kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. Kini khani-əhu

masəkeikei kimin mə tukrırəh nai kamarkwao kın kape Yesu. ³³ Kini iriə mhakır Yesu mhavən ikin kırık nhagin e Golgota (yame nıpran rımə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^{*} ³⁴ Ikin aikin a, kimivəhsi-pən waen kimi Yesu ikin yame kımnevıt-pən nar əukəh kırık iran tuk nini-əhuyen nəməmhəyen. Mərig Yesu rınım əsigəvin əmə, mırəh nınimien.

³⁵ Kini kımnharuk haktə In ye nai kamarkwao kın. Kini misəwhai kafan neipən masəukır tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. Nar e rıtərhav-pə mor nəgkiarrien kupan kape profet ruauə minor nəfrakisien kın yame ramni mə, “Kımisəwhai neipən kafak misarukin daes tukun.”† *(Sam 22:18)*

³⁶ Kini misəkwətə aikin masarha tukun. ³⁷ Kini kırık-pən nəgkiarrien kırık ye nai kırık ramni mə kımısəm-pən nar has kırık iran mımə, “In e Yesu, King kape nəmə Isrel.” Kini kisarkwətərəkın-pən a kapən kapə ikin yerpırig. ³⁸ Kini mharəh yeməkrəh mır kırıru, mharuk haktə mın əriu irisır Yesu. Kırık ye matuk, kırık ye mawor. ³⁹ Kini nar-mamə yamə mıne kasəriwək ye swatuk kisarhə-pən misəm, kisarh iakei iran. Kasəwhan-əwhan kapəriə kapə, ⁴⁰ mhamə, “!Eh! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien Nimə Ehuə kape Kughen mıne nor-minien ye nıpig kisisər əmə! İntah. Tukmə Ik Ji

^{*} **27:33:** Nəgkiarrien e “Golgota” ye nəgkiarrien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nıpran rımə “kerhə irə jir.” **27:34:** Sam 69:21 † **27:35:** Nəgkiarrien e rıkək ye kopi akwas tıksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu atuk rımırai, uə yermamə kırık rımnəsək-əpnis ye nəgkiarrien kape Matiu. **27:38:** Aes 53:12 **27:39:** Sam 22:7; 109:25 **27:40:** Mat 26:61; Jon 2:19

Kughen əfrah, eiwaiyu-ru ye nai kamarkwao kin mivəh miragh atuk Ik.”

⁴¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kasarh iakei min iran. ⁴² Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miragh-atuk-ien In. Rhuvə mə king kape nəmə Isrel tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfrakisien iran. ⁴³ In rhatətə ye Kughen. Tukmə Kughen rorkeikei, pəh rivəh-si ta In. Meinai In ramni mə In Ji Kughen.” ⁴⁴ Kini ye norien kirikianə əmə min, yeməkrəh mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kawarpakwə kimin.

*Yesu rimamhə
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Yerkeiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanımtanə meriaji tri klok. ⁴⁶ Kini ye tri klok, Yesu rokrən apomh mimə, “Elae, Elae. ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”†

⁴⁷ Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarieren ai mhamə, “Sərigru. In ramokrən kin Elaeja.”

⁴⁸ Məkneikin, kwən kirik raiyu atkin mivən mirəh nipar-par neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim. ⁴⁹ Kini narmamə minə

† **27:46:** Yesu ramni Sam kirik ikin e, ye Sam 22:1. Nimhəyen kape Yesu rimnor fulfilem ye profesi ye Sam 22. **27:48:** Sam 69:21

tiksın khamə, “Apəh. Pəh kisəm ru mə to Elaeja ruə mivəh miragh in, uə?”

⁵⁰ Mərig Yesu rarer mokrən ehuə mın. Kini ai kafan neihagien ritərhav.

⁵¹ Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kiruk neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmrhakə Məmrhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpirig əgkəp meiwaiyu. Nimmimien ramavən, kini kapier minə kisakapir-pir. ⁵² Kini suranə yamə mine kimnor ye nipəg kapier kimisakapir-pir misəkwag; kini niprai nəmə atuaturuk yamə mine kwənhamhə, khamragh mın. ⁵³ Kishaktə ye nəkwai nimir, kini kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh mın ye nimhəyen kafan, iriə kimnhavən Jerusalem mhatərhav-pən tuk narmamə khapsaah.

⁵⁴ Kini yamehuə kape mobael iriə narmamə yamə mine kasərer masarha tuk Yesu, kimisəm nimmimien a ramavən, mine narimnar minə a, kimnhagin pik, masokrən pik mhamə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁵⁵ Kini nipiraovin khapsaah kasərer isok masəm. Apa kupan kimnhatərhav Galili mhakwasig kin Yesu misasitu iran ye nar pisin pisin minə. ⁵⁶ Iriə tiksın, kirik e Meri pian Magdala, mine Meri mamə kape kwərə mir e Jemes mine Joses, mine mamə kape ji Sebedi mir.

*Kiminim Yesu
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Ipakə mīrh rīvə, yemə Aramatia kirik rītərhav-pə. Nhagin e Josef. Kafan nautə rehuə. In yermamə kirik kape Yesu. ⁵⁸ Rīvən məm Paelat, kini maiyoh-pən mə tukreighaan kin nīprai Yesu. Kini Paelat rīmə tukrīrəhsi-pən nīprai Yesu kīmin. ⁵⁹ Kini Josef rīvən mīrəh nīprai Yesu, muvrīg kin neipən hawən kirik nhagin e linen. ⁶⁰ Kini mīrəh mīvən mərəhu-pən ye nəpag kapiet kirik yame kīmikīr wi əmə kīmə kafan. Kini məpər-pər pən kin kapiet ehuə kirik mətapīg kin nəpag kapiet. Kini in mamvən. ⁶¹ Ye nīpīg a, Meri, pian Magdala, mīne nīfnagni, iriu kaokwətə ipakə tuk nəpag kapiet.

Mobaet yamə mīne kīmnisarha tuk nəpag kapiet

⁶² Kəni rīkwamer kin, ye Sabat, jif pris mīnə mīne Farisi mīnə kīmnhavən mīsəm Paelat. ⁶³ Mhamə, “Yemehuə. Rīkimawə raməsīk mə nīpīg kwən a, yermamə kape neikuəyen rīmnamragh hanə, mīmə, ‘Nīpīg kīsīsər tukruə mīvən, jakīmragh mīn ye nīmhəyen kafak.’ ⁶⁴ Ror pən, yaksaiyoh ik mə takher-pən kin kafam tīksīn mobaet tukhavən masarha tuk nəpag kapiet mīseriāji-pən nīpīg kīsīsər ruauə mīvən ta. Tamə, kafan narmamə mīnə khauə mīsəkrəh kin nīpran, mhani-ərhav mhamə ruīmragh mīn ye nīmhəyen kafan. Neikuəyen a tukrahas pīk rapita fam nhajounien eikuə yame Yesu rīnamor.”

⁶⁵ Kini Paelat rīmə, “Hakīr mobaet mīnə, mhavən mīsor naha nhagin yame nakharkun mə taksor mīsarha huvə tuk nəpag kapiet.” ⁶⁶ Kini khavən mīsor, masarha huvə tuk nəpag kapiet. Mīsor

mak kĭn nehe kandel ye kapier mə tukmə kəsua ta kĭn kapier, nehe kandel tukrakapir, kĭni misətu mobael minə tukun.

28

*Yesu rĭmamragh min ye nimhəyen kafan
(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)*

¹ Kĭni Sabat rĭnamor infamien. Kĭni Sande, yenpig-yenpig əgkap, Meri, pian Magdala, mine Meri, mama kape Jemes mine Joses, kravən apa ye nəpag kapier.

² Məkneikĭn, nimnimien ehuə kĭrik ravən, meinai agelo kĭrik kape Kughen Yermaru rĭmasi faktə ye neiai mivən ye nəpag kapier, məsuə ta kĭn kapier mamkwətə aikĭn. ³ Kafan neipən rhawən, nĭpran raməsiə rəmhen kĭn naropigien. ⁴ Mobael minə kĭmisəm, khagin kĭn, misətəmnimin. Mhamir masəmĭr rəmhen kĭn yermamə yame ruamhə.

⁵ Kĭni agelo a rĭni-pən tuk nĭpiraovĭn minə a mĭmə, “Takrapəh nĭraginien. Yakirkun mə nakawarhakin Yesu e, yame kĭmiruk haktə In ye nai kamarkwao kĭn. ⁶ Mərig In rĭrkək ikin e. Ruəmragh ta, rəmhen kĭn yame rĭmini. Rauə mĭwəm tamhekĭn e kĭmnərəhu ikin. ⁷ Takwhai miren əmə mĭravən mĭrani-ərhav-pən tuk narmamə kafan minə mĭrəmə, ‘In ruimragh min ye nimhəyen kafan, minəkupən ta kĭn əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikĭn.’ İnta, nəgkiarien en yakwəni-pre ta tuk əmiru.”

⁸ Kĭni pia mir a kwaiyu pik mĭratərhav. Mragin pik, mərig rĭkiriu ragien. Mĭravən mə tukrəni-ərhav pən tuk narmamə kape Yesu minə.

⁹ Kimiravən hanə, məkneikin Yesu ruə məm əriu, mīmə, “Rhuə.” Kini kirauə tuk Yesu, mawəker-pən ye nihun, mawəgnəgin In. ¹⁰ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mīmə, “Rapəh niraginien. Ravən, mirəni-pən tuk piak minə mə tukhavən apa Galili misəm Yo apaikin.”

Mobael minə kaseikuə

¹¹ Nipig pia mir a kimirarerig miravən, mobael minə a tiksın khavən ye taon mhani-ərhav fam tuk jif pris minə kin naha nhagin yame rimatərhav-pə. ¹² Kini jif pris kimnhauə misəm nəmehuə minə kape nəmə Isrel, mharai mhun mə tukshawor. Kini mhavəhsi-pən mane ehuə kimi mobael minə ¹³ mhani-pən tuk əriə mhamə, “Takhani-pən tuk narmamə mə, ‘Kafan narmamə minə kimnhauə yenpig, nipig kimawə yimisapir, misəkrəh kin nipran, mharəh misap.’” ¹⁴ Tukmə gavman rərig nəvsaoyen kin, kimawə jakhavən misərəhu huvə kimawə min. Kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien iran.” ¹⁵ Ror pən, mobael minə a kimnhavəh mane a, masor naha nhagin yame kimnhani. Kini nəmə Isrel kasərig nəvsaoyen eikuə a miseriaji-pə ai taktakun.

*Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)*

¹⁶ Kini narmamə leven kape Yesu kimnhavən Galili, mhavən ye tukwas kirik yame Yesu rimini ta tuk əriə mə tukhavən ikin. ¹⁷ Nipig kisəm In, kini kisəgnəgin In. Mərig tiksın, kapəriə nərigien ror kiraru. ¹⁸ Kini Yesu ruə tuk əriə, mini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimivəhsi-pə nehuəyen minə

fam kape narmaruyen ye rao ye neai mine ye tokrei tanə. ¹⁹ Ror pən, yakamher-pre kin əmiə mə takhavən mhavi narmamə ye kantri minə fam ye tokrei tanə mə tukhauə kafak narmamə, kini misor baptaes irəriə ye nhag Tatə Kughen minə Tini, mine Nanmin Imərhakə. ²⁰ Kini mišhajoun əriə mə tuksəri-pən fam nəgkiarieren yame yimini-pre tuk əmiə. Kini nəfrakisien mə jakamarə kitawə-m kimiə ye nipiḡ m-fam meriaji Nipiḡ Kwasig.”

**Nəkʷəkʷə imərhakə kape kughen: nirpenien
vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language
of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna
de Vanuatu**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b